ŽENITBA PÁNĚ KARAFIÁTOVA.

Napsáno a poprvé vytištěno r. 1904, ve II. půlletí Švandy Dudáka.

SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

DÍL XIII.

ŽENITBA PÁNĚ KARAFIÁTOVA
A JINÉ POVÍDKY.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1911.

ŽENITBA PÁNĚ KARAFIÁTOVA

A JINÉ POVÍDKY STAROMLÁDENECKÉ.

NAPSAL

IGNÁT HERRMANN.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1911

Tiskem »Unie« v Praze

Vzácnému lékaři a lidumilu, dobrodinci chorých a nevidomých,

PROF. DRU. JANU DEYLOVI

v neomezené vděčnosti a oddanosti věnuje

I. H.

V Praze, v květnu 1911

Řekl bych, že nikdo z přátel Karafiátových byl by se nenadál, že jim cosi takového vyvede, kdyby bylo lze mluviti o nějakém přátelství, jak mu pravidlem rozumíváme. Ale přítel Karafiát neměl žádných přátel. Byl povaha tichá, uzavřená, nesdílná, samotářská.

Že jsme přáteli všichni navzájem, domnívali jsme se klamně tehda do dvaadvaceti, nanejvýš do čtyryadvaceti let, když jsme všichni stáli za týmž krámským pultem nebo seděli u týchž stolků v ponuré, zaprášené pisárně a jedli týž hořký chléb drobných zřízenců, pokládaných spíše za stroje a nástroje než za lidi se stejnými mozky a se stejnými nebo podobnými schopnostmi k rozvoji, jako naši zaměstnavatelé.

Sešli jsme se tu v jednom nebo v několika závodech příbuzného rázu, jsoucích v užším nebo volnějším spojení, každý z jiného kouta království nebo samé Prahy, z nestejných rodin, ale společné a podobné povolání sblížilo nás, nahodilá příležitost svedla nás časem k veselé pitce, při níž vybujela a vybouřila všechna zbývající

*

energie, poutaná v „úředních hodinách"" duchamorným zaměstnáním a studivou přítomností nevrlých a nevlídných šéfů, domáhajících se jen toho, aby bylo uraženo co nejvíc práce, ale jinak duševně naprosto nepřístupných všemu personálu. Jaký div, že pak takové chvíle pospolité zábavy oplývaly nejen výbuchy utlumované, stále kázněné přirozenosti, ale že jsme tu plnými doušky ssáli i projevy přátelství, sdílnosti, důvěrnosti, jichž se nám jinak od nikoho nedostávalo.

Tu pak zdvihány plné poháry, druh ke druhu přistupoval s jiskřivými zraky, rty se rozechvívaly, ústa pronášela:

„Příteli, dávno vás mám rád jako bratra — tykejme si!"

Ó, mnohý jenom čekal na takové vyzvání, sám posud si netroufaje pronésti je, oči jeho byly plny souhlasu, pravice jeho přirazila pohár k poháru, až mnohý vzal za své při tom bouřném posvěcení přátelství, pěnivý mok vypit až do poslední krůpěje, aby zasvěcení bylo dokonalé — mnohému slabšímu až oči přetekly nezvyklým výkonem, mnohého až jako břitva řezaly v hrdle mocné doušky piva — ale jakou odměnou bylo nám za tuto zkoušku, když dopivše utřeli jsme si ústa a druh druhu vtiskl upřímné dvojí, trojí políbení!

Vzpomínáme později mladického toho připíjení na bratrství, na věčné přátelství s jistou

lítostí, že jsme dávno otrlí pro ty prosté, povznášející pocity, jež nás pronikaly. Připadaly nám tyto přípitky jako posvátný obřad. Cítili jsme se nějak lepšími, ušlechtilejšími. Bylo každému z nás, jakobychom si navzájem právě darovali vzácný předmět, a onen, s nímž jsme si byli připili, vyrůstal v očích našich na lepšího, dokonalejšího člověka.

Pravda, po každém takovém přípitku nastala pak jakási zamlklost a stísněnost tím větší a skoro i trapná, byli-li jsme jen dva. Již jsme si neměli říkat vy, ale slůvko ty bylo ještě příliš nové, nezvyklé, skoro tvrdé. Vyhýbali jsme se přímému oslovení, hovořili jsme v neobvyklých, násilných obratech, a nejhorší bylo, že jsme si byli vědomi této nevolnosti, že jsme si připadali jako spoutaní a styděli se navzájem.

V oněch dobách tedy spřátelili jsme se taky s Karafiátem a všichni jsme to myslili upřímně. On sám jistě taky. Byl snad jen o dva, o tři roky starší, ale svojí usedlostí a klidem byl nad námi o deset let. Dobře jsme cítili ten rozdíl, a právě proto jsme toužili, abychom taky jej vtáhli ve svůj kruh, abychom se k němu přiblížili. I v Karafiátovi zbylo ještě tolik jarosti a přístupnosti, že se nebránil, a tak i s ním jednoho večera vypili jsme pohár do krůpěje, zlíbali se s ním, potřásli mu rukou a zpečetili jsme svazek přátelský upřímným: „Na zdar, bratře Karafiáte!“

Kam se poděla všechna ta svatá, věčná přátelství! Vlastně přátelství samo nás nezklamalo, ale mladé, nezkušené naše hlavy. Nebylo to nic jiného než pouhé kamarádství, dost prchavé, pomíjející. Za několik málo let byla naše družina rozmetena do všech konců, v zápase s životem teprv se povahy vytvářely, vyhraňovaly, a dnes bychom těžko shledali, aby se hodil pár k páru, aby jen dva byli věrným obrazem toho, čemu říkáme přátelství. Nejednomu z nás přihodilo se po letech, že setkal se s některým členem tehdejší mladé družiny, s kamarádem, s nímž taky kdysi natřískl pohár, s nímž provlékl paži ku přípitku a políbil se, pevně maje za to, že uzavírá přátelství až po hrob. Teď spěchal mu vstříc, podával radostně ruku a čekal stejný ozev radosti ze setkání po uplynuvší polovině života. Ale z prvých slov nalezeného přítele zavál chlad — dvě ty duše již si nerozuměly. Zas rozešli se, nevědouce, setkají-li se ještě kdy v životě, ale nikdo z nich nezatoužil po tom.

Kdo nikoho nezklamal, byl náš přítel Karafiát. Po rozjaření, v němž srazily se sklenice všech nás, choval se stejně ke každému, jako před tím. A jeho usedlá, vážná povaha, prostá všeho vtipkování a nepřístupná všem neomaleným výrazům, v nichž mnozí zřeli projev a důkaz upřímné příchylnosti a přátelské důvěrnosti, povaha ta nedopouštěla, aby se mu kdokoli byl o krok přiblížil. Zatykali jsme mu sice ještě při setkané

v první době po slavnostní pitce, ale když pak nám odešel z Prahy do Brna a po několika letech se vrátil, nikoho již nenapadlo, aby někdejší tu pomíjející důvěrnost obnovil.

„Hle, hle, pane Karafiáte, kde jste chodil?"

A byli jsme ve starých kolejích, aniž jsme pocítili nějaké ztráty, a nejméně jí pocítil Karafiát sám.

Sloužil, sloužil věrně šéfu svému po léta jako starý tovaryš, a již mu hlava počala prokvétati. Dochvilně přicházel do závodu, „dřel celý den jak mezek", jak o něm říkali kolegové, odcházel ze závodu poslední, zaměstnavatele svého nepřipravil ani o vteřinu zaplaceného času, ani o špetku práce, ba, Karafiát přidával mu ze svých sil, ze svého potu. A byl při tom spokojen. Neboť nelze říci, že šťasten. Slovo to nebylo v jeho slovníku, nepřemítal o tom. Karafiát zasychal a ve své práci zaschl na dokonalého „starého tovaryše" a na starého mládence. Co nám ostatním lítaly hlavou půvabné zjevy dívčí v čistých kartounových šatečkách a co my lítali s nimi a za nimi do Šárky, do Hvězdy a k Prokopu, Karafiát se na děvče nepodíval.

Drsně mu jednou osud šlápl do té spokojenosti. Zemřela jakási teta Karafiátova, stará panna, a jemu připadlo dědictví. Neveliké, ale v okolnostech Karafiátových pravé bohatství. Tato událost vyvrátila ho na čas z pravidelné dráhy, kterouž se ubíral skromným světem svým k cíli,

kterýž znamená konec všeho. Pojednou se mu zazdálo, že se nasloužil dost a že je na čase, aby konečně začal pracovati pro sebe, a nešťastnou náhodou právě toho času nabízeno jisté zapadlé venkovské knihkupectví na prodej. Karafiát vyžádal si na sobotní odpůldne a nedělní dopoledne dovolenou, vyjel z Prahy, „na rešerši", jak řekl, a vrátiv se v pondělí ráno do závodu, dal šéfu výpověď. Koupil venkovské to knihkupectví a přes noc byl sám „šéfem".

Chuďas Karafiát přecenil síly své, ač-li je vůbec byl zkoumal. Jeho trpné povaze nesvědčila samostatnost. Organisovati, rozhodovati na vlastní vrub, spekulovati, říditi, veleti — všemu tomu nebožák se nenaučil. A jestliže nevěděl dříve, co znamená býti šťastným, pocítil se nyní nade vše nešťastným. V novém svém postavení a samostatném „panování" podobal se jenerálovi, který jako podřízený vůdce dovedl vésti svěřený mu sbor armádní, vpadnouti dle daných rozkazů v pravou chvíli, kam vpadnouti měl, udeřiti na nepřítele a zvítěziti, který však utrpí porážku, je-li povolán za vrchního velitele celé armády. Jeho strategie nestačí na samostatný, veliký čin.

Tak se dělo Karafiátovi. Byl dobrým, spolehlivým zřízencem, ale slabým, bezradným pánem. Nevyzrál na samostatnost, byl ztracen.

Dva roky bil se neblahý Karafiát s osudem, až byl nadobro zmaten a blízek téměř zoufal-

ství. A tu v neštěstí měl štěstí. Přihlásil se jiný, mladší, podnikavější kolega, převzal závod, Karafiát zachránil ještě značný díl dědictví a kvapem vracel se do Prahy, kde brzy našel nové zaměstnání, ježto osobní jeho vlastnosti byly výborny, Karafiát jako pracovník nad pochybu spolehlivý, svědomitý, poctivý.

A teď teprv — teď byl náš přítel Karafiát šťasten. Bylť poznal, co je neštěstí. Kdykoli pohlédl na venkovskou tu kampaň — ač tak činil velmi nerad — připadalo mu, jakoby zázrakem byl vyvázl z tunelu, v němž se byly srazily a shořely dva vlaky.

Léta plynula, všichni jsme měli dosti s vlastním životem se ohánět, svazky mladých kamarádství dávno byly uvolněny, Karafiát byl zahrabán v kterémsi knihoskladu v ústranní ulici a soukromým životem kdesi na Malé Straně, málokdy jsme ho vídali. Tak málokdy, že mezery časové od setkání k setkání měřily se na léta. Ale vždy jsme se s ním rádi vídali. Vždyť to byl taky druh našeho mládí! Vždyť i na jeho suché postavě bylo ulpělo kus vlastního našeho minulého života!

A tu kdosi jednoho dne řekl nám:

„Víte, že se přítel Karafiát oženil?“

Ne, to nevěděl nikdo z nás. Karafiát nikomu se nebyl pochlubil. Šelma stará! Tedy přece!

II.

Karafiát se oženil! Filip Karafiát manželem! Snad už dokonce otcem rodiny. Toť byla novina nesmírně zajímavá. Zajímavá totiž v kruhu jeho vrstevníků. O deset let později bylo by se to rozumělo samo sebou, ale tehda, kdy se pověst o jeho ženitbě roznesla, byli všichni jeho soudruzi pořád ještě jako „na prahu života", jen dva nebo tři nejsmělejší ze všech byli se odvážili založiti vlastní krb. O ne, že by se bylo nedostávalo chuti k ženění též u ostatních. Každý by tak byl učinil od hodiny. Ale jak bylo lze ženiti se, když měsíční gáže obnášela padesát nebo šedesát zlatých, když takový ubohý, v prachu skladů a pisáren zakrnělý a vědomím vlastní bezvýznamnosti sklíčený příručí nesměl se opovážit, aby pohlédl na dívku z rodiny, kde „něco" bylo, a když skoro na každé takové malé existenci závisela existence matky vdovy nebo staré sestry. Jak těžko bylo řešiti takový složitý problém životní! Však mnohý z nich ani ho nerozřešil. Nebo když konečně sestaralá jeho ma-

minka nebo sestra na vždy zavřela oči, byla hlava někdejšího nadějného ženicha taky již pokryta šedinami, odvaha k založení rodiny v pekle, a vlastní domácí krb zůstal mu nesplněným snem.

Ale Karafiát ženat! Nejnesmělejší, nejzdrželivější ze všech. A nejrozumnější. Kterak se to událo? Pravda, věděli jeho známí, že zachránil něco z onoho dědictví, které mu tak náhle bylo pomátlo hlavu, a jako bývá vždy, počítali pak, že toho mnohem víc, než se shodovalo se skutečností. To mu tedy mohlo býti oporou, soudili někteří. Naproti čemuž však jiní vrtěli v pochybnosti hlavou: „Karafiát? Který se spálil už jednou, aby se spálil podruhé?"

Když však i tito pochybovači byli nuceni uvěřiti pověsti, tak houževnatě opakované, vznikla na celé čáře otázka nová a snad nejdůležitější: „Ale žena? — Kde se vzala?' — Vždyť Karafiát žil jako poustevník, neměl styků se ženštinami, neměl známostí, ba z dřívějších časů bylo o něm známo, že se velmi opatrně vyhýbal všem stykům s rodinami, kde byly nějaké dcerky, a Karafiát byl taky z celé naší družiny jediným, jenž nikomu z druhu neposloužil ani za „slona", aby se sám do něčeho nezapletl. A býti příteli, kamarádu „slonem", pokládal každý z nás za povinnost skoro svatou. Ano, byla to někdy funkce dosti zodpovědná, mnohdy i nebezpečná, ale vždy pokládaná za čestnou a rytířskou, a „slon" pod jehož ochrannou a pomocnou zá-

štitou dva milující dospěli konečně přístavu manželského, domýšlel si něco na své slonství, byl na ně hrd.

Nic takového nebylo známo o Karafiátovi, ani že by sám byl nějakého „slona" potřeboval. K nikomu se neuchýlil, nebylo lze zjistiti, že by kdokoli z bližších nebo vzdálenějších známých byl mu býval svědkem, ano, i když bylo pátráno oklikami a důvěrnými dotazy v závodě, kde byl zaměstnán, nezjištěno pranic. Za všechna ta léta nevyžádal si ani polodenní dovolené, a bez takové sebe kratší dovolené neobešel se žádný ženich a taky nejtyranštější principálové udělovali volky nevolky denní nebo polodenní dovolenou, když se některý jejich otrok ženil, třeba to všelijak omluvili.

Jenom špeditér Škudla se proslavil nesmrtelně, když se mu ženil první kontoarista a vyclívač Krejcárek.

Vybral si k tomu Krejcárek pondělí, den, kdy měli nejméně práce, a vyžádal si celodenní dovolenou, aby mohl podniknouti svatební cestu na Zbraslav.

„No, zustanou si s Pánembohem aus," řekl k němu pan Škudla, „když mají za to, že to bez takového luxusu nejde. Ale já jim povídám, že by se můj bejvalej principál byl na nich po čertech podíval, kdyby mu byli s něčím takovým přišli. Já se ženil v šest hodin ráno a v sedm jsem byl zas v byró, jako každý jiný den, zas už pře-

vlečen, v kancelářském, a nikdo ani nezvěděl. Jako bych si byl ženu z domu ukraď. A teď musí mít každý svatební cestu! Kdyby si ten cérgeld schovali!"

„Ale za to jsem pak na prvního dostal od starého svatební dar," liboval si Krejcárek. „Do smrti bych se toho byl nenadál!"

„Ale jdi — co pak?" ptali jsme se dychtivě.

„Strhl mi za ten den svatební dovolené dvě zlatky z gáže, — musil prý jít sám vyclívat, holomek!"

Takového šéfa Karafiát přece snad neměl.

„Aspoň kdybychom sehnali snubenku," poznamenal za hovoru o Karafiátově aféře kamarád Vocílka. „To je doklad a důkaz nejspolehlivější."

Jiný člen družiny, Snopek, svraštil čelo, při čemž znetvořil svůj pohyblivý nos, jako když smáčkne měkký, řídký korkový špunt, a řekl opovržlivě:

„Ani to není spolehlivý důkaz ženění. Moje sestřenice měla se vdávat, snubenek rozeslali asi dvě stě — ještě dnes dělají rodině ostudu po celé krajině — a padouch ženich vstal a utekl od oltáře, protože se s nastávajícím tchánem nedohodl o několik stovek..."

Slovem, historie Karafiátovy ženitby zůstávala všem, jež osud někdejšího našeho druha zajímal, tajemnou a záhadnou. A snad by konečně byla upadla v zapomenutí, snad by byla vychladla zvědavost všech, kdo tak trpce nesli, že

Karafiát způsobem přímo urážlivým opominul přátel svých ve chvíli, která znamenala tak důležitý obrat v životě jeho, kdyby nebylo bývalo soudruha Borovičky. Tento šantala přinesl jednoho dne zprávu, jaké jsme se nejméně nadáli. Přišel s tváří rozšklebenou a výrazem tak slibným, jakoby se chystal odhaliti nám budoucí osudy naše, a zvěstoval:

„Už vím, proč Karafiát nerozesílal cirkuláře o své svatbě!"

Tak nějak neomaleně to řekl, skoro cynicky, že ho nikdo nepovzbuzoval otázkou k dalším odhalením. Bezděky připadalo nám, že bychom uslyšeli cosi nepříjemného, že tu osoba přítele Karafiáta a snad ještě něčí bude potřísněna neúkojnou lačností Borovičkovou po sensaci a nešetrnou jeho chvástavostí.

Ale nebylo třeba Borovičku vyzývati. Věděl-li něco, vysypal to bez mučení a donucování.

„Neměl se čím chlubit!"

Tu to bylo. A čenichavý Borovička pokračoval:

„Včera jsem ho vystopoval. Na Karláku. Je to jeho veksl. Totiž abyste věděli, Karafiát už dávno nebydlí na Malé Straně, ale někde na Zbořenci. Tam se přiženil. Má prý dům jeho stará. Taky kdybyste ji viděli, uznali byste, že by vlastně měla mít dva domy. Počítám, že je jí tak šedesát. No, Filípek taky vždycky počítal. Po-

čítal nejspíš, že ji přečká, a pak mu zůstane dům. Pak si může vzít mladší, nebude-li tuze dlouho čekat."

Borovička se po nás díval s uspokojením, jaké že nám přináší noviny, ale nám při jeho sdělení přebíhal po kůži jakýsi pocit svrbivý, nanejvýš nepříjemný. A teď Borovička rozšklebil ústa a dodával:

„Kamarádi, kdybyste ji viděli! Jako by ji byl vyhrál v dobročinné loterii! Taky ji chudák vyvádí jen v noci, jako sůvu."

Znali jsme žvanila Borovičku, ale ať tu i zveličil, hodný kus přilhal — takového rozluštění tajemné záležitosti Karafiátovy nikdo z nás nenadál se.

III.

V Borovičkovi bylo sice kus povahy detektivské, ale v případě Karafiátově nikterak se nevyznamenal. Bylo jeho štěstím, že nebyl detektivem skutečným; naprosto nesprávný jeho referát o Karafiátovi byl by mu vynesl důkladný nos od jeho představených a snad by ho byl připravil s chleba. My ovšem neměli jsme nad ním žádné exekutivy, nám prokazoval služby jen z ochoty, ničeho za ně nežádaje, a tak po čase, když se nám „aféra Karafiátova" vyjasnila bez dalšího přičinění Borovičkova, odlehčil si jen kamarád Snopek opovržlivým projevem, že se „tehda Borovičkovi zas protrhlo střevo".

Ve skutečnosti „oženil" se přítel Karafiát způsobem zcela jiným, do té doby neslýchaným. Ale budiž taky hned řečeno, že neobyčejně ideálním.

Jisto bylo, že s Malé Strany odešel. Dosti těžce loučil se s končinou, kde se byl narodil, kde vyrostl, kde ho maminka vodila do školy, kde vysloužil jeho otec i vyžil svůj odpočinek, odkud Karafiát, ještě poměrně mladý, vyprovázel rakev obou rodičů na zelený hřbitov košířský, kam zavezl později také dvě ubohé odkvetlé

sestry. Ale byla důležitá příčina, proč skrovnou svoji mládeneckou domácnost přenesl na pravý břeh Vltavy. Kdysi za tuhé zimy uhnal si nebezpečný oční katar a lékař pověděl mu, že to má z jedovatých větrů, jimž se několikrát za den vydává, přecházeje Kamenný most. Není-li nutno bydleti na Malé Straně, aby se nevydával v další nebezpečenství. Zvlášť při jeho zaměstnání v tmavém skladě že to choroba povážlivá. Nové oči že by mu zasaditi nemohl — — —

Karafiát porozuměl a na Malé Straně vypověděl. Pověděli jsme, že s těžkým srdcem. Bylo mu, jakoby všechen svůj posavadní život kladl do hrobu. A když pomyslil, že za měsíc vyjde ze starého svého bytu posledně, že se s Malou Stranou rozloučí na vždy, sevřelo mu to prsa.

A vydal se na pochod za bytem novým. Nehledal v ulicích rušných, na ráně, ve hlavních tepnách Prahy. Starý zvyk vábil ho v části zastrčené, méně přístupné, zapadlejší. A tak stanul jednoho dne v křivolaké spleti uliček Zderazských, na Zbořenci. Tu visela tabulka: Byt pro svobodného pána.

Karafiát se doptal a zaklepal na dvéře v šeré chodbě prvého patra, na nichž byl nápis: Aloysie Petrbok, Sekretärswitwe.

Zarazil se trochu, když si povšiml — už po zaklepání — německého přídavku. Ale zaklepav již, za nic by nebyl utekl.

Dvéře se otevřely, a Karafiát vstoupil do čisté předsíňky. Stál před suchou paní nadprostřední postavy, která naň upřela hnědé, zádumčivé zraky.

„Ráčíte snad stran bytu?" otázala se, a Karafiát oddechl si, uslyšev české oslovení.

„Prosím, milostpaní."

„Abych zbytečně nezdržovala, hledáte-li pokoj se zvláštním vchodem. Nemá zvláštního vchodu z chodby — jen z téhle předsíně..."

Řekla to nějak smutně, jako zklamaná již mnohými návštěvami pánů, hledajících byt především se zvláštním vchodem, a jakoby sama chtěla uniknouti novému zklamání.

„To by mi nevadilo," odpovídal Karafiát. „Nikdo ke mně nechodí. Jen když je z předsíně."

Zraky paničky hleděly o poznání veseleji po těch slovech.

„Prosím tedy, račte se podívat."

Kročila dvakrát, třikrát, a otevřela dvéře do světnice, kterou chtěla pronajmout.

Dvéře ty byly bílé a hořejší jejich polovina zasklená, sklo pak z pokoje zakryto sněhobílou záclonou, což nesmírně přívětivě a čistě vypadalo.

Karafiát vstoupil a byl ovanut podivnou vůní. Obešlo ho to, jakoby vstupoval do panenské ložnice. Skla v oknech třpytila se čistotou, měkké parkety byly natřeny voskem jasně žlutým a do

skvělosti vyleštěny. Ode dveří k oknům byl napjat úzký rudý koberec.

Karafiát přelétl pohledem světnici a teď jeho zraky se zasmušily.

„To je škoda, milostpaní — —“

„Co pak?“ ulekla se panička.

„Mám svůj nábytek — a tu je všechno zařízeno — —“

Byl to pokoj „méblovaný“. Ale nebylo to zařízení, jaké se opatřuje z nouze do světnic prázdných, od vetešníků nebo z nejlevnějších skladů trhového zboží, jen aby se pokoj naplnil pro přelétavé ptáky, kteří krom kufru nemají vlastního nábytku.

Vše, co tu stálo a leželo, pocházelo jistě z lepších, šťastnějších časů paní Petrbokové, nejspíše z její výbavy. Byl to nábytek z rukou svědomitých truhlářů, kteří pracovávali jako drobní umělci; každý kus leskl se jako nový a svědčil o lásce, s jakou byl uchováván, ošetřován po všechna léta od prvého dne, kdy byl snesen v příbytek, aby byl k užitku nové rodiny a na zdobu útulného, s láskou budovaného domácího krbu. Zdálo se, že na něm posud lpí vůně někdejšího mladého štěstí dvou lidí, spokojivších se v nejlepších nadějích ve spokojený, dlouhý život společný. A zas celou komnatkou jakoby vanul tichý stesk po dobách minulých a po bytostech, které ji kdysi oživovaly.

Filip Karafiát rozhlížel se zálibně prostorem, těkal s předmětu na předmět a s výrazem lítosti opakoval:

„To je škoda, milostpaní -- já mám nábytek vlastní."

Ale Filip Karafiát nepřál si v té chvíli, aby tato komnata byla prázdna, aby v ní nestálo, co vše v sobě chovala; spíše si přál, aby sám neměl pranic a mohl sem vstoupiti prázden, zbaven všeho, co mu nyní připadalo obtížným.

„To je škoda," opakovala po něm s povzdechem paní Petrboková. „Nenapadlo mne ani, že svobodní pánové mají vlastní nábytek --"

Odmlčela se na chvilku a pak jako v zamyšlení hovořila:

„Posud jsem neměla nikoho na bytě. Myslila jsem, že tak vydržím do smrti. Hlavně mládež jsem nechtěla -- mládež všechno zmicí. -- Ale jsou okolnosti -- jednoho dne pomyslí si člověk: k čemu potřebuješ tolik místa pro sebe? A proč to má ležet ladem? Nejraději bych byla měla nějakou slečinku. Ale s děvčaty jsou obtíže. Nic nekalého bych nechtěla pod střechu, a z dobré rodiny -- -- abych jí byla za guvernantku. Nechci takovou starost. Děvčata dají opatrování, jsem na to stará. A dříve -- dříve bych byla lítostí umřela --"

V očích staré paničky zaleskly se slzy. Filip Karafiát odvrátil zraky, spatřiv to, aby se ne-

zdál zvědavým, všetečným. Hlavou paničky táhla jistě nějaká bolestná vzpomínka.

Nikdo tu před ním nebydlil, opakoval si. Hle, kterak by přišel do čistého, nedotknutého. Je to jako stvořeno pro něj. Nemohl by si nový svůj byt lépe vymysliti, útulněji upraviti. Již byl prohlédl několik pokojů z oněch, jež se nabízejí „svobodným pánům", ale jaké to byly nevlídné, nehostinné haluzny nebo zas těsné brlohy s vyšlapanými podlahami, se začazeným nebo oprýskaným malováním, s ošklivými vchody, s nízkými stropy. Všady viděl, že jen proto je lákán pod střechu, aby pomáhal platit nájemné. Ano, tak nějakému chudému studentíku stačilo by to, mladíku s nevyspělým vkusem, beze všech požadavků pohodlí, u něhož neběží o jiné, než aby někde přespal.

Do dne, kdy poprvé se vydal na pouť za novým bytem, sám si nebyl vědom, jak byl uvykl za ta léta svému pořádku, své světnici na Malé Straně. Až když spatřil neutěšené ty pokoje jiné, z nichž si měl některý vybrati, pojala ho skoro úzkost. Srovnával, a tu poznal, jak by byl nešťasten, kdyby ho v nějaké takové díře mocí uvěznili. Uvědomil si pojednou, čeho všeho třeba, aby se člověk cítil jako v milém, teplém hnízdě. Tento pokoj paní Petrbokové je takovým hnízdem.

„Kdybychom věděli, kam s tím nábytkem," řekl tiše.

„Ó, tím nehnu, pane," pronesla panička měkce sice, ale rozhodně. „Jak to zde stojí, zůstane až do mé smrti."

„Myslím se svým, milostpaní," rychle dodával Karafiát.

Paní Petrboková upřela na Karafiáta temné zraky.

„Líbilo by se vám tedy u mne?"

„Velmi by se mi líbilo, milostpaní," řekl upřímně Karafiát.

Panička chopila se cípu zástěry, žmolila jej dvěma prsty a řekla poněkud ostýchavě:

„Žádala bych deset zlatých měsíčně, bez obsluhy — nebylo by vám to mnoho?"

„Byl bych srozuměn, milostpaní," přisvědčil Karafiát. „Ostatně mnoho obsluhy nevyžaduji. Rád na ni přidám."

„Ale za to je k tomu klíč domovní," pokračovala panička.

„Ani ho nepotřebuji, milostpaní. Málokdy. Projdu se hned ze závodu, povečeřím někde a bývám do desíti dávno doma. Těší mne doma, mám stále co číst."

Tvář paničky se rozjasnila. Hle, jaký nájemník! Který neponocuje! Neznala sice život svobodných mužů, ale tušila jen, jak asi takoví mládenci žijí. A když se odhodlávala, že pronajme prázdný svůj pokoj, obávala se nejvíce nočních návratů podnájemníkových, pozdního bouření.

Tento nestojí o domovní klíč. Hle, nájemník jako pro ni stvořený.

Již jí nepřipadalo tak velikou, nesnadnou obětí, že má posavadní svůj tichý byt s někým sdíleti. S pořádným, slušným pánem snadno vyjde. Teď si vzpomněla na překážku, která všemu tomu vadí, a vytasila se s návrhem:

„A stran vašeho nábytku, pane, snad by se taky dalo pomoci. Mám půdu, velmi čistou, je to spíše jako podkroví, míval to materialista na sušení bylin — dal by se tam uložit, pokryli bychom jej starými rozpáranými pytli — je tam cosi takového. Máte mnoho věcí?"

„Co tak svobodný člověk potřebuje a může mít, milostpaní," usmál se Karafiát rozpačitě, že snad vzbudil v paničce nepřiměřené mínění. „Postel, pohovku, šatník, stůl, několik židlí a ještě jakousi drobotinu. Prodal bych to, kdyby to nebyla jako památka po rodičích — chuďoučké, ne tak elegantní, jako vaše věci, ale vyrostl jsem v tom. A pokud nemusím, nechci se toho zbavit."

Se zalíbením stále vzrůstajícím hleděla panička na Karafiáta. Váží si starých věcí po rodičích — dobrý, citlivý člověk. Jaká šťastná náhoda, že právě takový k ní zabloudil.

„Ó, všechno se vejde do té šalandy, jak tomu říkáme," promluvila. „A kdyby vám na něčem tuze záleželo, snad i zde to směstnáme, nebo vystřídáme. Zvykl jste na to."

„Ne, milostpaní," odporoval Karafiát. „Nechte zde vše, jak jest. Jen když bude můj mobilár v suchu, dostačí mi. — A dovolíte-li, dám hned závdavek."

Karafiát vyňal a podával paničce pětku.

„Nemusilo to být," upejpala se panička, přece však sáhla po bankovce.

„Pro pořádek, milostpaní. A prvního tedy se přistěhuji. — Pardon! Jmenuji se Filip Karafiát, jsem knihkupec a zaměstnán v nakladatelství Maxmiliána Kroupy."

Paní Petrboková se uklonila, Karafiát ještě se rozhlédl budoucím svým příbytkem a poroučel se.

Všecek spokojen, že tak dobře pochodil, a šťasten, že jeho putování za bytem je skončeno, pomalu slézal se schodů. Rozhlédl se dvorkem, čistým, umeteným, podíval se po oknech vzhůru a volně vycházel z domu.

Jakási starucha snímala právě s vrat lístek, jímž oznamován „byt pro svobodného pána". Až se podivil Karafiát, jakým způsobem byla tak rychle zpravena o tom, že je pokoj pronajat. Nemohlo se to státi jinak než pokynem z okna, ač sám nic nepozoroval.

„Vy jste domovnice?" otázal se Karafiát.

„Ráčej dovolit, ano, milostpane," přisvědčila babka.

Filip Karaifát stanul, jakoby měl ještě něco na srdci. Odhodlal se konečně:

„Paní Petrboková nahoře — prosím vás —?"

Sám nevěděl, co dále říci, ale nebylo třeba. Babka rychle vysvětlovala:

„To je naše milostpaní domácí."

„S Pánembohem, paničko."

„Rucelíbám, milostpane."

Podnájemníkem samé paní domácí! Filipu Karafiátovi připadalo, že mu přibylo něco vznešenosti.

IV.

Filip Karafiát bál se toho posledního měsíce, jenž mu na Malé Straně zbýval. Bál se, že mu letem uplyne — a pak na vždy „s Bohem", drahá, milá Malá Strano! Leda že by se tam vrátil někdy v daleké budoucnosti, až půjde „na odpočinek", kmitlo mu hlavou. Ale což pak porobence jeho druhu čeká taky nějaký odpočinek? Kde je ta nezvěstná pokladna, jež by mu vyplácela sebe skrovnější výslužné? Lidé jeho povolání neumírají jako pensisté, ale v práci. Jednoho dne zamotá se jim nad spoustami účetních knih, faktur a balíků hlava, mozek jakoby se rozpadával, tělo se roztřese v horečce, na čele vystoupí pot, krám nebo pisárna zatočí se s ni mi — — Šéf podívá se dost mrzutě, jako v podezření, že se uplahočený zřízenec přetvařuje, konečně uzná, že mu není docela dobře, a pokyne jinému, aby chorého dovedl domů. „Ale nezůstaňte tam s ním půl dne!" zazní ještě důtklivé připomenutí, než se za oběma zavrou dvéře. Soucitný kolega odvádí soudruha, a vida, že

sotva nohama plete, najímá za rohem na vlastní vrub drožku. V bytě odevzdá ochuravělého rodině nebo pouhé kvartýrské — což je smutnější — a slibuje, že ho zítra navštíví. Tak odchází „starý tovaryš" od práce, od svého životního úkolu — aby se již nevrátil. Málokdy uvidí někoho z oněch, s nimiž po léta ve stejné zápřeži táhl, svého šéfa nikdy již. Šéfové nechodí navštěvovat nemocných a dokonce snad již umírajících spolupracovníků svých. Nemají času, říkají si, nemají však taky srdce. Jakýmkoli projevem soucitu, útrpnosti zavazovali by se k ledačemu. Bylo by to neopatrné. Stroj došel, olej vyschl — jaká pomoc. Pořídí se stroj nový, mladší, výkonnější a — lacinější. Je to skoro výhoda, když „starý tovaryš" uprázdní svůj „kozlík" v zášeří skladu. Za jeho mzdu budou dva čerství mladí.

Tak to končívá pravidelně. Kde pak tedy jaký odpočinek, jaká pense? Nanejvýš z nějakého spolku padesátizlatový příspěvek na pohřeb.

Jen tak na mžik, na chviličku proletělo vše to hlavou Karafiátovou, když za dnů nastávajícího převratu v životě kráčel přes Kamenný most, skoro se to jen dotklo jeho mysli, když se zadíval vzhůru k Hradčanům, které byly po řadu let a co den posledním velikým obrazem, jenž se obrážel v jeho duši, než zapadl do úzkých, šedivých, jako v sen pohroužených ulic a uliček malostranských. Vídal ten obraz denně, ale ani

si nebyl vědom, co v něm vidí. Teprve v oněch dnech, kdy bylo rozhodnuto, že musí z Malé Strany odejít, připadalo mu, že vidí ve velikolepém panoramatě tom cosi nového, a tu ho taky chvílemi pojímala lítost, že se na dlouho — ne-li na vždy — rozloučí s velebnou dekorací, která mu tam na obzoru uzavírá Prahu. Nebo tam, za krásnou, rozložitou silhuetou hradu a svatovítského chrámu není jiného života, tak připadalo Karafiátovi. S tím vším rozloučí se za krátké čtyry neděle! A v těch dnech taky letěl myslí Karafiátovou všechen jeho posavadní život od chlapectví až po dnešek, a než přešel Karlův most, zopakoval se mu ten život několikrát. Karafiát sám až užásal, kterak se mu paměť otvírá a co vše v sobě skrývá. Vždyť celý jeho život dal se pověděti několika slovy — a tu pojednou rozvíjí se mu ve vzpomínkách nekonečné pásmo dějů.

Přepodivný však se v něm udál obrat po návštěvě paní Petrbokové. Jeho bytost jako by se byla rozdělila. Ještě sice polovina její tkvěla ve starém okolí malostranském, ale druhá již se usazovala tam ve krajině zderazské. Když se vracel do starého bytu svého, vystoupil před ním náhle ten přívětivý pokojík paní Petrbokové, se všemi téměř podrobnostmi, jak je byl za krátkou chvíli vyjednávání postihl, a náhle zatoužil Karafiát: „Kéž bych tam už byl!“ A stejnou měrou, jakou si dříve přál, aby mu poslední

ty čtyry neděle trvaly co nejdéle, toužil teď, aby již byly minuly. Ó, dobře věděl, že trudu loučení neunikne — ale jen ať to má za sebou, za sebou!

Jenom ne večer! Stěhováním ať započne nový den. A tak posledního dubna časně ráno byl Karafiát hotov se vším všudy a očekával posluhu, který měl jeho nářadí odvézti. A když bylo vyneseno, co mu náleželo, když Karafiát slyšel skřípot ze dvora, jak posluha na vozík nakládal, když stanul posledně na prahu světnice prázdné, jako vyloupené, když se rozhlédl po pustých koutech, v nichž jakoby se třásla ve všech jeho duše, kterou tu chce nechat a zavřít, když pohlédl na zdi a na hřeby, na nichž do dneška viselo něco jeho obrázků a kde jevily se teď jen obrysy rámů, jak za ně prach padal, když poslední zakašlání jeho, ničím netlumeno, odrazilo se ode zdi nezvyklou ozvěnou a pak jako zlekáno vyrazilo rozevřeným oknem do dvora — když konečně za sebou přitáhl dvéře, dovřel, otočil klíčem, na nějž dole čekala domovnice, a když pokročil chodbičkou ke schodům — tu mu cosi krutého a nelítostného semklo srdce. Zachvěl se všecek, vrátil se, ještě jednou odemkl, rozhlédl se pokojíkem a v tom okamžiku bylo mu, jakoby tu cosi neviditelného volalo: „Filipe, Filipe, kam odcházíš?!“

V té chvíli oživl pokojík, a ač byl o vše odrán a ze všeho do naha vysvlečen, díval se

s láskou a tesklivě za svým dosavadním obyvatelem. Nic by se nebyl Karafiát podivil, kdyby byl promluvil.

Utkvěl dlouhým pohledem v koutě, kde stávalo jeho lůžko, vznesl oči ke dvěma zřetelným obdélníkům výše, kde byly visely podobizny jeho rodičů, a zašeptal: „S Bohem, světničko, s Bohem . . .!“

Zamkl podruhé a zvolna slézal se schodů.

Před domem již stál posluha s dvoukolovým vozíkem, jehož náklad byl kříž na kříž ovázán provazy a popruhy, potěžkával ještě, má-li vozík náležitou rovnováhu, a spatřiv Karafiáta otázal se:

„Tak tedy na Zderaz, vašnosti?“

„Ano; jdu za vámi,“ odvětil chraplavě Karafiát.

A kola zahrčela po hrbolaté dlažbě.

Všemi ulicemi Malé Strany jako těsnými koryty plynul již obvyklý ranní život, nedávno vzbuzený, ale Karafiát, aby si nové lítosti nepřidával, nehleděl v levo ni v pravo a kráčel se sklopenou hlavou za vozíkem. Hrčení jeho kol rozptylovalo poněkud pochmurnou náladu Karafiátovu. Šel, neohlédaje se. Prošli Mosteckou, přešli Kamenný most, Nábřeží, Karafiát stále hleděl před se. Teprv u mostu Františkova odvážil se pohlédnouti za sebe, přes řeku, vzhůru ke Hradčanům, které se koupaly v záři ranního slunce. Posluha sjížděl

spádem k Novým lázním, zmizel Na Struze, vnikl do ulice Vojtěšské, Karafiát ho doháněl.

O chvíli později stanul vozík před skupinou domů na Zbořenci. Když utichlo hrčení kol, vyběhla ochotná babka domovnice, aby pomáhala skládat a nosit. Karafiát vyšel do patra, a tu stála paní Petrboková. Dvéře do předsíňky byly dokořán, rovněž tak z předsíňky do nového bytu Karafiátova.

Spatřivši Filipa, popošla mu vstříc, podávala ruku a přívětivě pronesla:

„Tak vás pěkně vítám, pane Karafiáte, a dej vám u nás Pánbůh zdraví!"

Přívětivá ta slova a pohled v útulný pokojík rozveselily starého mládence. Stiskl paničce ruku a odpověděl:

„Mějte se mnou strpení, milostpaní. Vynasnažím se, abych vám nebyl na obtíž."

„Vždyť budete ve svém, pro Pánaboha," hovořila vlídně paní. „Já tu žila jako v klášteře — bude nám oběma veseleji. A vy, Kabátko, popilte se. — Snídal už pan Karafiát?"

„Ne; až cestou do závodu zajdu si do kavárny," odpověděl.

„Pročpak do kavárny," namítala panička. „Dnes posnídáte u nás — pamatovala jsem na to. Prosím — prosím — —"

Netrvalo snad ani půl hodiny, a nábytek Filipův byl vynesen do šalandy, obrázky, knihy, lampa a jiné drobotiny vneseny do pokojíku.

A chápavá Kabátka rozestavovala a skládala, kam co uznala, že pokojík stěhováním tím nikterak nepřišel do nepořádku. Jen obrazy „nového pána" vsouvla šetrně za prádelník. Ty si později pán rozvěsí, jak sám uvidí.

S prázdným vozíkem odjížděl posluha, hrčení kol zanikalo již kdesi s kopečku do Myslíkovy ulice, a paní Petrboková vnášela do pokojíku Karafiátova tác, na němž stála sklenice vody a staromodní koflík s kávou; vedle koflíku byl malý ubrousek a na něm rohlík.

Karafiát byl pln rozpaků, kterak že si té pozornosti zasluhuje. Ale paní Petrboková usmála se jako u vědomí, že ví, co se sluší a patří, a řekla k podnájemníku:

„Kdyby vám nebylo nevhod, mohla bych vůbec ráno posloužit snídaněmi. Dražší by nebyly než v kavárně — —"

Karafiát skoro se zaradoval.

„Kdybych směl prosit, milostpaní — — ?"

„S největší radostí, pane Karafiáte."

Když osaměl a sednuv na pohovku za stůl srkal kávu, pomyslil si Karafiát, že je přijat jako do rodiny. Jaká podivná a dobrá náhoda zavedla jej v tuto končinu, kterou znal dříve sotva z doslechu!

V.

Pokud bydlil Karafiát na Malé Straně, vracíval se domů až večer. V polední přestávce nestačil mu na to čas, vyměřený sotva na dvě hodiny. Poobědval v pivovarním traktyru na Perštýně, vydal se po jídle na malou procházku, a dnes tou, zítra jinou oklikou blížil se ke svému závodu, kam pravidelně ke druhé hodině dorazil. Raději o půl čtvrthodiny dříve než o minutu později, jak byl svědomitý. Ani se mu v poledne po bytě nezastesklo.

Ale toho dne, kdy se přistěhoval k paní Petrbokové, nemohl se nějak dočkati dvanácté, a jak udeřila, chopil se ku podivu všech ostatních kabátu, klobouku a holi, a spěchal k obědu. Dnes po letech poprvé stal se nevěrným svému traktyru na Perštýně. Rovnou cestou zamířil do ulice Myslíkovy, do zahrady pivovaru u Fáfů, rychle pojedl, vzchopil se a za několik minut byl doma. Vábil ho přívětivý pokojík, vábila ho novota vůbec. A chtěl doma také rovnati, chtěl se „zaříditi“.

Mnoho práce mu nezbylo, skoro žádná. Paní Petrboková hned po jeho odchodu ráno byla uklidila, pověsila všechen oděv Karafiátův do šatníku již dříve vyprázdněného, složila mu prádlo do starého, vykládaného „veškostnu", obuv postavila do spodní příhrady mycího stolku. U postele byly přichystány trepky Karafiátovy, vedle nichž — polo skryt pod postelí — vyčníval starý leštěný zouvák, majetek to paní Petrbokové. Byl podivně vyřezán a napuštěn temnou rudou barvou. Vypadal jako obrovský brouk se silnými tykadly, skoro žertovně, jako na číhané. Měla taky oči ta dřevěná stvůra. Karafiátovi bylo nějak do smíchu, když se na „zvíře" podíval.

Na malém etažéru vedle okna stály již knihy Karafiátovy. Tu tedy bylo kousek práce, neboť paní Petrboková arci nevěděla, v jakém pořádku byly dříve na Malé Straně. Karafiát svlékl kabát a jal se přerovnávati svoji malou biblioteku.

Za chvilku ozvalo se zaklepání z předsíňky.

„Dále!" żvolal Karafiát.

Vstoupila paní Petrboková. Vidouc počínání Karafiátovo usmála se:

„Ovšem, ovšem, s tím jsem si nevěděla rady, to si musíte udělat po svém."

Karafiát upadl v rozpaky, že je dopaden, kterak po ní něco mění, předělává. Snad aby nebyla uražena, že mu to není vhod — — —

„Já jen, abych měl co dělat, milostpaní," omlouval se. „A krom toho, když je srovnám

v bývalém pořádku, nahmatám potmě, co hledám. To je zvyk už ze závodu, od mladosti."

„Inu bodejť, pane Karafiáte, jen račte po své chuti a vůli. Tady jste pánem teď vy a já jen hostem, a dovolíte-li — vaší hospodyní. Na knihy byl můj nebožtík muž taky pedant. Však jsou tam u mne ještě všecky."

Při těchto slovech pomizel úsměv s její tváře. Zmínka o knihách přivanula jí na mysl vzpomínku na minulost, na léta, kdy je nebožtík přinášel domů, kdy je společně čítali. Kdysi později připomenul si Filip tuto chvíli a porozuměl taky výrazu paní Petrbokové, — kdysi, když mu svěřila, že nečte nových knih, ale že stále se vrací k oněm starým, z prvních dob manželství, znova je po řadě přečítá a tak si obnovuje život uplynulý, strávený s nebožtíkem Petrbokem.

Paní Petrboková mávla rukou přes obličej, jakoby odháněla neodbytnou mouchu, a řekla:

„Nesu vám klíč od předsíně, pane Karafiáte, abyste nemusil vždy zvonit, když přicházíte. Zámek je na fexír — klíč otevře teprv, když stisknete železný čípek, který vyčnívá pod klíčovou dírkou. Je to bezpečnější proti nehodným lidem. Tak si vejdete a vyjdete, kdy vám bude libo — já vím, páni nemají rádi, když jsou pod stálou kontrolou. A já vás přece vždycky uslyším, a když si budete něčeho přát, jenom zaklepejte na moje dvéře."

Panička položila na stůl úhledný klíč staré, dobré práce zámečnické.

„Děkuji uctivě, milostpaní," řekl Karafiát. „Je mi taky milé, že vás nemusím pokaždé vyrušovat."

„A domovní klíč," pokračovala panička, „visí tuhle na opažení dveří, tenhle," vracela se ke dveřím a okazovala. „Pro všechno jsem ho sem pověsila — druhý mám u sebe."

Teď vzpomněl Karafiát, že je bez kabátu a že snad je to neslušné. I chápal se ho, aby se oblékl. Panička postřehla to a hned bránila:

„Ale, pane Karafiáte, vždyť jste doma, u sebe. To bych se nesměla opovážit a vstoupit. Jaké pak ceremonie."

Odňala Karafiátovi kabát, přehodila jej opět přes lenošku a otázala se:

„Obědval už pan Karafiát?"

„Obědval, milostpaní, dnes u Fáfů. Chodíval jsem na Perštýn, ale teď, když mám tak blízko domů, rád bych sem zašel i v poledne, a tak hledám, kde se mi to v okolí nejlíp hodí. Zítra se podívám k Myslíkovům, pozejtří k Bonům, snad ještě někam, a pak uvidím, kde zůstanu. Ani nehledám pro láci, ale kde to bude nejdomácnější."

Paní Petrboková hleděla chvilenku na Karafiáta, jakoby o něčem uvažovala, a řekla pak s jistou zdrželivostí, aby snad nebylo pokládáno za vtíravost, s čím se vytasí:

„Tak mi připadlo — ale chraň Bůh, abych pana Karafiáta nutila — kdyby panu Karafiátovi

bylo vhod, že by mohl obědvat doma, zde. Spočítala bych to — a víc by sotva na pana Karafiáta vypadlo, než platí v hostinci. Rozumí se, žádné paškrtnosti nevařím — docela po domácku: taky hrách a čočku vařím, a svarbu, ale zas někdy halušky s uzeným a cezené nudle s parmezánem a buchtičky se šodó, a zas něco od masa a tomu podobně. A kdyby pan Karafiát nechtěl denně — dobrá, ale nedělním obědem bych posloužila s radostí. Já vím, páni jsou v hostincích volnější, mohou si vybrat z několikera, — ale ty polívky vodnaté! Ty nudličky bledé, jako nebožky, a ty škrobové makrónky! Pan Karafiát by viděl, že dovedu uvařit. Ostatně může pan Karafiát poobědvat na zkoušku, dvakrát, třikrát. Zachutná-li ke spokojenosti, dobře. Nezachutná-li — můj Bože, pan Karafiát mi rozumí, že na něm nechci vyzískat, a je dobře. Hospod je tady v okolí na vybranou.

Karafiát upadal v nové rozpaky.

„Milostpaní, ani nevím — věru — Neračte myslit, že jsem vyběračný, ale snad bych byl na obtíž — vím dobře, jaká je s kuchyní starost.“

„Ne, pane Karafiáte, toho nedbejte. Vařím-li pro sebe nebo pro dva. Tak dobře, zítra pan Karafiát přijde domů. Uvidíme. — S večeřemi se nenabízím. Vím, to je obtížné, chystat dělané; draho to přijde, a nemohu žádat, aby byl pan Karafiát na minutu k hotovému doma, jako voják v kasárnech. A vysmahuje-li se to na plotně

— raděj od toho utéci. Leda že by někdy zbylo cosi od oběda, co se dá dvakrát za den jíst a večer ohřát. To bych pokaždé připomenula hned v poledne. — Jak pak, pívá pan Karafiát po jídle číšku kávy?"

„Nepívám, milostpaní, neměl jsem na to času, tedy jsem ani nenavykl," odpovídal Karafiát.

„Ale já mám šáleček kávy, a když pan Karafiát dovolí, dnes je času dost — —"

A než mohl Karafiát cokoli odpověděti, zmizela panička ze světnice a za chvilku přinášela Filipovi drobnou nádobku černé kávy.

Tato novota nebyla Karafiátovi nepříjemna. Osamév, srkal zvolna a s pocitem nehorázného blahobytu kávu. Za krátkých několik hodin posavadní jeho život se změnil. Po léta byl odkázán se vším na sebe sama, pojednou počíná se někdo o něj starati, tak vlídně a tak přátelsky. Útulná, lahodivá teplota rozlévala se kolem něho světničkou, hřála jej taky uvnitř. V té starostlivosti paní Petrbokové bylo skoro něco mateřského.

Tak se mu líbilo v novém bytě, že se zdržel, a dnes poprvé snad přihodilo se mu, že se omeškal. Zbývalo mu ještě padesát kroků do závodu, když hodiny kdesi na věži udeřily druhou. Až se ulekl toho zvuku, přidal do kroku, doběhl udýchán a omlouval se šéfovi ostýchavě:

„Račte prominout, stěhoval jsem se dnes, trochu jsem teď doma rovnal..."

A skoro se při té nevinné lži zapálil.

Jindy Karafiát nepočítal hodiny. Trpělivě, ani na to nemysle, dočkával se chvíle, kterou končilo se denní jeho zaměstnání, a volným krokem brával se domů, s obvyklou zastávkou kdesi v hospůdce nebo v jídelně uzenářské. Dnes nemohl se večera dočkati. Pracoval trochu roztržitě a stále se mu vracelo pomyšlení: Jak vypadá nový můj pokojíček večer, s hořící lampou na stole? Dnes taky nezasedl nikde k večeři, ale koupiv cosi v uzenářství, rovně chvátal domů. Mezi vraty stála Kabátka a nabídla se, že mu dojde pro pivo. Paní Petrboková, zpozorovavši, že si „pán" opatřil večeři, rychle mu přinesla talíř, příbor, slánku, přichystala sklenici na pivo.

Potom přecházela tichými kročeji sem tam, chystajíc lůžko, vyptávajíc se, kde by rád „hlavy", zda proti dveřím či proti oknům, zdali má pod hlavou rád vysoko či nízko, o hodině které vstává, je-li tak se vším spokojen, přeje-li si ještě něčeho. Bylo to vždy několik slov, Karafiát odpovídal, a panička mizela stejně po tichu, jak přicházela. Dvéře do předsíňky zatím ani nezavírala.

Kdykoli na chvíli osaměl, rozhlížel se Karafiát pokojíkem. Bylo tu několik starých obrazů, nějaká ocelorytina, místy skřínka, košíček na zdi se žloutnoucími navštívenkami, za zrcadlem dvě košťátka „kočiček". Konečně upoutala pozornost Karafiátovu vybledající dívčí podobizna nad prádelníkem, které si ráno a v poledne sotva letmo

povšiml. Teď přikročil, nahnul se nad prádelníkem a díval se na ženskou tu hlavu, již zdobil účes módy dávno bývalé. A ježto se mu podobizna ztrácela již v pološeru, chopil se lampy a svítil si na obraz, za jehož rámcem nahoře tkvěla černá kokarda.

Ani nepozoroval, že zas vešla paní Petrboková. Vidouc ho nad obrazem, stanula na krok ode dveří a sepnuvši ruce na zástěře ulpěla na něm i na podobizně zádumčivým výrazem.

Karafiát, nadívav se, otočil se, aby zas lampu postavil na stůl, a tu spatřil svoji domácí. Ještě zaletěly její zraky k obrázku a spočinuly pak na Karafiátovi. Náhle zvlhly a zaleskly se v záři lampy, jakoby se v nich jiskřilo, a rty paní Petrbokové sotva se pohybovaly, když tiše promluvila:

„To je naše Lucinka, chudáček — nebožka dceruška — —“

A po suchých lících skanuly jí z očí dvě veliké slzy.

Karafiát nevěděl, co by odpověděl. Zraky jeho smekly se s tváří paničky, svezly se na podlahu.

———

VI.

Domovnice Kabátka přiběhla s pivem, Karafiát usedl na pohovku a jal se večeřeti. Paní Petrboková šetrně se vzdálila.

Ještě před chvílí se těšil na ten okamžik, neboť se byl vrátil s notným hladem, ale jak teď pojídal, stále mu bylo, jakoby sousta měla jakousi hořkou příchuť. Ve všechnu tu spokojenost z nového bytu a přívětivého okolí uronila se mu tesklivou zmínkou paní Petrbokové krůpěj trpkosti. Připadalo mu, jakoby vdovin povzdech posud šuměl světnicí.

„To je naše Lucinka — nebožka dceruška!"

Několik těch slov, skoro šeptem pronesených, odhalilo mu všechen smutek života, který se v těchto prostorách snad po dlouhá léta tajil. Bolest nad ztrátou manžela, bolest vdovská dávno snad již vybolela, ale žal nad předčasným skonem dítěte posud hlodal na srdci mateřském.

Karafiát zadíval se opětně na vybledající podobiznu. Vzpomněl teď na první dojem, jejž naň pokojík učinil — připadlo mu tehda, jakoby

vstupoval do světnice panenské, a teď uhodl, že tomu tak skutečně. Byl to jistě pokojík Lucinčin; proto byl tak čistě udržován, proto taky visí tu její obraz. Kdy odešla? Kdy ji odtud vynesli bezduchou? Karafiát si umiňoval, že se bude chrániti, aby po tom pátral. Ani slovem nedotkne se toho. Byl přesvědčen, že by jen drásal srdce staré paní. Taky v něm byl cit rodinný silně vyvinut, taky on vzpomínal stále na své drahé nebožtíky. Zde setkává se s duší příbuznou. Ale její lítost jistě je silnější, její vzpomínky palčivější. Že Karafiáta předešli rodiče do hrobu, ač dříve, než bylo nutno, chápal jako věc přirozenou. Trpčí již bylo, když po nemnoha letech otvíral propadající se znenáhla hrob, aby tam uložil dvě starší sestry, které tu ještě dlouho mohly býti. Avšak Bohu poručeno. Ale jaký žal to lomcoval matkou Petrbokovou, když se skláněla nad hrobem, do něhož pohřbila mladé, kvetoucí dítě -- všechno, vše, co jí tu ze života zbylo. Dítě, do něhož vkládala všechny trosky svých nadějí, celou svoji zbývající budoucnost; o němž byla přesvědčena, že ji na dlouho přežije, ale dříve ještě že jí dá dočkati radosti z nového života rodinného, radosti z vnoučat.

Ne, vystřehne se Karafiát, aby u přítomnosti paní Petrbokové zavadil okem o podobiznu, a slova dokonce již nevypustí.

Nepomyslil tu Karafiát, že na jeho podnětu nezáleží, že srdce mateřské samo se mu otevře,

že jest jí přímo vítán jako duše soucitná a že bez vlastního přičinění stane se důvěrníkem jejím ve všem, co v sobě po léta zakusovala. Že se mu svěří co nejdříve — a ještě dnes.

Pojedl a v zažívání setrval na pohovce, rozhlížeje se všemi směry, zastavuje se zraky ve všech koutech, měře pokoj na dél i šíř, jakoby se chtěl dokonale obeznámiti s přesnými jeho rozměry, s celým jeho „zeměpisem". Vždyť mu ta světnice měla býti malou říší, v níž se rozloží nyní s celým svým životem snad na dlouhá léta.

Ozvalo se zaklepání na dvéře.

„Dále!" pobídl Karafiát.

Vstoupila paní Petrboková, přinášejíc něco na čínském tácku.

„Nehněvejte se, že vyrušuji," omlouvala se. „Zapomněla jsem na něco. Pan Karafiát jistě taky kouří — přináším náčiníčko — po svém nebožtíkovi. Kalíšek na doutníky, rozžehadlo, popelníček. Páni to mají rádi pohromadě a v pořádku. Je to jako nové — můj všeho tak ušetřil, nic nezmařil, nezmícil."

Karafiát usmál se vděčně za tu pozornost a odpovídal:

„Málo kouřím, milostpaní, skoro jen někdy v neděli, ve svátek. Při práci v závodě nelze kouřit, a doma jsem si nechtěl zadýmati světnici. Ani bych si u vás netroufal..."

„Ó, prosím, nic se neostýchejte," povzbuzovala panička. „Můj nebožtík taky příliš nekou-

říval, ale denně přece doutník. A já jsem tak ráda čichala, když si zapálil, tak líbezně mi to vonělo. A když dokouřil, ať bylo v létě nebo v zimě, otevřeli jsme okno a kouř vypáchl. Ó, pane Karafiáte, vzpomínám si na ta nedělní a sváteční rána, jakoby to bylo včera, když můj nebožtíček měl o hodinu déle času, jak si po kávě zapálil a čta noviny bafal. Tak jsem tomu uvykla, že jsem se těšívala na ta jitra nedělní, a — smějte se nebo ne — když mi pak chudáka odvezli na Vyšehrad, stýskávalo se mně i po tom jeho svátečním vykuřování. Připadalo mi, co odešel, že již není žádné neděle. — A snad je to směšné, — ale když jsem pak vyšla s Lucinkou na procházku a před námi šel pán s doutníkem a vypustil kouř a mne ten obláček tabákové vůně zavalil, vzpomněla jsem na nebožtíka Petrboka a připadalo mi, jakoby mě pozdravoval. A byla jsem tak ráda, že jsem mu v tom nikdy nezbraňovala. Bože drahý, co pak taky na světě měl! Práci, samou práci — nás měl nejméně. Jenom vždycky říkal: Počkej, Lojzíčko, až půjdu do pense. Pak se užijeme! —"

Paní Petrboková stála při tom, a teprv teď napadlo Karafiáta, aby ji pobídl:

„Není libo sednouti, milostpaní? Prosím."

Zdráhala se trochu panička.

„Ne, nechci dlouho obtěžovati. A nezlobte se vůbec, že mě tu co chvíle máte. Upřímně vám řeknu, pane Karafiáte, mám takovou ra-

dost, že to zde zas oživlo. Žila jsem tu jako v klausuře. — Když tedy dovolíte, sednu na chvíli, abych spaní nevynesla. Ale ještě prosím, Kabátka si čeká na boty, aby ráno bylo všechno připraveno. Prosím — tuhle jsou trepky. Tak."

Karafiátovi bylo skoro zápasiti s paničkou, jak se sama shýbala po obuvi, čemuž však nikterak nechtěl připustit. Paní domácí čekala, a teprv když se vrátil z předsíně a usedl zas na pohovku, posadila se s druhé strany stolu na židli.

Chvilku oba mlčeli, jakoby čekal jeden na druhého. Paní Petrboková dívala se Karafiátovi do tváře, jakoby se snažila uhodnouti jeho myšlení, a náhle pronesla:

„Řekněte mi upřímně, pane Karafiáte: líbí se vám u mne?"

Karafiát, usmívaje se, rozhlédl se kolkolem, jakoby tím chtěl naznačiti, že je spokojen. A odpověděl:

„Vždyť bych se k vám nebyl přistěhoval, milostpaní."

Paní Petrboková vděčně se naň podívala.

„Trochu strpení se mnou musí mít pan Karafiát. Nikdy jsem nikoho neměla. Ale pečovat o vás budu, jako byste byl náš. — Mně je dnes tak veselo, jakobych zas měla rodinu. Snad Pánbůh sám zařídil, že jsme se tak sešli my dva osiřelí. Dívám se na pana Karafiáta a zdá se mi,

že je právě asi v letech, jako byl můj nebožtík, když jsme se brali. Ach, kde to všechno je!"

Stín smutku přelétl její tvář. Ale paní Petrboková, jako by se tomu bránila, přetřela čelo dlaní, a mráček zmizel. Pojednou se naklonila nad stolem a otázala se:

„Nemá pan Karafiát žádnou práci? Nezdržuji od ničeho?"

„Ani za mák, milostpaní. Všechno jste za mne sama udělala, srovnala, nic na mne nezbylo."

„Kdybych věděla, že se pan Karafiát nepohněvá, ukázala bych mu obrázek svého nebožtíka. Aby nás pan Karafiát znal všechny."

A čtouc na tváři Karafiátově svolení, vzchopila se a spěchala do své světnice, aby přinesla rodinné album.

———

VII.

Za malou chvíli vrátila se paní Petrboková, přinášejíc nízký kartán čtvercového formátu, z něhož vyňala album v kožených deskách s kovanými rohy a položila je na stůl tak šetrně, jakoby tam kladla nějakou vzácnou, křehkou relikvii.

Ale její album bylo taky relikvií. Byla to její rodinná kronika, která místo líčení obsahovala jen illustrace. Jí, paní Petrbokové, nebylo k obrázkům těm třeba psaného průvodu. Měla příslušný text ke každému v hlavě; jenom pohlédnout na některou tu hlavu, na figurku nebo na skupinu, a již četla celou kapitolu k ní se vztahující sama ze sebe. Znala osudy všech lidí tu zobrazených a byla si věrným kronikářem, jemuž z paměti nevypadlo ani slůvka, ani literky. Při pouhém pohledu na tu neb onu podobiznu vyvíjel se v ní již taky celý děj života, jehož hrdinou zobrazený byl, a poněvadž tu bylo mnoho podobizen z příbuzenstva blízkého i vzdá-

lenějšího, z kruhu přátel a známých, splétaly a proplétaly se děje četných osob, dotýkaly se a doplňovaly, že vše dohromady tvořilo pro paní Petrbokovou obšírnou historii malého světa.

Bylo toto její album taky jako velikou hrobkou. Byly tu obrázky mnoha nebožtíků starých i mladých, pánů i paní, mladých mužů i kvetoucích děvčat. Na staré hlavy, jimž neúprosný tok času dávno byl ustlal na hřbitovech po životě štědře naměřeném, dívala se paní Petrboková se zbožnou úctou, jakoby seděla v šeru kostela o rekviích a na rtech jakoby se jí zachvívala modlitba za zemřelé, za věčný jejich klid ve chladné zemi hřbitovní. Ale při pohledu na postavy a poprsí lidí mladých, v rozkvětu života, s jiskrnými zraky, pohlížejícími nadějně ve šťastnou a dlouhou budoucnost, svíralo se pokaždé srdce paní Petrbokové lítostí nad zmařenými mladými životy a rty její šeptávaly: Mohlas tu ještě dlouho být, dušičko milá!

Nikdy nepomyslila paní Petrboková, že by tito lidé byli taky sestárli, kdyby jich nebyla smrt před časem zkosila. Že by tito mladí mužové byli již stárnoucími manžely, že by tato mladá děvčata, někdejší družky její, byla dávno matkami, otylými paničkami, mnohé z nich dokonce snad babičkami. Byly to pro ni postavy nestárnoucí, krášlilo je stále věčné mládí, jako v den, kdy jiskrné zraky jejich pohasly a kdy ústa navždy se odmlčela.

A tak bylo album paní Petrbokové nevyčerpatelnou studnicí vzpomínek, které se opět a opět řinuly nestavitelným proudem z nitra jejího, kdykoli přemítala tuhé listy a tu déle či kratčeji prodlévala na povědomých, zmizelých nebo vzdálených a nezvěstných tvářích. V této obrázkové společnosti prožívala panička léta svého vdovství, své osiřelosti. Sama nad nimi sedajíc, ať nad mrtvými či živými vzdálenými, byla s nimi ve stálém styku, hovořívala k nim, a ve svém pohroužení v bezduchý .tento svět sotva by bývala překvapena, kdyby náhle některá z hlaviček těch byla otevřela ústa a paničce odpověděla. Paní Petrboková, jíž odumřel svět odchodem jejích nejdražších dvou bytostí, žila nyní již jen svou někdejší minulost a při tom žila jaksi pokračování života všech, kdož ji byli předešli v tajemné, nezbádané končiny záhrobné, aniž si toho sama byla vědoma. —

Položivši album před Filipa Karafiáta, odklopila panička desku, přemítla první bílý list a řekla jemně:

„Jenom svého nebožtíka starouše vám chci ukázat, pane Karafiáte."

Ukazováček její dotkl se mdlé již podobizny mladíka asi dvacetiletého, neurčitého výrazu, jako ostýchavého a plného nevědomosti a nejistoty, kam jím osud v životě smýkne.

„To jest on. Tak vypadal, když měl po maturitě. — A tu hleďte, když měl po právech,

— A tuto již nastoupil k soudu. — V té uniformě, to byl adjunktem . . ."

Panička teď odtáhla prst — následovalať podobizna dvou mladých lidí; mladého muže, zas v uniformě, a dívky v bílých šatech se závojem až k patám, s kyticí v pravé ruce. Tak vypadali oba v den svatební.

Karafiát nepozdvihl očí s podobizny, ale neklamně tušil, jak tesklivě upírají se zraky paní Petrbokové na tento obrázek, na tuto vidinu z minulosti nepříliš dávné, a přece zas tak dávné, dávné. Tu stáli oba na prahu života, plni nejsladších nadějí. Ale ten, na němž všechen její život visel, je pouhým stínem.

Nad hlavou Karafiátovou zachvěl se vzdech, vydravší se z hrudi vdoviny.

„A zde," rychle pronesla panička, jakoby vdech ten chtěla zakrýti, „byl již sekretářem. To je poslední jeho podobizna."

Všechny posavadní byly po někdejším zvyku celé postavy, tato poslední však byla již pouhé poprsí, hlava větší. Hlava ta jevila ráz ouřadní, byrokratický, ale byla to tvář ouředníka dobráckého, prostá onoho výrazu škrobenosti a přísné ztrnulosti, který je odleskem sebeklamného vnitřního přesvědčení, že je tu celý svět jen pro něj, a jeho nebýt, že by se svět rozpadl. Hlava „tatická", byl by řekl Karafiát, maje projeviti svůj úsudek.

Obrázek další jevil ženštinu, známou již ze svatební skupiny. Ale tu seděla již mladá matka, s děckem v peřince na klíně — někdejší mladá paní Petrboková.

„To byla naše Lucinka," pronesla tiše. „Nemohl se dočkati nebožtík, aby ji měl na obrázku — Bože, jak jsem teď ráda, že ji mám od prvních počátků. — Tak nám vyrůstala, bobeček malý. Tu ta — zase Lucinka, již čtyrletá. — Tu je ze čtvrté třídy — tuto byla po prvé u přijímání — a tuhle skoro už jako nějaká dáma."

Karafiát sledoval zajímavý ten vývoj dívky z děcka. Děťátko na klíně plné, kulaté, baculaté jak jablíčko; žabka čtyřletá, ještě jak překynulá, v tom šťastném a krásném věku dětském, kde by ji člověk láskou a rozkoší snědl; a tu žačka, vytáhlá, kostnatá a netvárná jak rohatina; pod sukničkami vyčnívají kalhotky s „cokničkami", kalhotky jak prkené, znešvařující celou postavu, navlečené na tenkých nožkách jak na stopkách. Ale hle, tu pučí výrostek v pannu, tvary znova se vyplňují, tílko se nalévá, nabývá okrouhlosti. A zde již poprsí dívky as osmnáctileté, s kučeravou hlavou, probouzející se žena s výrazem zřejmé zvědavosti.

Tato podobizna patrně byla předchůdkyní oné, jež visela na zdi nad prádelníkem a které si byl Karafiát prve všiml. Zcela bezděky teď zdvihl hlavu a zabloudil očima na zeď, jakoby porovnával.

Panička ho doprovázela tou vzdušnou cestou a přisvědčovala:

„Ano, tam ta na stěně jest poslední — bylo jí skoro dvacet let. Vedle ji mám taky, ale zde jsem ji pověsila, že tu byla nejraději. To byl její pokojíček a celý její svět. O, kdybyste ji byl znal, pane Karafiáte!"

Karafiát vrátil se zase k albu, aby se ještě podíval na obraz dívky, jak se tu jevila v plném rozkvětu, a skoro mimovolně zavřel knihu. Zatím nebyl zvědav, aby prohlížel podobizny další.

„To jsme všichni," promluvila panička, „můj, Lucinka, — a já zde zůstala. Kéž bych byla umřela za ni, kéž ona by zde byla zůstala!"

Karafiát, obávaje se nějakého výbuchu lítosti, sáhl po kartáně, vložil v něj pozorně album a řekl:

„Poručte Pánubohu, milostpaní. Kdož ví, čemu všemu slečna dcera unikla. Netruďte se, nic nelze změniti."

Správně chápajíc jeho útěchu pokračovala panička:

„Ó, mohu o tom hovořiti, pane Karafiáte. Pravda, bolest nevybolí, na konec života nevybolí, ale mluvím-li s člověkem, který mi rozumí, již nezoufám. Připadá mi, jakobych vás dlouho znala, a srdce bych před vámi vylila. Věřte, pane Karafiáte, nejvíc bolestí vydrží matka. Snáší ji, když na svět přivádí, a třeba pod ní klesala, když pohřbívá, přece zas ji unáší.

Ani nevíte, kterak mi jest útěchou pomyšlení, že tam drahý můj muž není sám. Jen mne tu zanechati neměli, dušičky drahé! — Chudák Lucinka! Vždyť i pro ni by se byl našel někdo jiný. A jen kdyby se mi byla svěřila..."

Karafiát utkvěl na paničce tázavým pohledem.

„Myslím, že to byla láska. Za života nic mi neřekla. A přece matka by jí byla nejlíp rozuměla a snad i poradila. — Až když jsme jí ustlali vedle tatíčka, když jsem se probírala jejími tajnostmi, myslím, že jsem tomu porozuměla. Bylo pozdě."

Cosi jako zvědavost zahýbalo Karafiátem, ale zas obával se nějakého odhalení. Ne pro sebe, ale za paničku. Teď, večer. Kdy jsou všechny čivy citlivější. Na konec by přece podlehla lítosti, třeba se honosila silou. A již ji viděl, jak by proplakala celou noc.

Při všem tom nic ho nepřekvapovala její důvěrnost hned v první den. S kým posud obcovala? Se starou Kabátkou. Budiž, Kabátka byla jistě duše soucitná, ale dvě ty ženy znaly se nepochybně nazpamět, hovor jejich otáčel se stále v jediném kruhu, z něhož nebylo nikam východu. On jí byl něčím novým. Byl trochu stísněn prvým tímto útokem na jeho účastenství, ale sdílnost vdovina nebyla mu obtížna. — —

Šťastně vpadla po chvíli v rozpačitost Karafiátovu Kabátka, jež se ozvala za zavřenými dveřmi, oznamujíc paní domácí, že je s prací

hotova a že odchází, ač není-li ještě něčeho třeba. Paní Petrboková vyšla do předsíně, odnášejíc album, a vrátila se jen o něco později, aby přála nájemníku dobrou noc. Ještě upozornila, že sloupkové hodiny jsou nataženy, a kdyby snad ho odbíjení rušilo, aby jen pošinul mosazným zoubkem nahoře, a nebudou bíti. A pak se vzdálila nadobro.

Trochu vyrušen z obvyklého pořádku svého četl Karafiát v posteli ještě hodinu. A než zhasil před spaním, vstal s lůžka, chopil se lampy a tiše přistoupiv ku prádelníku, posvítil si na podobiznu slečny Lucie. Když přimhouřil oči, připadalo mu, že hlava nabývá plastičnosti, zraky její hleděly jako živy.

„Věru, škoda tě, holka milá!“ kmitlo mu hlavou.

Vrátil se, foukl do cylindru, ulehl. Čisté povlaky peřiny a podušek dýchaly vůní levandule. Karafiát zálibně ssál tu vůni a usínal.

VIII.

Tak tedy se Filip Karafiát usadil v novém bytě u paní Aloisie Petrbokové a tak byl hned prvého dne zasvěcen v její rodinné záležitosti.

Snad byla tato důvěrnost nové jeho domácí příčinou, že Karafiát, probudiv se ráno, neměl onoho pocitu, jejž míváme po prvním přespání v novém bytě. Otvíráme oči a jsme udiveni, že se probouzíme v novém okolí. Ze všech koutů vane cizota, a stesk po starém, opuštěném doupěti přepadá nás. Uvykáme teprv po několika dnech, touž měrou, jak na staré zdi a povědomé tvary a rozměry zapomínáme. Rychleji však uvykl Karafiát hlavně vědomím, že na blízku, jen za onou zdí tamto, je živá bytost, která na něj myslí, o něj se stará.

Probuzené, otevřené zraky Karafiátovy padly na podobiznu nebožky slečny Lucie nad prádelníkem, který stál právě proti lůžku. Tvář do včerejšího večera mu neznámá byla mu již povědoma. Dokonce se domníval, že v ní objevuje

jistou podobnost matce, arci, když sama ještě byla mlada, ač nebožka Lucinka měla rysy spíše otcovy, jak bylo zřejmo při srovnání s podobiznami páně Petrbokovými. Tvář dívčina hleděla přímo a Karafiátovi připadalo, že naň pohlíží tak, jakoby jí byl taky trochu znám. Tento upřený pohled dívčin a její podivně zvědavý výraz, kterého si Karafiát již včera byl povšiml, působily mu jisté rozpaky, jakoby nebyl v pokojíku zcela sám. Takto má před Lucinkou vyskočiti z peřin! Učinil to co nejostýchavěji, přistoupil ku prádelníku a zakryl hlavu Lucinčinu stínidlem před lampu.

Paní Petrboková, jakoby se trochu ostýchala pro svou včerejší přílišnou sdílnost, jen přinesla Karafiátovi snídani a již se pak ve světnici neobjevila. Ale když Karafiát odcházel do závodu, čekala naň v předsíni.

„Tedy jak, prosím, bude panu Karafiátovi libo přijíti k obědu? Na zkoušku, vyhoví-li mu naše vaření?“

Karafiát přisvědčil a poroučel se.

Paní Petrbokové nastávala nová doba, nové hospodářství. Těšila se dnes na vaření skoro dětinsky. Tato obnovená starost o někoho jiného — čemuž dávno byla odvykla — probouzela v ní novou chuť k životu. Přestávala posavadní jednotvárnost, která ji činila skoro zpromrzelou, když tak stávala u plotny nad malým nějakým hrneč-

kem a cosi kuchtila, co jí pak samé nechutnalo. Ba, tato péče o nasycení žaludku byla jí čím dále protivnější a připadala jí skoro zbytečnou. Jen tak jí, aby ten truchlivý osamělý život prodlužovala. Kéž by nemusila jísti!

Ale dnes! Jindy skoro jen domovnice Kabátka sama určovala jídelní pořad a zavedla to paní domácí tak, že každého dne v témdni bylo vařeno totéž, co týden minulý. Ale dnes otvírala Kabátka oči, když paní domácí se ujala velení a nakazovala jí hned po odchodu Karafiátově:

„Kabátko, nechte zatím úklidu a metení a skočte mi do trhu. Pěkný kousek masa přinesete. Trošek zeleniny mám tu sice od včerejška, ale přinesete docela čerstvou. Hezký kousek celeru, neberte se svadlou natí. Několik čerstvých vajíček — aby vás baba nenapálila vápennými! A libru mouky . . .“

Jedno po druhém vypočítávala paní Petrboková a Kabátka slovo za slovem vštěpovala si v pamět. A když vyslechla denní rozkaz, neopanovala se, aby se neotázala:

„Milostpanička má hosty?“

„Hosty, hosty!“ odpovídala paní domácí. „Pána máme, kmotro! Bude obědvat. Tak, běžte, a nezapomeňte se tam. Čas utíká.“

Však ona Kabátka taky již utíkala. A jak se přenášela přes hrbolatou a dolíkovatou dlažbu té končiny, provázela se úvahami:

„Tak bude taky na oběd. Zaplať Pánbůh, bude u nás veseleji! (U nás — neboť Kabátka dávno již se počítala jako k rodině.) — Arci, práce bude taky víc. No, vždyť jsme na něj dvě. Však za to zas něco bude. — Vida, pán bude obědvat. Jestli pak taky večeřet? — Vždyť jsem dávno říkala paní domácí: vzít někoho na byt! K čemu toho místa pro samotnou opuštěnou ženskou! — Nebyla by se tolik naplakala! — Božínku drahý, muž v domě! Pak teprv člověk vidí, proč je na světě. Ano, když odejde, pak se vidí, co je muž! — Byl on můj nebožtík chlap neplecha, Bůh mu dej nebe, do práce nic a krejcar ho v kapse pálil, ale když mi ho Bůh odvolal a mě tady zanechal — — Kabáte, Kabáte milý, ještě bych tě byla uživila! — Tak máme strávníka! — A včera nic paní domácí neříkala. — Taky nějaký siroteček, odkázaný jenom na cizí. — No, uvaříme mu, dobře mu uvaříme. — Ale pořád nevím, co budeme vařit. Maso — to je na polívku. Mouka — na nudle. A co pak dál? — —“

Co dál, na to zapomněla sama paní Petrboková. Netrpělivě vyčkávala návratu Kabátčina již v chodbičce, a sotva se domovnice objevila na schodech, pobízela ji:

„Honem, stará, pojďte — a ještě mi přinesete hezký kousek uzeného plecka. Prve jsem samým spěchem pozapomněla. Uděláme halušky.“

Když se Karafiát v poledne vrátil, spatřil stůl ve svém pokoji už prostřený, a jen dosedl, již tu byla panička s polévkou.

Snad nebyl oběd paní Petrbokové žádným zázrakem, anebo snad byl skutečně výborný; jisto jest, že si Karafiát pochutnal a že si na pohovce za stolem připadal jako kavalír. Tak čistě, chutně a pozorně nebyl ještě nikdy obsloužen, a pravou rozkoší byl mu ubrousek z prádla paní Petrbokové, ubrousek, jakoby se byl v mateřídoušce vykoupal. A jestliže se Karafiát ještě rozmýšlel, má-li se svěřiti kuchyňskému žezlu paní Petrbokové nebo má-li se vrátiti do hospody: tento kus čisté, bělostné lněné příze rozhodl nadobro. Když vzpomněl Karafiát na ty hospodské, zkrápěné a máčené servítky, vždy vlhké a zapáchající jako mýdlem nasáklé ruce holičských pomocníků, když povážil, že by se měl k těmto odporným hadrům vrátiti, tu již pranic nerozmýšlel.

Jen ještě nad něčím se zarážel. Posuzuje tento prvý štědrý, sytý domácký oběd, naplněn byl obavou, že bude mnohem dražší hospodského. Na pěti, na desíti krejcarech nesešlo by mu, ale stačí-li to?

Kterak se toho domakati? Ptáti se paní Petrbokové již dnes, po prvním najedení? Karafiát cítil, že by to bylo nevhodné, skoro urážlivé. A tu tedy, jak byl povahy nevýbojné, skoro nesmělé, učinil v duchu rozhodnutí nehorázné: ať

to stojí cokoli — (nad čtyry desítníky sotva to bude!) — měsíc bude obědvati doma, a teprv kdyby to převyšovalo jeho prostředky, omluví se nějak paničce a vrátí se k tabuli traktýrské. Kéž by však nemusil!

Paní Petrbokové nikterak neušlo, že je „pán" spokojen, a lahodilo jí to, třeba si byla vědoma, že vynaložila vše, aby ho uspokojila. Ó, dokáže mu ještě jiné obědy! Jako dnes, dovedla by vařiti potmě. Ale má zvěděti „pán", jakou že jest ona kuchařkou. Budou to neděle a svátky, kdy mu podá ukázky svého pravého umění. Neboť paní Petrboková byla ze staré, dobré školy, byla kuchařkou již z domova a při vší skromnosti požadavků vlastních pokládala péči o vzornou tabuli rodinnou za úkol téměř posvátný. Nebyl sice nebožtík Petrbok žádným paškrtníkem, stolování jeho bývalo skromné, zdrželivé. Ale bývaly dny slavné, kdy hospodyňské vlastnosti jeho choti zazářily v plné skvělosti. To byly veliké svátky v roce a několik významných dnů krom toho, narozeniny, jmeniny, památka zasnoubení, výročí sňatku. V těch dnech nikdo nemohl zabrániti paničce, aby nevykouzlila na své plotně cosi kromobyčejného, a když od ohně rozpálena jako růže přinášela muži výtvory svoje, hleděla naň všecka blažena, na jeho překvapení, a kterak mu chutná.

Bohužel, ty časy minuly tak brzy, a když i dcera Lucie odešla, vypadalo to na stole paní

Petrbokové jak u jeptišky. Příchodem Karafiátovým však bývalé její schopnosti v ní oživly a probudila se i stará láska její k opětnému hospodaření. Neboť jí, která nepoznala zábav a rozkoší mimo svůj dům a netoužila po nich, znamenala činnost hospodyně všechno na světě.

Když poklidila se stolu, nemohla v sobě potlačiti otázku:

„Trefila jsem panu Karafiátovi do noty? Nestýskalo se mu po hostinci?"

A nesmírně ji blažilo, když upřímná odpověď nájemníkova jí potvrdila, o čem vlastně předem byla přesvědčena.

„Bodejť by netrefila," broukla si v kuchyni spokojeně Kabátka, vyškrabujíc pekáč od halušek. „Kdepak tohle svedou v hospodách na svých lojích a spráskaných omastcích!"

A hned potom vylila hrnek vřelé vody do dřezu, aby se dala do nádobí.

Bylať Kabátka z oněch duchů služebných, kteří v pánech svých a v jejich konání vidí vzor dokonalosti. Nikdy nezareptala, a za svoji velitelku byla by dala život. Byla naplněna vděčností k paní Petrbokové, že se jí ujala a v domě svém útulku jí popřála v dobách, kdy bylo nejhůře a kdy již nebožtík muž Kabát stál na pokraji záhuby následkem svého nepořádného, rozvráceného života.

IX.

Podobalo se věru, jakoby se Filip Karafiát byl po letech rozloučení sešel s příbuznou, s tetou nebo starou sestřenicí, jejíž osudy životní mu jsou známy z rodinného podání. Máme příbuzné, kterých jsme třeba nikdy neviděli, ale mohli bychom skládati jejich životopisy. Slýchali jsme o nich již v dětství, hovořívali o nich otec i matka, vzpomínali na všechny podrobnosti, vyprávěli o rodičích, o sourozencích, kterak vyrůstali, ženili se nebo vdávaly, kolik měli dětí, kam ty se poděly do světa. Každá rodina má takové vzpomínky, staré styky příbuzenské, vytrvávající nebo dávno přerušené, ale zachovává pamět i členům nezvěstným, ve světě zapadlým, a historie rodiny nejužší rozlévá se a rozvětvuje na široké skupiny a nové a nové výhonky přátelstva. Neznáme všech, ba uplyne celý život a s mnohými nikdy se nesetkáme, přece však nás provází vědomí, že žijí kdesi bližší či vzdálenější příslušníci rodiny, založené před stoletím

párem lidí, jimiž rodokmen počíná. Hlouběji do minulosti málokomu lze sledovati předky.

Karafiátovi za krátko připadalo, jakoby se byl setkal neřku-li s příbuznou, aspoň se starou, dobrou známou, která se mu ve světě jenom na čas ztratila. Tak dokonale zasvětila jej paní Petrboková ve své osudy a nad to seznámila jej i se svými nebožtíky, jichž vzpomínala s láskou a prosycena přesvědčením, že nad ně lepších nebylo. Ať se dotkl v nové domácnosti své předmětu jakéhokoli, vždy souvisel nějak s životem oněch, již byli odešli. Na každé drobnůstce pod střechou paní Petrbokové lpěla vzpomínka do minulosti, památka manžela i dcery, a panička nedala uniknouti žádné příležitosti, aby Karafiátovi novými a novými podrobnostmi nedoplňovala obraz života, jaký v těch prostorách vanul, dokud byli všichni pohromadě, zdrávi a šťastni.

A příležitosti k takovým hovorům naskytovalo se dosti, neboť netrvalo dlouho, a paní Petrboková se svého podnájemníka zmocnila, skoro všechen jeho čas vyčerpávala. Ale nestalo se to násilím, Karafiát rád se poddal. Hned prvé neděle, kterou zažil v novém bytě, nedopustila, aby obědval ve svém pokoji sám, ale uvedla jej k sobě, k vlastnímu stolu, a vsadila jej tu do hluboké, pohodlné lenošky s koženým povlakem. Bylo to někdejší křeslo páně Petrbokovo, křeslo „přednosty domácnosti“, kteréhož erárního pojmenování pan Petrbok se nedožil, ač-

koli skutečným takovým přednostou a hlavou své rodiny byl. Snad od jeho smrti nikdo v lenošce té neseděl, snad byla jen v prvých dnech smutku nabídnuta některému hosti, jenž se dostavil, aby vdově soustrast a účastenství projevil. Ale pak bylo toto čestné křeslo pošinuto do kouta vedle okna, zahaleno háčkovanou pokryvkou, kterou paní Petrboková vlastníma rukama urobila, a tu odpočívalo jako osiřelý trůn. Nikdo nebyl hoden, aby na ně zasedl, nikdo taky nepřicházel, a léta plynula. Paní Petrboková otírala je pečlivě, prala v určitých lhůtách pokryvku, a křeslo dumalo ve svém vyhrazeném koutku. Jenom když slavila jmeniny svoje a když nadešel den jmenin páně Petrbokových nebo Lucinčiných, sňala panička pokryvku a přisouvla lenošku ke stolu. V ty dny hned ráno byl stůl postřen slavnostním ubrusem květovaným, a místo obvyklé kávy zavoněla světnicí čokoláda, místo pekařských rohlíků objevila se na talíři bábovka, páchnoucí vanilkou. V čele prázdné křeslo páně Petrbokovo, vedle něho prázdná židle Lucinčina, proti kteréž na pohovce usedla paní Petrboková. Takto slavívala vdova svátek svůj a svátky svých milých, oddávala se vzpomínkám a skoro měla za to, že drahé ty bytosti, aspoň neviditelny, zasedly tu s ní ke stolu.

Řečené prvé neděle oživlo křeslo osobou Karafiátovou. Oběd byl úpravnější, bohatší, paní Petrboková byla jako vyměněna. Po jídle při-

nesla Karafiátovi číšku černé kávy, a když ji vyprázdnil a když ho i přinutila, aby si zažehl nedělní svůj doutník, vytasila se s něčím, co měla za lubem od prvého dne:

„Kdyby vám nebylo proti mysli, pane Karafiáte, a nepřekáží-li vám to v pohodlí, těšilo by mě jen, kdybyste se mnou denně společně obědval. Měla bych bez dělení, a bylo by nám oběma veseleji. Ale jenom nepřekáží-li vám to."

Nedočkavě dívala se, kterak se její strávník tváří, kterak odpoví, a aby učinila jeho rozhodnutí příznivějším, dodala ještě rychle:

„Nic vás pak nebude zdržovati, pane Karafiáte, abyste si hned po jídle nešel odpočinout do svého — —"

Ani toho nebylo třeba. Karafiát nebyl zvyklý dlouhému odpočívání; ani nepřemýšleje, přisvědčil paničce, souhlasil. Bude obědvati s ní. Je to vlastně tak zcela v pořádku.

Lenoška Petrbokova byla ze svého zakletí vysvobozena. Bude v ní sedávati Filip Karafiát.

Paní Petrboková byla šťastna rozhodnutím Karafiátovým. Ač v jejím vyzvání nebylo záludu žádného, přece si byla vědoma, že volnost svého nájemníka nějak omezuje. Jakou lítost by jí způsobil, kdyby odmítl!

„Ještě jsem chtěla říci, kdyby panu Karafiátovi bylo libo večeřeti dnes doma, že zbylo kousek pečeně a mohla bych ji večer buď ohřáti, buď připraviti s kyselým křenem. Ale jen je-li

libo, prosím. Vím, že pan Karafiát půjde na procházku, a snad si pak někam chce zajít. Dobře, nechala bych to na zítřek. A neračte se zdržovat, pane Karafiáte, je krásný den, láká to ven."

„Ještě nevím, vrátím-li se v čas, milostpaní," odpovídal Karafiát, „ale nejspíše se vrátím, a pak tedy bych prosil o večeři."

Přál dobrého zažití a poroučel se.

Vešel do svého pokojíku, umyl ruce, a ač měl od rána čisté prádlo, vyhledal si čerstvý límec, uvázal si nedělní, „vycházkovou" kravatu, navlékl si dva nebo tři levné prsteny, kterých ve všední den nenosil, zastrčil do kapsy rukavice, ofoukl novější klobouk, chopil se španělky, neboť déšť nehrozil, a hotovil se na vycházku. Ale jak se strojil, stále více se mu vtíralo pomyšlení, že jest paničce za všechnu její vlídnost a úslužnost něco dlužen, něčím povinován, a že by to měl dáti nějak na jevo. Připadalo mu tak bezohledným, aby prostě odešel, zanechávaje ji tu samotnu, na celé dlouhé nedělní odpoledne. Bude se potulovati Prahou, snad vyjde za bránu — sám ještě neví, kam — a paní Petrboková — —

Cítil dobře, jak by byl nespokojen, kdyby se stalo tak, jak o tom přemýšlel. Ba, ta nespokojenost již teď se v něj vkrádala. Vědomí nějakého nevděku ho tížilo. A Filip Karafiát rozhodl se. Hotov se vším, vyšel do předsíně a zaklepal na dvéře paní domácí.

„Kdo pak to? Dále!" ozvala se panička.

„Já, prosím, Karafiát," řekl Filip ještě za dveřmi. „Smím?"

„Prosím, prosím," spěchala panička ke dveřím, aby sama otevřela. „Co je libo, pane Karafiáte?"

„Chtěl jsem se jen otázat," hovořil Karafiát rozpačitě, vstupuje do světnice po špičkách, jakoby tu někdo spal, „co bude dělat milostpaní? — Ráčíte zůstati doma? Nechcete snad se taky trochu projít? Osmělil bych se a doprovodil bych milostpaní, neobtěžuje-li to."

Bylo zjevno, kterak toto nabídnutí Karafiátovo paničku radostně překvapilo. Tvář její zarděla se, dech se v ní zatajil.

„Pane Karafiáte — můj Bože — kterak pak já — —! Vy abyste šel s nějakou slečinkou — —"

„Nechodím se slečinkami, milostpaní," řekl skromně Karafiát; „nemám žádných známostí — toulám se vždycky sám, po starém zvyku. Připadlo mi jen, stojí-li milostpaní o procházku, s radostí bych se připojil — —"

Paní Petrboková chopila se pravice Karafiátovy, stiskla mu ji vděčně a ještě všechna překvapena a plna radosti prosila:

„Tak tedy ano — ale nehněvejte se, chvilku počkejte, obléknu se — hned budu hotova."

Filip Karafiát vrátil se do pokojíku a pokuřuje zlehka, při čemž couval před každým

obláčkem dýmu, jako dělávají kuřáci slabí, nedělní, pociťoval uspokojení ze svého činu. Připadalo mu, že právě vykonal nutnou, neodkladnou povinnost.

Netrvalo ani čtvrt hodiny a paní Petrboková ozvala se, že jest hotova. Karafiát vyšel a byl překvapen jejím vzezřením. Domníval se, že uvidí paničku v nějakém přežilém úboru, v módě, která byla nová před desíti lety, ale paní Petrboková stála tu v úhledném, tmavošedém oděvu, který sice nebyl hotoven po vzoru módy právě panující, ale neurážel taky nějakou křiklavou odlišností. Třeba prostý, přece to byl vkusný šat vdovský. Hotovila jej ruka obratná, která dovedouc vyhnouti se všem okrasným titěrám, jež byla zavedla doba, utvářila oděv, nad nímž při vší prostotě nikdo se nemohl ušklíbnouti.

Nikdo z nich neřekl, kterým směrem půjdou. Ale když se octli před domem, zcela bezděky, oba zároveň zamířili v pravo, do ulice Myslíkovy, a z té vzhůru na Karlovo náměstí.

Nepřetržitou a několikerou řadou — po chodnících i pěšinami sadu — táhli Pražané přes náměstí Karlovo, směřujíce ke Slovanskému vršku a dále hlouběji do Vyšehradské třídy. Všichni byli vylákáni líbeznou pohodou májovou a všichni toužili ven, za bránu, kamsi pod širé nebe. Tažení to vypadalo jako potrhané procesí, které teprve v soutěsce pod Emauzským klášterem

srážélo se v jediný tlum, jenž však rozdvojoval se zase u kostelíka sv. Bartoloměje. Levý proud hrnul se tu na Slup a dále kolem kláštera Alžbětinek, k úzké brance, propouštějící do Nuselského údolí, pravý vlnil se kolem Pěti králů, přes můstek nad Botičem a vzhůru Vyšehradem, z pevnostních jeho bran.

Karafiát a paní Petrboková byli uchváceni proudem pravým a za nedlouho octli se za poslední branou, na silnici k Pankráci. Nebylo prachu, vzduch voněl jarní svěžestí, slunce mírně hřálo, paní Petrboková nepociťovala únavy. A tak došli až k hostinci Na lišce, kde Karafiát stanul a paničku vybídl:

„Snad abychom vešli sem do zahrady, milostpaní? Do Krče bylo by příliš daleko."

Panička přisvědčila i pohledem a pokyvem hlavy, i tím, že hned zamířila do zahrady. A tam, v tišším a méně naplněném koutě usedli oba pod košatý kaštan.

Panička rozhlížela se zahradou, povzdychla a pronesla tiše:

„Sem Lucinka ráda chodívala. — Zde jsem s ní byla posledně před desíti lety — od té doby jsem za bránu nevyšla. Jakobych ji tu viděla, nebožku drahou — jakoby k nám z některého kouta měla přiběhnout — —"

Míhala se v zahradě všemi směry děvčata mladá, volající po maminkách, vyhledávající nej-

lepší místa, mávající slunečníky, smějící se — avšak Lucinky, pravda, nebylo mezi nimi.

Paní Petrboková sledovala rej bezstarostného mládí a její zraky zavlhaly.

X.

Uplynul měsíc, ale Karafiátovi připadalo, jakoby mezi jeho životem nynějším a bývalým ležela doba mnohem delší. Tak rychle uvykl a tak dokonale změnilo se všechno vůkol něho. Skoro již nevzpomínal, ale když přece vzpomenul, jevila se mu řada let jeho malostranské, mládenecké domácnosti jako šedivina. Plynula tak jednotvárně, a když srovnával s životem nynějším, skoro sychravě. Sedával sám, a jedinou bytostí, která se kolem něho na chvíli kmitla, byla stará, mrzutá domovnice, v jejíž společnosti skoro by byl zapomněl mluvit. Tehda ovšem ani ho nenapadlo, že by mohlo být jinak, a zvyk je železná košile.

Jak jinak bylo u paní Petrbokové! Byla to spíš jeho domácnost než její, nyní teprv rozuměl Karafiát, co jest onen příslovný domácí krb. Hřál jej, bylo mu u něho jak náleží příjemno.

Sama Kabátka za krátko vypozorovala, kterak se těžiště domácnosti přesunulo s paní domácí na Karafiáta, ale ani se nad tím nepozasta-

vila, nepodivila, neřku-li, aby si byla cosi nevážného, uštěpačného pomyslila. Vždyť to byl „pán“. A jestliže měla o věci nějaké mínění, byla to zas jen variace na její oblíbenou moudrost životní: Muž v domě — teprv se vidí, k čemu jest. — Ano, příchodem „pánovým“ osvědčilo se to nanovo.

„Co pak dnes uvaříme?“ tázala se Kabátka ráno po snídani paní domácí.

„Dnes?“ — panička se zamyslila. Ale pojednou se vzchopila: „Počkejte, zeptáme se pána. Honem, než nám uteče.“

A spěchala k němu do pokoje, aby ho zastala. Zatím Kabátka trpělivě čekala, co tedy řekne pán. Zcela v pořádku, aby se ho ptaly. Platí si to, ať dostane, nač má chuť.

Bývaly to dost velké rozpaky pro Karafiáta, když měl určovati kuchyňský repertoár, než připadl na vytáčku, kterou si z nesnáze pomáhal:

„A co byste zamýšlela, milostpaní?“ ptával se.

Panička navrhovala a Karafiát vždy dobře vypozoroval, co by ji dnes těšilo dělat, a na tom tedy zůstalo. Jen o jeho schválení běželo, a Karafiát ochotně schvaloval.

Měsíc uplynul, a paní Petrboková přišla s účtem. Bylo patrno, kterak vynaložila všechno své počtářské a diplomatické umění, aby — nepoškodíc finance vlastní — uspokojila co nejlépe nájemníka svého, aby ho nepředražila.

Lépe řečeno, paní Petrboková nepřišla. Přišel sám Karafiát prvního, položil na stůl desítku a řekl:

„S poděkováním, prosím, tuhle za byt, milostpaní. A nehněvejte se -- co jsem krom toho dlužen, prosím?"

A jestliže v prvých dnech, kdy mu panička nabídla stravování, měl nějakou a dosti značnou obavu, aby jeho povinnost nepřesahovala nad míru obvyklý rozpočet, po prvých čtyřech nedělích nepřipouštěl si již starosti takové. Spořádaný ten život stál mu za víc než za nějakou zlatku.

A tak, ačkoli svoji otázku vyslovil co nejskromněji, snažil se, aby z ní nevyzněla zároveň žádná prosba za nějaké milosrdenství. Naopak, panička měla ze zvuku jeho hlasu vyrozuměti, že on se pokládá za zavázána, za dlužníka krom toho, co zaplatí.

Kdyby tou chvílí byl býval ve světnici ještě jakýsi neviditelný svědek tohoto prvního účtování, byl by měl zábavné podívání a tiché potěšení z jednání obou stran, jak uznale a kavalírsky si počínaly. Paní Petrboková byla plna snahy až úzkostlivé, aby na ní neulpělo podezření, že chce nájemníka vykořistiti, naproti čemuž Karafiát bránil se co nejšetrněji, avšak úporně jakékoli výhodě nezasloužené.

„Děkuju pěkně, pane Karafiáte," řekla panička, posunuvši desítku doprostřed stolu a kla-

douc na ni nužky, aby ji průvan nesmetl. „Bylo by tedy ještě za posluhu -- dva zlaté na měsíc, prosím — nezdá-li se to panu Karafiátovi mnoho — —"

„Kterak bych mohl namítati, milostpaní —" odpovídal Karafiát, sahaje pro tobolku a zarývaje do ní prsty, aby co nejrychleji složil žádaný příplatek.

„Jistě myslím, že to není mnoho," mluvila panička, jakoby odmítala nařknutí z vyděračství, „ale kdyby snad pan Karafiát přece soudil, tedy řekněme půldruhé zlatky - - —"

„Bůh zachraň, milostpaní nenapadá mne, abych smlouval," odpíral Karafiát, klada již dvě zlatky na stůl. „Neříkám ani slova - "

„Dostane je Kabátka, pane Karafiáte," stále ještě omlouvala paní Petrboková. „Má teď víc práce, uznáte to — —"

„Ale arci, milostpaní," souhlasil Karafiát. „Kdož by jí nepopřál skrovného výdělku!"

„Sic uklízím v pokoji sama," dodávala panička, aby se svojí zásluhou nevyšla na prázdno, „ale přes to má Kabátka více běhání, cídí boty, kartáčuje šaty — —"

„Pravda, milostpaní," přisvědčoval Karafiát. „Jsem vám nesmírně vděčen — jak živ jsem neměl takový pořádek."

Panička usmála se upejpavě.

„Nic tak člověka netěší, jako uznání, pane Karafiáte. Mám radost, že jste spokojen."

„Ouplně, milostpaní!“

Oba se odmlčeli. Panička přisouvla dvě zlatky k desítce, zdvihla nůžky a zas je položila na všechny peníze. Vida, že marně čeká, ozval se Karafiát:

„Ještě prosím, co jsem dlužen za stravu, milostpaní...“

Tvář paní Petrbokové zvážněla.

„Věru, musím se teď zeptati: byl s námi pan Karafiát spokojen?“

„Milostpaní, ani nechci srovnávati dřívější své obědy s vašimi, abych neurazil. Velmi spokojen,“ řekl s důrazem Karafiát.

Jakoby ještě uvažovala, sklopila paní Petrboková zraky, pomlčela na chviličku a řekla:

„Když jsem všechno rozpočítala, pane Karafiáte, jedno k druhému, tedy mi vyšlo za oběd po třiceti krejcarech. Nezdá se to mnoho?“

„Milostpaní!“

„Vím, pane Karafiáte, že jsou v hostincích i lacinější obědy, za pětadvacet — snad ještě méně — ale nechtěla jsem na ničem utrhovat — —“

„Ani se o tom neračte zmiňovat, milostpaní,“ žadonil Karafiát. „Uznávám to — vždyť vám působím obtíže — —“

„Jaké pak obtíže, pane Karafiáte!“ znevažovala panička zdánlivě svoji práci a péči. „Mám sama radost, zachovám-li se. Jen aby šlo hodně k duhu! — A za snídani i s houskou počítám

desítníček. A za večeře, co zbylo kdy od oběda nebo když byla smažená vajíčka, myslím po patnácti krejcarech. Souhlasí pan Karafiát?"

„Milostpaní," hovořil měkce Karafiát, „kde bych to mohl pořídit? Nemohu dopustit, abyste ze mne měla škodu — mám obavu, že jste počítala na vlastní neprospěch — —"

„Ne, pane Karafiáte, dokonce ne," bránila se zas panička. „Všechno je v pořádku. Nejsem zkrácena; naopak, mám prospěch, který mne těší nejvíce — vaši spokojenost. A ještě lecjaké sousto zbylo pro Kabátku. Je chuďas tak sama ve světě, jako kůl v plotě. A zdejší domovnictví jí mnoho nevynáší. To nejsou partaje z Příkopů."

Paní Petrboková teď popošla ke svému šicímu stolku, zdvihla podušku s jehlami, vytáhla tu z hromádky všelikých zápisků lístek a podala jej panu Karafiátovi.

„Tu je všechno zapsáno, pane Karafiáte, a spočítáno. Jestli jsem se někde zmýlila, prosila bych za odpuštění. Nejsem v počtech tak honěna. Ale pan Karafiát přehlídne si to."

Karafiát nezkoumal číslice, podíval se jenom na součet a vysázel na stůl dlužnou sumu. Potom jen po starém zvyku obchodním vložil papírek do náprsní tobolky.

„Uctivě děkuju, milostpaní," řekl, když panička opatrně sebrala peníze.

Oběma se ulevilo po tomto účtování. Panička pracovala o své kalkulaci několik večerů,

a čím blíže bylo k prvnímu, tím více rostly její obavy, aby se Karafiát neulekl. Naopak zas Karafiát se připravoval na vydání větší a byl tímto skoncováním radostně překvapen. Oba však se rozcházeli s pocitem, jako by si byli zůstali něco dlužni.

Za chvíli po odchodu Karafiátově objevila se Kabátka.

„Tuhle jsou vaše dvě zlatky od pána," podávala jí paní domácí bankovky.

„Rukulíbám!" děkovala Kabátka, a kvapně cpala zlatky do otřelé, rozviklané peněženky, kterou kdysi našla prázdnou před kostelem. Potom, podívavši se po očku na paní, sáhla do tobolky, a jakoby držela v prstech štipec tabáku, okazovala paní s jiskřivýma očima:

„To je hodný pán! Dal mi na schodech ještě dva šestáky!"

Paní Petrboková zadívala se na babku.

„To jsou nejhodnější lidé, takovíhle. Nic ze sebe nevyvádějí, nešeredí, ale jinému taky dopřejí."

Ani netušil Karafiát, jaké mínění o sobě vzbudil dvoušestákovým tím darem.

XI.

Při dalším účtování objevily se Karafiátovi nové důkazy ušlechtilé povahy paní Petrbokové. Bylo to hned po vypršení druhého měsíce, června, když Karafiát přepočítával večer účet své nové domácí. Nečinil tak, aby se přesvědčil, zdali nezaplatil více, ale proto, jestli se na svoji škodu nezmýlila panička. A hle, co nalezl? Bylo mu účtováno o celý den méně. Chyběla tu jedna snídaně, oběd, večeře. Karafiát sotva se mohl dočkati rána, aby paní Petrbokovou na tu chybu upozornil. A když tak po snídani učinil, usmála se paní Petrboková a řekla skromně:

„Pan Karafiát zapomněl — to byl můj svátek, a pan Karafiát byl mým vzácným hostem. Tolik mi pan Karafiát jistě dovolí, abych jej v takové dny měla za hosta."

Karafiát se uklonil. Ah ano, 21. června! Aloisie!

Toho dne tedy byl účasten prvního rodinného svátku. A toho dne, zas po letech poprvé, upustila paní Petrboková od zvyku, jejž zacho-

vávala od smrti svých drahých. Tentokráte nestála tu prázdná lenoška, představující jí nebožtíka chotě, ani prázdná židle, na níž usedal duch dcery Lucinky. Byl tu živý host, Karafiát, pro mrtvé již nebylo místa, jako jindy. Uznávala paní Petrboková, že nemůže býti, aby vedle Karafiáta zasedaly domnělé mátohy. Prázdné židle, prázdné příbory byly by vzbudily jeho pozornost, vyloudily mu otázku, a tomu se chtěla panička vyhnouti. Sama však nikterak nezapomněla a věnovala nebožtíkům povinnou vzpomínku, v čemž arci ani Karafiát nespatřoval nic podivného. Zmínka její však již nebyla provázena tou těžkou lítostí, jaká u ní propukala dříve, pokud byla sama a ještě i na počátku společného bydlení s Karafiátem. Obcování s Karafiátem vracelo ji znenáhla životu skutečnému, duše její smiřovala se s tím, čeho nebylo lze změnit.

Jen večer dolehl zase na paní Petrbokovou všemi dojmy, jakým podléhala dříve a jakými rozhraní dne a noci obestírá vůbec všechny povahy měkké a citlivé, zvláště pak takové, jež jsou náchylny dorozumívati se s životem záhrobním. Seděli tu jen dva, a bylo jich málo na hlučnější veselost. Ještě pokud stará Kabátka v kuchyni šramotila nádobím, přidávala tím trochu ruchu i zábavě ve světnici. Ale když poklidila a popřávši dobré noci odešla, vkrádalo se znenáhla ticho, vyrůstalo ve všech koutech, a jakoby číhalo na každou chvíli, kdy se stolující odmlčeli

— hup! již bylo taky kolem stolu a vyplňovalo tu všechen prostor mezi paní domácí a nájemníkem. A v těchto okamžicích ťukala minulost na spánky i na hruď paní Petrbokové, vstupovala jí před oči, vnikala jí do nitra.

Pak se panička dívala na Karafiáta pohledem, že se mu zdálo, jakoby ho neviděla, a pak mu taky nepřipadalo ani slova vhodného, aby toto podivné mlčení přerušil. Ba, Karafiáta přepadal v těchto chvílích nevysvětlitelný tísnivý pocit, jakoby tu neseděl s paní Petrbokovou zcela sám, ale jakoby z podlahy byl vystoupil kdosi neviditelný, brzy po pravé, brzy po levé straně, nebo jakoby stál za ním a přes jeho ramena se vdovou se dorozumíval.

„Dívám se," pronesla paní Petrboková náhle do toho ticha, „jak tu sedíme sami dva, a myslím si, jak by nám bylo veselo, kdybychom tu byli všichni, všichni. — Taky ti, kteří nám odešli — nebo věřte, pane Karafiáte, odešli taky vám."

Karafiát zíral na paničku a mlčel.

„Věřte mi, příteli," pokračovala paní Petrboková, „že bychom se byli sešli, i kdyby tu byli oba zůstali. Neboť se mi zdá, že nám bylo nějak souzeno, abychom se našli. Ó, s vámi by se byl můj nebožtík brzy dohodl. Měl rád lidi tak tiché a spořádané, jako jste vy. Spočívalo to snad v jeho vážném povolání. Nemiloval bouřilů a bramarbasů. Vás by si byl zamiloval. Byl

by vám vyprávěl, co ho potkalo v úřadě, a zas by se byl vyptával vás, co tam děláte. Všechno rád věděl, můj drahý nebožtík, bylo mu třeba, aby mnoho věděl. Říkával mi často: Milá Lojzičko, všechno, kolem čeho chodíme, není ještě celý život. Tu vidíme jen jednu jeho stranu, líc. Ale moje povolání dává mi pohlížeti taky na rub života, Lojzičko, a ten je někdy nesmírně trudný. A člověku je třeba věděti mnoho, přemnoho, mít mnoho zkušeností, aby správně soudil a neukřivdil tam, kde již dosti křivdy navršeno."

Karafiát poslouchal, neodpovídal. Rád slýchal paničku vyprávět o nebožtíku choti, když při tom neslzela. Vytvářel si tak jeho postavu, doplňoval si ji novými rysy. —

Paní Petrboková teď náhle přeskočila:

„A Lucinka! Kdybyste ji byl zastihl! Tu byste si byl jistě oblíbil. Tak mi připadá, jako by tu s námi celý večer seděla. Vidím ji tam vedle vás, jak sedí a dává pozor na každé vaše slovo, když promluvíte. A chvilkami se usmívá. — Byla po tatínkovi, Lucinka, ráda poslouchala a tak se všemu divila."

Karafiát připomenul si po těchto slovech paní Petrbokové onen podivný, zvědavý výraz na tváři Lucinčině.

„A kdyby Lucinka byla zůstala, a vy byste byl přišel, pane Karafiáte, to vím, že bychom se již nebyli rozešli."

Karafiát nespouštěl zraků s paní Petrbokové, která naň pohlížela lesknoucíma se očima, plnýma mateřské laskavosti a něhy. Nechápal hned význam jejích slov, ale znenáhla porozumíval. A ještě nebyl se svým závěrkem hotov, když paní Petrboková sama dodala zcela jasný výklad:

„Když tak na ni vzpomínám, na Lucinku, a když pozoruju vás — a dobře vás už znám — tu vidím, jak byste se byli k sobě hodili. Ó, drahý Filípku — — “

Panička se zarazila. Na její tváři zračilo se skoro uleknutí, že oslovila Karafiáta náhle tak důvěrně, pouhým křestným jménem. Vztáhla ruku přes stůl, dotkla se ramene Karafiátova a mluvila hlasem odprošujícím:

„Nehněváte se na mne, pravda-li, že jsem tak prostořeká? Prosím vás, jako byste byl neslyšel! Ale je to tím, že jste ve mně vzbudil takovou náklonnost k sobě. Připadá mi někdy, jako byste byl můj syn. Nezlobte se, pane Karafiáte!“

Karafiát sám byl pln rozpaků, vida náhlé rozpaky vdoviny. Její omluvy jakoby ho zahanbovaly. Usmívaje se, řekl:

„Vždyť je to jedno, milostpaní. Říkejte mi, jak chcete, na ničem si nezakládám. Dobrá, tedy Filípku!“

A smál se, aby rozpaky paní Petrbokové na dobro zapudil.

„Jistě — jistě bych vám tak říkala, vážený příteli, kdybyste byl přišel dříve, tehda, pokud ještě ona tu byla, naše Lucinka drahá. Neboť byla by zde — mateřské srdce mi to praví. Ve vás byla by našla, po čem její mladá duše toužila, a nebyla by nám odešla. — Ale jsou osudy, že mnohý přijde příliš brzy a mnohý se zas opozdí."

Bylo vlastně pošetilostí, co tu paní Petrboková pronesla výčitkou do minulosti, ale Karafiáta skličovalo to jako bezděčné obvinění. Kterak se stalo, že se omeškal, že se nedostavil v čas? Vzpomínal, kudy bloudil tehda, kdy bylo lze zadržeti Lucinku na tomto světě? Ah, tenkráte to bylo, kdy v zapadlém venkovském městečku bojoval svůj těžký a marný boj za vlastní samostatnost. Hle, jaké truchlivé následky mělo, že se nesetkal s rodinou Petrbokových dříve! Lucinka by žila — on pak by nebyl doznal porážky hned při prvém útoku na život, na němž chtěl vynutiti pro sebe kus pevné půdy na celý svůj věk, tolik jen, aby na ní zbudoval skrovné bydlo.

A žhoucí, usilovné přání paní Petrbokové, aby se bylo stalo o deset let dříve, co se stalo teprv nyní, podmaňovalo Karafiáta a probouzelo v něm pocit lítosti, že na vždy pozbyl něčeho milého ve světě dřív než to nalezl. Neviditelná vlákna sítě, jež obestírala všechno myšlení ubohé matky, zloupené o nejdražší, čím ji život na

krátko byl obdařil, zadrhovala se znenáhla i nad Karafiátem. Do nedávna bylo mu zcela lhostejno, lká-li kde v končině zderazské jakási vdova nad rovem dceřiným. Nevěděl o tom, a takových bolestí je konečně plná Praha. Sdílnost paní Petrbokové však učinila ho soutrpitelem, její stesk byl nakažlivý.

Nebožka Lucie, toto v očích i ve vzpomínkách matčiných vzorné, milé, láskyhodné dítě, nenáležela již jen matce své, ale taky Karafiátovi. Bylo mu jako naočkováno, že na ni má též kus práva. — —

Tesklivá nálada rozplývala se ponenáhlu, paní Petrboková vylivši, čím srdce překypovalo, obrátila se k věcem lhostejnějším, vzpomínala společných procházek s Karafiátem nedávných nedělí — bylo jich už několik — a závěrek večera vyzněl rozmarněji.

„Hle, hle," řekla panička, když dolila Karafiátovi zbytek piva ze džbánu, „jsme s ním hotovi, a Kabátka je pryč. Ale počkejte, popijeme jiného."

A chvátala do kuchyňky, odkud za krátko se ozvalo praskání ohníčku pod plotnou; netrvalo dlouho, a paní Petrboková přinášela na tácku dvě úzké, vysoké číše, naplněné do třetiny žlutavou, jiskřivou tekutinou — punčem. Brzy potom zasyčela a zavřela v kuchyni voda v hrnku, panička pro ni doběhla a starobylou stříbrnou naběračkou doplnila číše vřelou vodou.

„Pijte, pane Karafiáte," pobízela. „Na vaše zdraví!"

„Na vaše, milostpaní!" odpovídal Karafiát a přiťukl šetrně, že skleněné číše slabě zazvonily.

„Škoda, že Kabátka utekla," litovala paní Petrboková, „tohle ona k smrti ráda, babka stará. Ale počkej, bábo!"

Vyběhla zase, zatáhla v kuchyni za drát, který vedl do bytu domovnice, ke zvonečku, a za chvilku přišárala se Kabátka.

„Nezlobíte se, Meluzino, že jsem vás vytáhla z postele?" tázala se paní domácí žertovně, mžourajíc po naplněné již sklenici na kuchyňském stole, z níž se kouřilo.

Kabátce nebylo ani třeba viděti. Sotva vstoupila, nabrala plné nozdry líbezné čpavé vůně a věděla již, co ji očekává.

„Božínku, paní domácí, na tohle bych z hrobu vylezla!"

„Tak, tak, a nevzpomínáte, kam to zavedlo vašeho nebožtíka?" kárala žertem paní.

„Pánbůh mu dej nebe, milostpaničko, ale ten mameluk se upíjel sprostou šedivou!" odpovídala Kabátka a již srkala horký nápoj. „To řekne každá žíla: dej trošku!"

„Tak vypijte a pak opláchněte sklenice!"

— — —

Skoro byl opojen Karafiát, když se vrátil do svého pokoje, a v divném, sladkobolném rozpoložení. Než ulehl, stál chvíli u prádelníku, na

nějž byl postavil petrolejku, a hleděl na dívčí podobiznu nad ním.

„Lucinko, Lucinko!“ povzdychl pojednou, „tys měla být mezi námi! To by nám teprv bylo veselo...!“

XII.

Neděle, měsíce ubíhaly. Filip Karafiát nadobro se sloučil s domácností paní Petrbokové, splynul s ní. Minulo čtvrt roku, a za celou tu dobu nezašel sám nikam do hostince, ani večer po práci všedního dne, ani v neděli. Nezatoužil po tom. Samotářský již dříve, uzavřel se nyní dokonale přede vším, čeho by nemohla být účastna taky paní Petrboková. Jen s ní vycházel za teplých večerů na Karlovo náměstí a po procházce do některé pivovarské zahrady, jakých bylo v blízkém okolí dost a v nichž tehdejší doby provozovala koncerty šumařská kvarteta nebo seksteta. Miloval hudbu nejen Karafiát, ale taky paní Petrboková, a prostá muzika zahradních restaurací zcela je uspokojovala.

V závodě svém pracoval Karafiát stejně svědomitě jako dříve, ale již nepředržoval jako jindy, nýbrž úderem sedmé večerní odkládal péro a spěchal, aby co nejdříve byl doma. Tím se zavděčoval všemu ostatnímu personálu, jemuž

dříve bývalo odporno, že ho Karafiát přílišnou svojí horlivostí zdržuje.

„Konečně je z něho člověk," říkávali si nyní kolegové jeho, zvláště mladší. „Myslil si vždy, že to sežere! Ale až tady spuchří, vyhodí ho starý tak bezohledně jako všechny ostatní. Pro parádu ho platit nebude — blázen, kdo dře víc, než musí."

Křivdili Karafiátovi. Nic nechtěl sežrati, nad nikoho nechtěl vyniknouti. Bylo to v jeho povaze. A vypěstovalo se to okolnostmi. Nikdo na něj nečekal, a zasedne-li v hospůdce o čtvrt hodiny dřív či později, bylo mu lhostejno. Nyní však čekala naň paní Petrboková, milý jeho pokojík, procházka, trochu zábavy, — slovem, Karafiát žil nový život.

Jen vrtávalo soudruhům jeho v závodě hlavou, co je příčinou té změny?

„Inu, holka v tom je," usoudil někdo ze zkušenějších. „Někde nějaké křídlo!"

V hantýrce vrstevníků Karafiátových znamenalo „křídlo" děvče, známost, ať už vážnou nebo jenom pro zábavu, pro ukrácení chvíle. U Karafiáta usoudili ovšem na známost vážnou.

„Však má nejvyšší čas. Vždyť to byl učiněný kapucín."

Aby se ho kdo zeptal, aby se ho jen nějakou narážkou dotkl, nestalo se. Svojí vážností a mlčelivostí udržoval Karafiát všechny v náležité vzdálenosti. Hlavně byli rádi, že s nimi teď

„drží basu“, že totiž dodržuje na minutu pracovní dobu a ze svého času již nepřidává, a to jim stačilo. Aby ho stopovali a špehovali, nikoho nenapadlo. Každý byl zaměstnán svými záležitostmi.

Když bylo tuze krásně a nehrozil déšť, odvažoval se Karafiát i dále než na Karlovo náměstí. Až do Kravína na Vinohradech. Tam kynulo Trunečkovo proslulé plzeňské a v pondělí tam bývaly veliké koncerty. Pod košatými stromy bylo milé posezení a shromažďovala se tam četná společnost Pražanů.

„Což, milostpaní,“ říkal Karafiát hned u oběda, „dnes bude krásný večer, abychom si vyšli do Kravína?“

Paní Petrboková vděčně se usmívala.

„Ano, s radostí, pane Karafiáte. Budu hotova.“

A když Karafiát večer přišel, tu již stála paní Petrboková připravena. Jen někdy vystřídal manšety, límec, přehodil přes ruku svrchník, a chutě vydali se na cestu. A vracívali se domů až k půlnoci, ba někdy i později.

Když paní Petrboková a Karafiát z domu vycházeli, rozestupovali se drobní nájemníci, besedující v průjezdě, mezi vraty nebo před vraty na ulici, pozdravovali uctivě paní domácí a dívali se pak za oběma, pokud jim nezmizeli za rohem.

„Jdou na procházku,“ povídali si.

„A pak někam na pivo,“ poznamenal švec Mikula.

„Však bývala jako klášternice, paní domácí, dokud pán tu nebyl.“

Účastnila-li se „besedy“ před vraty Kabátka, dodávala:

„Móc hodný pán, móc hodný.“

Když nájemníci vídali, kterak je nový „pán“ stálým a nerozlučným průvodcem paní domácí, pozdravovali taky jej s náležitou úctou. Jeho poměr k ní nebyl jim zcela jasný. S počátku soudili, že to pouhý „cimrherr“, ale jejich stálý styk mátl je později. Žehlířka Cukrkandlová první projevila domněnku, že to je snad někdo „z přízně“, taky se stran toho pídila u Kabátky. Kabátka pak, jež by nebyla ráda dopustila, aby „pán“ v respektu ostatních nějak poklesl, poněvadž jej sama velice náviděla, odpověděla velmi neurčitě.

„To si mohou pomyslit, že to není jenom tak.“

Každý si mohl vykládat, jak chtěl, a brzy tedy byl obestřen Filip Karafiát jistou legendou. Na všechen způsob je pán nějaký vzdálený příbuzný. A možno, že si ho paní domácí vezme za vlastního.

Kabátka nepotvrzovala, ale neodporovala. Pokud na ní, byla by si „pána“ za vlastního vzala hned. Takového syna, panečku! To by

byla nejen podpora, ale taky čest. Jakživa však cosi takového nevyslovila. Pouhé pomyšlení zdálo se jí neuctivostí. Kdepak ona, taková žebrota! Paní domácí, to je něco jiného.

Kabátka sama v té věci byla později popletena.

A to když zaslechla jednoho dne, kterak milostpanička, rovnajíc Karafiátovi ve skříni prádlo, oslovila jej pouhým křestným jménem. Na konec k tomu došlo přece, a důvěrné toto oslovování zavedeno bylo zásluhou prvých jmenin, jež Filip Karafiát pod střechou paní Petrbokové oslavil. Tím dnem přibyl v kalendáři paničky nový rodinný svátek, stejně významný jako všechny posavadní.

Karafiát sám nebyl by vzpomněl, ale kdysi podřekl se, že jeho patronu zasvěcen den 23. srpna, a panička nezapomněla.

Přišel ke snídaní, a na stole, jenž byl postřen svátečným ubrusem, stála veliká, čerstvá kytice, ze šálků voněla čokoláda, místo obvyklých rohlíků červenala se na míse kyprá bábovka.

A než usedli k snídani, pronesla paní Petrboková ke Karafiátovi obřadnou gratulaci a po té podala mu i dar. Dvě vzácné anglické břitvy v safiánovém pouzdře. Břitvy, jimiž se holíval nebožtík pan Petrbok, ale které byly zachovány jako nové. Karafiát holil se taky sám, nemohla vymysliti daru vhodnějšího.

*

Překvapen a zaražen stál tu Karafiát. V duchu odhadl hned cenu daru a nevěděl, kterak ho zasluhuje.

„Přijměte to ode mne, milý příteli," promlouvala paní Petrboková, podávajíc pouzdro, po němž Karafiát stále nesahal, „přijměte, Filípku drahý. Nikomu na světě nebyla bych je dala, jsou po nebožtíčkovi — kdo by si jich tak vážil jak on! Ale vy, vy jim rozumíte a zachováte je po něm jako památku, pravda-li? Můj taky je dostal od přítele, svatebním darem, byly rovnou z Londýna."

Konečně přijal Karafiát a hned po snídani zanesl je do svého pokojíku. A celý den pak tonul ve slavnostní náladě a večer vyvedl paní Petrbokovou do zahrady k Doušovům na Václavském náměstí, a tu zas musila panička přijmouti jeho vyčastování. Byl teplý večer, hudba hrála v povýšeném altáně, v zahradě plápolalo asi dvanáct plynových plamenů, sklepníci lítali mezi stoly, obecenstvo hlučně hovořilo, horkem, pivem i hudbou rozjařeno, později nějací mladíci v koutě pod verandou začali zpívat — Karafiátovi připadalo, že vše to jest na jeho oslavu. Paní Petrbokové zářily oči, a když sklepník postavil na stůl dvě čerstvé sklenice, zdvihla panička svoji, nadnesla ji ke Karafiátovi a řekla:

„Filípku, buďte nám hodně zdráv!"

Karafiát přiťukl, a v té chvíli spustili hudebníci rázný pochod.

Snad ještě nikdy nezažil Karafiát svátek tak rušný a veselý. A když se vybrali k domovu, podal Karafiát paničce rámě, aby se zavěsila.

„Kdyby Lucinka viděla, Filípku, jak si vedete její maminku!" řekla paní Petrboková.

XIII.

Rázu naprosto jiného — než jmeniny paní Petrbokové a Filipa Karafiáta — byl další památný den, jenž nadešel skoro již koncem září. Bylo to výročí skonu slečny Lucie.

Ten den, pokud žila sama, paní Petrboková vždy proplakávala. Zármutek její neoslaboval se vzdáleností onoho truchlivého okamžiku, stále rostoucí. Vždy si připamatovávala každé z posledních slov dceřiných a s jakousi svéhlavou sebetrýzní vmýšlela se vždy nanovo v ony srdcervoucí výjevy bolestného rozloučení s milovaným dítětem. Neklamnou věrností byl každý okamžik onoho dne vtištěn v její mysl, nic nesetřela jí dlouhá doba, která zatím byla uplynula.

Tentokráte však neoddala se té bolesti jako jindy. Bylo to zásluhou blízkosti Karafiátovy, stálého obcování s ním; bylo to následkem oživení pokojíku někdy Lucinčina, který před příchodem Karafiátovým byl v očích paní Aloisie jako smutečnou kaplí.

Úmrtný den předcházela neděle. A když Karafiát po obědě pronesl skromnou otázku, kam že tedy dnes, odpověděla paní Petrboková:

„Není-li vám proti mysli, Filípku milý, tedy navštívíme naše drahé nebožtíky. Neboť zejtra — zejtra — —“

Paní Aloisie nedopověděla, zakončila jen hlubokým vzdechem.

Karafiát již věděl, co nastává. Znal to datum k nezapomnění, slyšel je od své domácí tolikráte, a krom toho připomněla mu je včera taky Kabátka, hned z rána, když ho na schodech potkala. Karafiát byl rád, že tak učinila; mohl aspoň opatřiti, co pokládal za svoji povinnost.

Z úcty k nebožtíkům, ještě spíše však z úcty k citům vdoviným oblékl Karafiát černé šaty a časně odpůldne vydal se s paničkou na vyšehradský hřbitov. Byla to první jeho výprava k rovu oplakávaných členů její rodiny.

Cestou nemohl setřásti jistou tíseň. Obávalť se po všech zkušenostech s paní Aloisií nějakého přílišného výbuchu bolesti. Kráčel zvolna, jakoby ten okamžik chtěl co nejvíce oddáliti, ač si přál usilovně, aby již zas byli na pochodu zpátečném.

Tentokráte však paní Petrboková nepodlehla citovému rozbolestnění. Proto snad, že teprve zítřek byl pravým dnem výročním? Či proto, že den, ač podzimní, byl křišťálově jasný, veselý, a že vanul chvílemi větřík skoro vlažný?

Nebo proto, že pěkný den podzimní vylákal taky mnoho jiných Pražanů za stejným cílem, aby postáli chvilku a pomodlili se nad hroby milých odešlých, tak že na hřbitově bylo dosti živo? Nebo proto, že po letech poprvé putuje tam paní Petrboková v průvodu soucitného člověka, který se s ní o smutek rozdělí?

Ať to byla kterákoli z příčin, paní Petrboková statečně odolala. Opírajíc se o Karafiáta, kráčela řadami hrobů a zavedla jej v kout za kostelem, a tu náhle stanula u jednoho z rovů, pokrytých posud svěží zelení. V hlavách rovu stál prostý pískovcový náhrobek s křížem, pod nímž byly zasazeny dvě vejčité desky porculánové za sklem. Na deskách byly namalovány dvě hlavy dle podobizen, Karafiátovi již tak povědomých. Nebyla to práce mistrovská, ale Karafiátovi vtiskly se podoby chotě i dcery paní Petrbokové již tak určitě v pamět, že z daleka poznával je i v neumělém výrobku malíře na porculán, který jistě mnohem dokonaleji ovládal svůj štětec při výzdobě hrnečků na kávu a dýmek než při portrétech náhrobních.

V hlavách rovu odkvétala, oprchávala poslední růžička „měsíčná", v nohách však ještě plnými svěžími květy hořela rudá pelargonie. Ty květiny paní Petrboková co rok obnovovala.

„Tu leží moje dušičky drahé," zašeptla paní Petrboková, pokřižovavši se; „otec — a jeho, moje drahá dceruška. Tak odkvetla, chudáček,

jako odkvétá růžička nad její hlavou, ale moje láska k ní plane bez konce, jako ta ohnivá pelargonie. Až nás obě spálí — ji první mráz, mě smrt...“

Jenom nad okamžik pustil Karafiát ruku paní Petrbokové, když se sklonil nad rovem, aby na něm udělal tři křížky palcem. A hned zas chopil se jí a stál v zamyšlení nad hrobem. Připadlo mu v tom okamžiku, jakoby rov byl průhledný, jakoby viděl až do hloubi té studené schrány: nebožtíka pana Petrboka v úřední uniformě, jak byl pohřben, a nad ním Lucinku v bílém rouše, se zeleným věnečkem na hlavě, s křížkem v rukou přes ňadra složených.

Sotva bylo znáti, že se rty paní Petrbokové pohybují. Modlila se za duše zemřelých; zraky její byly při tom jako lehoučkým závojem zastřeny. Karafiát vedle ní trpělivě vyčkával.

Pojednou obrátila se k němu paní:

„Věříte-li pak taky, Filípku, že nás duše jejich obletují? Že to vědí, kterak tu nad nimi stojíme? Jakobych slyšela Františka drahého, jak mi povídá: Neplač, Lojzičko, nenaříkej už. Máš dobrého přítele, našeho Filípka milého. — A Lucinka šeptá ke mně: Věděla jsem, že přijdete, maminko drahá. Oba, ty a můj Filípek taky.“

Nechtěje odporovati, Karafiát pokyvoval hlavou.

„Ano — ano, milostpaní...“

„Filípku," řekla paní Petrboková měkce, ale zároveň vyčítavě, „pořád ke mně mluvíte tak cize! Když já vám Filípku, máte vy mně říkat maminko. Jsme jedna rodina!"

„Ano, maminko, ano," přisvědčoval Karafiát skoro bezděky, jak se poddával vůli vdovině.

„Vždyť jste svoji, Filípku milý, — zde nad hrobem je to posvěceno."

Karafiát byl tak pohroužen v myšlenky, že sotva hned chápal význam slov paní Petrbokové.

Paní Petrboková pustila se teď Karafiáta, pokročila na bok rovu, poklekla, pokřižovala kopeček země v hlavách, uprostřed, v nohách, sebrala několik lupínků oprchalé růže, utrhla kvítek pelargonie, vstrčila ty památky do rukavičky, vzchopila se a řekla:

„Vykonali jsme pobožnost, Filípku, — udělejte jim ještě křížek, a pojďme. Nechme je zase spát."

Karafiát uposlechl jako dítě. Naposledy ještě podíval se na porculánové desky s podobiznami, pokryl hlavu a pomalu odcházel za paní od hrobu.

Kráčejíce mezi rovy co noha nohu mine, dívali se po nápisech na náhrobcích, po lidech, tu klečících a tu sedících na úzkých lavičkách za hlavami hrobů, a jako touž myšlenkou naplněni povzdychli oba, když zraky jejich utkvěly na rovech zanedbaných, s propadávajícími se, na-

kloněnými kříži s opryskalými, mezerovitými, nečitelnými nápisy.

„Ti už nemají nikoho, kdo by jich navštívil,“ zašeptala paní Petrboková.

„Snad je tak nejlíp,“ řekl tiše Karafiát. „I ta bolest po nich vymřela.“ —

Té neděle, ač bylo krásně vybráno, ač líbezný dech podzimu snoubil se ještě s prchajícím letem a lákal do širého, nevyšli z bran pražských. Toulali se bez určitého cíle ulicemi a po té zastávce v tiché obci mrtvých tam ve výši nad Prahou připadal jim šum a ruch života po Praze jako vzbouřené moře, jehož vlny prudce na ně dorážejí, až se oba chvílemi zapotáceli.

Po každém takovém náraze zabočili do některé odlehlejší ulice jako do klidné zátoky, a když s houstnoucím soumrakem vcházeli do své uličky, bylo jim, jakoby šťastně unikali z divokého víru.

Paní Petrboková spěchala napřed, aby otevřela, Karafiát úmyslně se pozdržel, a když vdova zmizela na schodech, rychle vstoupil do bytu domovnice Kabátky.

„Přinesli mi to?“

„Sotva že odešli, pane Karafiáte,“ odpovídala Kabátka a podávala Filipovi cosi objemného a přec lehkého v několikerém obalu hedvábného papíru.

Karafiát chopil se předmětu a vyběhl po prstech do patra, chodbou sotva našlapoval a jako zloděj proklouzl předsíní do svého pokoje. Odloživ kořist, kvapně rozsvěcoval petrolejku.

Když asi za půl hodiny vstoupila ke Karafiátovi paní Petrboková, aby mu oznámila, že večeře jest připravena, padly zraky její na prádelník. Ve váze pod podobiznou její dcery trčela veliká, prostá kytice, svázaná ze zelených, šťavnatých letorostů a bílých aster. Od kytice přes vázu splývala hedvábná rudá stuha, na níž bylo stříbrnými písmeny vytištěno: Milé Lucince.

To bylo Karafiátovo uctění památky zesnulé.

Panička stanula, dlouho se dívala na kytici, a přes to, že se jí v očích zatřpytily slzy, tvář její pokryla se výrazem skoro blaženým.

Potom pomalu přistoupila ke Karafiátovi, polehoučku chopila se ho oběma rukama za hlavu, přichýlila ji k sobě a políbila ho na čelo.

„Filípku drahý, zlaté srdce! Vy jste ji měl tak rád! Proč jste spolu nezůstali — —!“

XIV.

Ještě chviličku držela tak paní Aloisie Karafiáta za hlavu, potom její ruce pomaloučku klesaly. Oči její však ještě se ztápěly ve tváři Filipově, plny lásky a roznícení.

Karafiát stál, nemaje, co by odpověděl, ani o tom nepřemýšleje. Neočekávaná slova panina jakoby ho byla zanesla do minulosti — Karafiát usilovně vzpomínal. Kdy a kde vlastně poznal slečnu Lucii? A toto pomyšlení nevzniklo v něm dnes poprvé. Ozvalo se již kdysi dříve, za večera, kdy mu paní Petrboková vyprávěla tolik o své rodině, a kdy jej, Karafiáta, stále do toho kruhu vtahovala, jakoby jejich známost a přátelství trvaly již desítiletí, až se neubránil a řekl si v duchu: Myslím, že jsem Lucinku znal, že jsem ji kdysi viděl.

Tak i nyní připadlo mu: Kdy jsme se to setkali? — A již již zdálo se mu, že tu zapomenutou chvíli popadá, když ho paní Aloisie ujala za rameno a pobídla:

„Pojďme, Filípku, povečeříme...“

— — —

Bylo po večeři, v kuchyni harašila Kabátka nádobím, jež umyla a teď otírala, na místo stavěla a věšela, Karafiát po výslovném přání své domácí musil zažehnouti doutník, pokojem táhly se první obláčky dýmu.

Paní Aloisie byla nějak roztržita. Již několikráte vstala, popošla, postála, jakoby rozmýšlela, co počíti, a vždy zas usedla. Konečně vzchopila se poznovu, jako rozhodnuta, přistoupila ku prádelníku, vytáhla nejhořejší šuplík, sáhla v koutek na pravo a vrátila se ke stolu se starou, vykládanou krabicí. Byla to její „šatule“, schrána rodinných dokumentův a nejvzácnějších jejích památek. Otevřela drobounkým klíčkem a probravši se všelikými posvátnostmi až na dno, vynesla odtud rudé aksamitové destičky, zavřené hedvábnou stužkou na smyčku. Přiklopila víko krabice, položila destičky na stůl a hledíc na Karafiáta, jakoby mu chtěla svěřiti nesmírné tajemství, pronesla vážně:

„Jste náš, Filípku, a doufám, že se již nikdy nerozejdeme. Máte právo, abyste věděl vše, co se naší drahé Lucinky týče.“

Karafiát nejevil žádného napjetí. Znal již takové předmluvy paní Aloisie. Seděl nepohnut a klidně pohlížel na paničku.

„Čím se její duše obírala, než k nebi odletěla, a co o tom sama svěřila papíru, chovám

tuhle v těch destičkách jako drahou památku. Pokaždé, když vyprší rok, znova si každé slovíčko přečítám, a je mi, jakobych ji slyšela mluvit. Dnes budeme čísti spolu, Filípku, ale dříve vám musím pověděti, co předcházelo."

Paní Aloisie vzdychla, pohladila pravicí aksamitové destičky, pomlčela chvíli. Karafiát zvolna dýmal, jen tak, aby mu nevyhaslo.

„Naše drahá Lucinka měla milou jednu spolužačku, nejmilejší ze všech, s nimiž chodila do školy. Byla to Terinka Cimrhanzlová — Bůh ví, kde je jí konec. Byla taky z ouřednické rodiny, pak byl už její otec radou. Od malička byly obě jako dvojčátka, stále pohromadě. Spolu se učily, spolu psaly úkoly. Buď seděla Terinka u nás, nebo zas naše Lucinka u Cimrhanzlů. Neměly jiné radosti než být pospolu. Tak vedle sebe vyrůstaly a celý svět jen jakoby byl pro ně. Až mne někdy u srdce píchlo, když jsem viděla, že Lucince je u Cimrhanzlů mileji než doma, že snad je jí Terinka milejší nad matku. Možná, že mívala paní Cimrhanzlová stejné pomyšlení, když se dívala na svoji dceru. Ale jistě jsme jim to přály obě. Můj Bože, děti — děti! Tak se zabíraly v sebe ve svém koutku, že si nevšímaly ničeho, co se kolem nich dělo, a když zůstaly dvéře nedovřeny, slyšela jsem nejednou, jak si povídaly: ‚Až budeme veliky, tedy se vdáme, viď?' — ‚Ano, a vdáme se obě najednou,' odpovídala druhá. ‚A zas budeme k sobě

chodit, viď, a budeme se mít rády jako teď.' — Úsmívala jsem se těm dětinským hovorům, ale bývalo mi u srdce tak podivně a lítostně. Terinka byla šťastnější, měla maminku i tatínka — naše Lucie později už byla sirotečkem. A jednou Lucinka řekla náhle k Terince: ‚Budeme-li pak taky maminkami, až se vdáme? Budeme-li pak míti také dětičky?' — ‚Myslím, že budeme,' řekla Terinka. ‚Zeptám se na to maminky. A ty se zeptej své.' — Ale Lucinka nezeptala se nikdy. — Potom už nechodily do školy, rostly a byly skoro jako slečinky. Čas utíkal, ani jsem sama nepozorovala, jak Lucinka dávno není dítětem. To dělá zvyk. Matka vidí v dceři stále dítě, i když dávno dospěje. Terinka pak chodila do tanečních hodin — u Gorského to bylo — a když Lucinka tolik prosila, také jsem ji tam zavedla. A najednou — sama jsem nevěděla, jak to utíká — byla Terinka nevěstou. Povídám, šťastnější byla, neboť Cimrhanzlovi byli bohati. Panička přinesla značné věno, a Terinka byla dobrá partie. Seznámila se s oficírem, a dali mu ji. Byla svatba, a Lucinka šla za družičku. Měla za mládence kadeta. Něco se tak ve mně proti tomu vzpouzelo, ale nešlo jinak. Mládí má své právo. — Můžete si pomyslit, když se Terinka Cimrhanzlova vdala, že se věci změnily. Měla muže, domácnost, svoje starosti. Vdá-li se jedna z přítelkyň, utrpí tím vždycky přátelství. Vdaná má svoje tajnosti, svobodná si připadá jako odstrčená, tráví

se někdy žárlivostí, někdy závistí. Zdá se jí, že je zkrácena. Ráda by následovala, ano, ale samo to nejde. Lucince připadalo, že její milá kamarádka trefila největší štěstí. Jaká to sláva, muž oficír! Může být až jenerálem. Namlouvejte takovému mladému stvoření, než bude jenerálem, že mu vlasy sešedivějí nebo slezou, a žena vedle něho že taky sestárne. — Terinka okázala se pak už jen někdy za uherský měsíc — a konečně jí Lucinka vůbec pozbyla. Pan obrlajtnant Wiesenhopp dostal se s regimentem někam do Úher, Terinka s ním, to se rozumí. A ten kadet odešel taky. Jen tak to povídám, nebo s tím kadetem nic nebylo, docela nic. A taky ani nemohlo. Měli jsme tenhle dům, ale krom něho nebylo na kauci. Kde by se vzalo — tolik tisíc zlatých! — Ale pak Lucinka chudák osaměla. To je osud, když má děvče jen jedinou takovou přítelkyni a ta když odejde. Ještě chodila nějaký čas k Cimrhanzlovům, paní ji měla tuze ráda, a později tím radši, když tu taky zůstala bez dcery, sama, nebo měli jen tu jedinou. Ale pak i to přestalo, protože se její pán stal někde venku krajským presidentem a šel z Prahy. Teď už je na pensi, myslím. — Pak jsem Lucince zbyla jen já. Ale ať má dcera matku sebe radši, když doroste, třeba s lítostí, ale ráda by pod jinou střechu, pod svoji vlastní. To je v nás, Filípku, a tomu se neubráníme."

XV.

Paní Petrboková odmlčela se. Zraky její smekly se s Karafiáta a bloudily po ubruse na stole, jakoby cosi hledaly. Teď padly na destičky. Panička sáhla po nich a jala se rozvazovati tkanici, při čemž ruce se jí lehce chvěly. Destičky se rozevřely, a tu objevily se složené, drobné oktávky papíru, bílé i pestré, psaníčka nějaká.

Karafiát, který posud zdánlivě zcela netečně poslouchal, pohlédl na papíry a v tváři jeho zračilo se živější účastenství.

Paní Aloisie zdvihla listy k ústům a políbila je.

„Dítě ubohé!" povzdychla. „Co se v ní asi dělo, když nad nimi sedávala!"

Ač její oči byly suchy, otřela je šátkem a pokračovala:

„Tak uplynul nějaký čas, půl roku snad, míň nebo víc — ani nevím. Lucinka byla stále zamlklejší, často zamyšlena. Nikam nechodila, jen ve svém pokojíku sedávala, tam u okna, u ma-

lého stolku, a když jsem k ní nenadále vešla, psala cosi a rychle to schovávala pod podložku. ‚Co píšeš, Lucinko?‘ ptávala jsem se. — ‚Nic, maminko,‘ odpovídala mi. Dcera vám vždy odpoví: nic, nic, nic! Pak už jsem se tedy ani neptala. — Někdy, když jsem jí v pokoji poklízela a z kamen popel vybírala, našla jsem na roštu spálené papíry. Viděla jsem i na tom popelu zřetelně písmo, ale když jsem se ho dotkla, rozpadlo se mi všechno v rukou jako chmýr. Potom se Lucinka roznemohla, pokašlávala, až ulehla. Přišel doktor, vrtěl hlavou, až mi jednou povídá: ‚Aby to nebyly souchotě, milostpaní!‘ — Filípku, vzpomeňte si, podívejte se na její obrázek — ta plná, kvetoucí holka, a souchotě! Nevěřila jsem tomu. ‚Jen co bude jaro,‘ těšil mne doktor. ‚Pak s ní pojedete někam ven, do lesů, všechno se spraví.‘ — No, je to jeho povinnost, aby člověka těšil a do poslední chvíle naděje dodával, ale do jara bylo daleko, nastával teprv podzimek, na studené římse pod oknem seděla již Smrt a dívala se nám do světnice, na tu postýlku, kde to moje drahé dítě leželo. Ó, ty večery, Filípku, když na ni padla fantaz! Tu mne Lucinka k sobě přitáhla, hlavu až k ústům, a šeptala mi do ucha: ‚Ještě nepřišel, maminko?‘ — ‚Kdo, Lucinko?‘ ptávala jsem se, a srdce se ve mně třáslo. ‚Vždyť víš!‘ řekla mi. — Nic jsem nevěděla, Filípku! A za chvilku zas mě přitáhla. ‚Ani nepsal, mamičko?‘ — ‚Kdo, dítě drahé?‘ —

‚Vždyť víš, mamičko!‘ — Ó, Filípku, bývalo mi k zoufání, hlavu bych si byla rozbila. Jak se dívala, jak dychtivě očekávala, jak celé hodiny upírala oči na dvéře — a já nevěděla, kdo má přijít, kdo měl psáti, nic, pranic! A jiného slova jsem z ní nedostala. ‚Vždyť víš — vždyť víš, mamičko!‘ — a nic víc. —“

Paní Aloisie pomlčela, a zraky její byly jako skleněné, když za chvilku těžce vzdychla:

„A pak tedy jsme ji odnesli za tatínkem, k němu, tam nahoru. — — Myslila jsem, že mne do týdne odnesou za ní, ale neodnesli. Co matka vydrží! — A potom, když jsem se po čase probírala v jejích věcech, v jejích drobnůstkách, v jejích dívčích tajnostech, našla jsem tahle psaníčka. To bylo, co psala a přede mnou ukrývala, co někdy pálila — ale tahle si schovala. Filípku, čtěte!“

A paní Aloisie přisouvla k němu hromádku dopisů.

Karafiát chopil se prvého a jal se čísti.

„Ne, Filípku, ne pro sebe. Nahlas čtěte, ať taky slyším. Bude mi, jakobych ji slyšela hovořit.“

Karafiát podíval se zkoumavě na vdovu, není-li se obávati nějakého výbuchu pláče, ale panička kynula mu rukou:

„Jen čtěte, Filípku, jsem klidna. A vy jste při mně.“

Karafiát položil doutník, odkašlal a četl tlumeným hlasem:

‚Miláčku drahý!

Stále Tě očekávám! Dnem i nocí toužím, srdéčko své soužím. Neslyšela jsem Tě mluvit, ale znám Tvůj hlas. Až se ozve přede dveřmi Tvoje otázka, jsem-li doma, poznám, žes to Ty a vyskočím, abych Tě objala. Neotálej však, miláčku drahý! S rozpjatou náručí očekává Tě Tvoje věrná Lucie.‘

Karafiát složil psaníčko, chopil se druhého.

‚Miláčku drahý!

Co Tě zdržuje? Proč otálíš? Nic Ti nepřekáží. Jsem sama, ach, jak jsem sama, opuštěna! Odešla Terinka, duše milá, odvedl ji milovaný a milující muž. Čekám, až přijdeš taky Ty a odvedeš mne. Jsem přichystána jíti s Tebou, kamkoli mě povedeš. Na kraj světa, chceš-li, a tam spolu zůstaneme na vždy, na věky. Ještě jsi se neobjevil, ale vidím Tě před sebou a znám Tě, miláčku. Až vyjdu ven, uvidím, jak se zdáli blížíš a tváříš se, jakoby sis mne nevšímal. Hraješ na schovávanou, abys mne pak náhle překvapil. Ale poznám Tě a poletím k Tobě. Proč však nepřicházíš? Zde po Tobě touhou hyne Tvá věrná Lucie.‘

Karafiát složil psaníčko, četl třetí, čtvrté, desáté. Všechna byla podobného obsahu, čím dále však delší a chvatnější. Konečně zbývalo poslední.

‚Miláčku drahý!

Uprchlo jaro, schyluje se léto, posud nepřicházíš. Na okně zelená se myrta, plná jasných ratolístek, zalévala jsem ji slzami, marně Tebe čekajíc. Vše jest připraveno, uviju věneček svatební, poklekneme spolu. Obáváš se mamičky mé? Neboj se, veliký hochu, přivítá Tě, požehná Tobě i mně, a bude s námi do skonání. Miluje svoji dceru a Ty budeš jejím synem.

Nemeškej, miláčku, a přijď!

Chystá matička dceři vonné prádlo, svázané červenými stuhami, chystá stříbro na stůl i do měšečku, chystá Ti dcerušku svoji, aby Ti dala první políbení, chystá maminku Tvým krásným dětem. Přijď, miláčku, nebo touhou zemře Tvá věrná Lucie!‘

Dočetl Karafiát, složil, srovnal psaníčka do destiček, zavřel. Čím dále četl, tím silněji ozývalo se cosi jako žárlivost a zklamání zároveň. Jakoby mu do srdce ronil hořké krůpěje.

Ticho bylo ve světnici, až je vdova přerušila hlubokým, těžkým povzdechem:

„A zemřela, duše drahá!“

Karafiát zápasil sám s sebou. Trvalo chvíli než se mu vyjasnilo, oč zápolí. Jistotu chtěl míti, pravdu chtěl zvědět. Skoro chraptil, když se otázal paní Aloisie:

„A komu psala ta psaníčka slečna Lucie?“

„Komu, Filípku?“ vzhlédla k němu vdova. „Nikomu! Nebylo nikoho, komu by je byla

psala. A kdyby bylo bývalo, nebyla by ta psaníčka zde, v mých rukou. Komu psala, nebyl živý člověk, ale její fantazie, pára a dým. Její ideál to byl. Srdce jí stonalo marnou touhou, Filípku. Sama jsem hned nerozuměla, ale pochopila jsem později, když jsem nad tím sedávala a hlavu trýznila. Viděla kamarádku Terinku jako šťastnou nevěstu, jako ženu, viděla její milování, a srdéčko se v ubožce probudilo dřív než poznalo. Chtěla býti také milována."

Karafiát pocítil velikou úlevu. Prsa jeho zhluboka načerpala vzduchu, načež dlouhým oddechnutím pominula všechna hořkost, která se v něm při čtení dopisů znenáhla byla rozlila. Pouhá fantazie tedy!

Teď paní Aloisie vztáhla k němu přes desku stolu ruce, chopila se jeho rukou a řekla:

„Ale když jste přišel vy, Filípku, a když jsem vám nahlédla do duše, tu jsem poznala, komu všechna ta psaníčka Lucinčina svědčila, koho očekávala a nedočkala se. Vy jste to byl, Filípku!"

Po těch slovech paní Aloisie zamyslil se Karafiát. Byl tedy skutečně kdysi očekáván! Jemu svědčila psaníčka Lucinčina! Ale pak tedy nebyly všechny tyto výrony toužícího srdce dívčího pouhou fantazií! Jemu vůbec nešlo jasně na rozum, kterak by někdo mohl psáti řadu dopisů, nemaje určitého adresáta. Nikdy se neobíral ženským srdcem, nevěděl nic o jeho výstřed-

nostech. Od chlapeckých let, ode chvíle, kdy ho dali do učení, vídal a navykl, že každý list svědčí někomu. Nebylo dopisu bez obálky, nebylo obálky bez adresy. V obchodě nestalo se nikdy, aby kdokoli byl napsal dopis, o němž by se nevědělo, komu náleží. Spíše stalo se naopak, že mnohý nedbalec opomenul psáti, komu psáno býti mělo. Nikdy se nesetkal se sbírkou listů, psaných do větru.

Čím déle o tom přemýšlel, tím více byl popleten. Má-li paní Petrboková pravdu, pak ho nebožka Lucinka znala. Odkud? Za jakých okolností stalo se to? A zas vzpomínal usilovně, kdy — kdy a kde! Jeho styků se ženskými nebylo mnoho. Pravda, před lety někdy ho zatáhli kamarádi do nějaké společnosti, kde byla děvčata a maminky těch děvčat. Bývalo mu v takových společnostech jako na trní. Byl si vědom své společenské neobratnosti, také toho si byl vědom, že v podřízeném jeho postavení nelze pomýšleti na ženění. A když zase z takové společnosti vyvázl, sotva si pamatoval podoby dívek, blízko nichž byl nějakou hodinu poseděl. Není tedy jinak, nežli že slečna Lucie byla mezi nimi — — —

Co tak přemýšlel, přisouvla k sobě paní Aloisie destičky, otevřela je, vytáhla nejspodnější psaníčko a promluvila:

„Když jsem se poprvé těmi papírky probírala, Filípku, a než jsem přišla na tenhle, srdce mi to mohlo utrhnout. Krvácela jsem, že její

myšlenky jdou jenom za miláčkem a slovem že nevzpomíná matky své — mne. Až když jsem v posledním našla slova: ‚Obáváš se mamičky mé? Neboj se, přivítá tě, požehná tobě i mně, a bude s námi do skonání. Miluje svoji dceru a ty budeš jejím synem' — když to jsem četla, Filípku drahý, byla bych se blažeností rozplynula. Je to jediná zmínka o mně, ale ta mi nahradila všechnu bolest předešlou. Viděla jsem, že mne ani ten vytoužený miláček z jejího srdce nevypudil. ‚A bude s námi do skonání!' Nechtěla se ode mne odloučit, mé dítě drahé! Ano, pravdu měla. Byla bych vám požehnala a do smrti s vámi setrvala. — Ó, viďte, Filípku milý, že bych vám nikdy nebyla bývala obtížna?"

„Nikdy, maminko," řekl Karafiát.

„Jste hodný, Filípku, a budu vám za to do smrti vděčna."

Paní Aloisie složila psaníčka, svázala nábožně destičky a podala je Karafiátovi.

„Filípku, do dneška náležela mně, chovala jsem je jako svatou památku a modlívala jsem se nad nimi. Dnes vám je odevzdávám. Vám náležela Lucinka, vám náleží všechno z její ruky. Važte si toho odkazu."

„Děkuju, maminko," řekl Karafiát, přijímaje svazeček z rukou vdoviných.

„Uctil jste její památku pugétem, Filípku — ach, ona měla květiny a kytice ráda! — pojďte,

položíme její písmo pod vázu. A pak, až zítřek uplyne, schovejte si je, jako jsem je schovávala já.“

Karafiát se vzchopil a provázen paní Aloisií šel do svého pokoje, aby splnil její přání.

XVI.

Plynul podzimek, minul den svaté Lucie, patronky dcerušky paní Petrbokové, kdy památka nebožky opět byla uctěna květinami, a přiblížily se vánoce.

Karafiát, který neměl nikoho z rodiny, žádných příbuzných, aniž známých, kteří by ho byli k svému stolu pozvali, byl dávno zamluven paní Petrbokovou za hosta na všechny dny sváteční. Rozumělo se to ostatně samo sebou. Kterak by ji mohl opustit a zůstaviti ve dnech, kdy samota nejtíže doléhá na člověka? Ani mu nepřipadlo, že by měl a směl zasednouti někde jinde.

Na štědrý večer zavírán byl obchod, jemuž Karafiát sloužil, mnohem dříve než obyčejně. Již po páté hodině vracel se Karafiát k domovu. Na ulicích ještě bylo plno světel, plno ruchu. Nesčetní lidé, jejichž povolání nedopouštělo dříve, chvátali teprv nyní všemi směry, zastavovali se před krámy, prohlíželi a kvapně vstupovali, aby nakoupili dárků. Takové starosti Karafiát již ne-

měl. Co připravil pro paní Petrbokovou, bylo hotovo a schováno v bytě Kabátčině. Podobizna páně Petrbokova, zvětšená na životní velikost. Nemohl paní Aloisii přichystati překvapení většího.

Toho dne však taky Karafiáta očekávalo překvapení nenadále, netušené.

Vrátiv se domů spěchal nejdříve, aby se umyl a oblékl v čerstvé prádlo i sváteční šaty. V jeho pokoji bylo již zatopeno a vlaho jak v lázních. Na kamnech praskala zrna jalovcová, která naplňovala světnici příjemným, kořenitým zápachem. Na židli blíže kamen bylo rozestřeno čisté prádlo, aby se ohřálo, aby Karafiát nemusil do studeného. Jen nějaký kapesník ještě chyběl. Karafiát byl již v plné parádě, když přistoupil ku prádelníku, aby vyhledal šátek. Vytáhl hořejší šuplík a stanul udiven. Tu bylo prádlo jiné, cizí, a Karafiát na první pohled poznal, že ženské. Bylo ve složkách po tuctech a půltuctech, každá složka křížem ovázaná rudou hedvábnou stuhou. Byly tu z brusu nové ženské košile, kalhotky, sukně, ručníky, punčochy, kazajky, čepečky a co vše ještě náleží k ženskému výstroji. Mnohé kusy byly zdobeny jemným vyšíváním, kalhotky měly dole kadeřavé okraje a karnýry, a na všem byla vyšita začátečná písmena L. P.

Karafiát stál nad zásobou neznámého toho prádla všecek zaražen. Kterak se sem dostalo? A náhle, jakoby se obával, aby nebyl přistižen,

že vnikl v cizí a choulostivé tajemství, zasouvl šuplík a vytrhl druhý. Tam bylo prádlo jeho. Kdo to přestěhoval?

Po večeři dostalo se mu vysvětlení.

Když Kabátka poklidila stůl, použil Karafiát nějakého zaneprázdnění paní Petrbokové, aby jako podloudník pronesl a rychle na pohovku vstavil veliký rámec s podobiznou páně Petrbokovou. Paní Aloisie ohlédla se. Spatřivši obraz, sepjala ruce, zadívala se naň, oči se jí zalily. Byly to slzy pohnutí i radosti. Slova nepromluvivši, objala Karafiáta, políbila ho, načež uchopivši ho za ruku vedla jej beze slova do jeho pokoje. Tu vytáhla šuplík, jehož tajemný obsah již znal, a teď promluvila:

„Filípku, co jsem chystala pro Lucinku, nemohla chudáček užiti. Kus po kuse přinášela jsem, šila, vyšívala jsem, radost mi dělalo, že bude všechno pohotově, až nadejde její den slavný a radostný. Nedočkala se ho. Ale co bylo její, je vaše. Všechno patří vám. Všechno — kdybyste snad někdy — někdy, až mne tu nebude — chtěl zase změniti svůj stav. Jen jsem posud uschovávala, co mi bylo jako svěřeno. Ale pravý majetník jste vy."

Karafiát stál nad tímto nenadálým dědictvím a ještě nemohl slova pronésti, když paní Aloisie sáhla pod prádlo, vyňala tam odtud plochý kartánek, odklopila víčko, a Karafiát spatřil v kartánku knížku s povědomým štítkem Spořitelny.

„A zde, Filípku, jest věno Lucinčino. Myslím, že už mne Pánbůh ochrání na konec života, abych na ně nemusila sáhnout, nic z něho ubrat. A pak, Filípku, až mně nebude třeba už ničeho pozemského, pak náleží všechno vám . . .“

XVII.

„Až mne tu nebude," byla řekla paní Aloisie onoho Štědrého večera, když odevzdávala Karafiátovi výbavu Lucinčinu pro případ, že by snad „někdy zase chtěl změniti svůj stav". Karafiát rozuměl, co míněno tou změnou. A rozuměl taky, že slova paní Aloisie jsou podmínkou, pronesenou tak jemně, skoro jen mimoděk, ale podmínkou.

Při povaze Karafiátově bylo arci snadno podmínce dostáti. Jestliže snad někdy dříve pomyslil na ženitbu, ode dne, kdy se usadil u paní Petrbokové, pomyšlení to nevrátilo se mu. Okolnosti, v jaké zapadl, rozhodly, že zůstane starým mládencem. Karafiát sám si to výslovně a důrazně nevyřkl. Nepřemítal již o dalších změnách v životě svém. Co budoucnosti ještě mu zbývalo, viděl jen jako pokračování dneška a včerejška, do nedohledna. Jedinou starostí bývalo mu kdysi, co asi počne, až ho věk a dlouholetá práce učiní neschopným dalšího zaměstnání

v závodě. Ale pod střechou paní Petrbokové i tato starost s něho spadla. Zbytek jeho někdejšího dědictví po tetě zůstával netknut, ano přibývalo ho malými úroky, na něž Karafiát nikdy nesáhl, a přibývalo ho i drobnými úsporami ze služného. Hlavní však příčinou jistoty a bezpečnosti jeho do budoucnosti bylo nové jeho bydlo, vědomí ochranných perutí toho domácího genia, jakým se mu stala paní Aloisie. Její záštita, její náklonnost k němu byla mu pevnou oporou.

Ó, nikterak z vypočítavosti. Nebylo v tom ani stínu nějakého sobectví, ani na okamžik nezdálo se Karafiátovi, aby využitkoval slabé, lkavé vdovy, utápějící se stále ve vzpomínkách na ztracenou rodinu, zhlížející se ještě po letech v dceři své, dávno odešlé. Rodiny, rodiny bylo třeba oběma těm lidem, Karafiátovi stejně jako paní Petrbokové. A rodinu tu utvořili si navzájem. Utvořila ji vlastně paní Aloisie, vbásnivši si spojení své s Karafiátem již do minulosti, a Karafiát povolně se všemu poddával, až konečně vrostl do života někdejší rodiny Petrbokových tak, že tu stál jako zeť, jako vdovec po nebožce Lucince.

Byl jím ve vznícené obraznosti paní Petrbokové a stal se jím dobou i v očích nejbližšího okolí, které se znenáhla vystřídalo.

První, kdo z domu odešel, byla domovnice Kabátka, která se již nedočkala druhých vánoc Karafiátových pod střechou paní Aloisie. Staré

nohy vypověděly jí po novém roce službu, Kabátka postonávala. Pečovala sic o ni paní Petrboková svědomitě, ale tíhu věku a následky všelikých trampot minulých nemohla s ní sejmouti. Přečkala ještě Kabátka léto v domě, a když drsný podzim učinil ji všeliké práce naprosto neschopnou, odvezli jednoho dne starou věrnou domovnici na Karlov, do městského chorobince, v poslední útulek lidí životem unavených. Časem navštívila ji tam paní Petrboková, časem přibelhala se babka k bývalé své domácí, k níž lnula starou oddaností a od níž odnášela si vždy něco na přilepšenou.

Také jí se nějak již poplétaly v hlavě věci přítomné a minulé, že se ptávala vždy paní Petrbokové:

„A pěkně prosím, milostpaničko, pan Karafiát je pořád vdovcem?“

A když paní Petrboková pokynem hlavy přisvědčila, dodávala Kabátka:

„Ano, ano, nemůže na Lucinku zapomenout nemůže...“

A tu zableskly vždy oči paní Petrbokové jakousi blažeností, že i ta hloupá stará Kabátka jí potvrzuje, o čem byla dávno sama přesvědčena.

„A Ježíš Marjá, milostpaničko,“ divila se Kabátka, když se zas po čase přibelhala, „dole bydlí nějaký nový švec?“

„Bydlí, bydlí," pokyvovala hlavou paní Petrboková. „Tam ten se odstěhoval do Michle. Má tam vdanou dceru." — —

S Kabátkou jako by se to bylo natrhlo. Nájemníci odcházeli, noví se přistěhovávali, za několik roků nezůstal nikdo ze starých. A paní Petrboková postýskávala si Kabátce:

„Samé nové, cizí lidi mám kolem sebe. Myslila jsem, že tak všichni zůstaneme až do smrti pospolu. Ale nastal takový neklid po Praze, všechno se stěhuje, nikdo jakoby neměl stání. Když vyjdu z domu, vždycky vidím vozy plné nábytku, lidé harcují se s místa na místo, a co si vyberou? Kterak se mohou tak snadno loučiti s příbytky, které si za léta zadýchali, vyhřáli, kam se ženili a vdávali, kde se jim děti rodily?"

Ale stesk paničky nikoho nezadržel. Střídali se nájemníci nejen v jejím domečku, ale i v sousedství, a nové to okolí tím cizeji vypadalo paní Petrbokové, že pominuly i pozdravy sousedů, kolem nichž kráčela, vycházejíc a vracejíc se. Přistěhovalci neznali jí. Teprv znenáhla se dovídali, že je to paní domácí z čísla toho a toho, a pán, kterýž ji za večerů o nedělích a svátcích provázívá, že jest její zeť, vdovec po její dceři. Pár těchto osamělých a stárnoucích lidí stával se v očích nového sousedstva zjevem z dávných, dávných let. Filipu Karafiátovi taky již prokvetaly vlasy.

XVIII.

V té době asi to bylo, po prvých třech letech bydlení Karafiátova u paní Petrbokové, kdy mezi někdejšími kamarády Karafiátovými roznesla se pověst o jeho ženitbě. Ale krom toho, že se opravdu přestěhoval z Malé Strany, nezjistil nikdo nic určitého. Udeřiti na Karafiáta přímou otázkou nikdo si netroufal. Neboť bylo-li pravda, co vyčenichal Borovička, že totiž se Karafiát oženil pro peníze, pro dům, a že se oženil s matronou mnohem starší, pak by mu bývalo trapno odpověděti upřímně na všetečnou otázku. Po čase zájem utuchl a později vůbec Karafiát upadl v zapomenutí, neboť se stal „neviditelným", jak poznamenal kdosi z bývalých jeho přátel.

Nevyhýbal se zúmysla druhům svým z mládí, jak ho podezřívali. Kdyby byli mohli nahlédnouti v zátiší jeho v té křivolaké uličce oblasti zderazské, kdyby byli viděli, jak se utvářil jeho život, byli by chápali, že mu nezbývá času pro nikoho jiného. Však se jim později vyjasnilo.

*

Léta plynula a Karafiát žil pod střechou paní Aloisie Petrbokové již na patnáctý rok. Již byl v páté desítce svých let, vlasy pokrývaly lebku vrstvou stále tenčí, kníry jeho, někdy kaštanové, zbarvily se do žluta. Šíje Karafiátova ohnula se, oči hleděly silnými okuláry, neboť zrak mu seslábl dlouholetou prací ve věčném přítmí skladiště, při kalném, žlutém světle plynovém za nekonečných dnů podzimních a zimních.

Toto slábnutí zraku bylo jedinou starostí, jedinou obavou Karafiátovou. Vzpomínal na někdejší svůj oční neduh, který byl příčinou, že z Malé Strany odešel, a šel na potaz k lékaři.

„Odpočinout, na čas práce zanechat,“ usoudil doktor.

Karafiát zadíval se na lékaře, jakoby teprv rady vyčkával.

„Rozumíte mi, odpočinout očím,“ opakoval doktor. „Jiné pomoci není. Zvláště tak přes podzim, přes zimu.“

Karafiát hleděl na lékaře skoro úzkostlivě.

„To máme nejvíc práce, pane doktore, je sezona. Není pomyšlení na dovolenou.“

„Ale na zraku vám přece tuze záleží,“ pravda-li?“ otázal se lékař.

„Můj Bože, ano,“ odpovídal Karafiát. „Vždyť je to nejdůležitější můj nástroj...“

„Pak nezbývá, než abyste na čas vůbec práce nechal. Vzdejte se jí, aspoň přes dobu zimní. Půl roku vám stačí, abyste se zotavil.“

Půl roku! Stejně mohl říci lékař deset let! Skoro bázlivě odpovídal Karafiát:

„To bych musil jen vystoupit, pane doktore.“

„Nuže, tedy vystupte, zahálejte!“

„Ale není jisto, pane doktore, že bych se tam vrátil,“ hovořil Karafiát všecek stísněn a bezděky přejel dlaní prokvétající hlavu, jakoby tím chtěl určitěji naznačiti příčinu svých obav. A když lékař nechápal, dodal:

„V mých letech musí člověk táhnout bez oddechu, bez přestávky. Odejde-li, zastoupí ho jiný, místo se mu nezachová, šéf je skoro rád, že se takovým způsobem zbavil sestárlého pracovníka. A jinde, pane doktore, jinde teprv vysloužilce nepřijmou...“

Teď lékař porozuměl a zadíval se na Karafiáta soucitně.

„Dobře,“ pravil. „Předepíšu vám něco, po čase mne navštivte, uvidíme, jak dále.“

Byla to skrovná útěcha, ale Karafiát přece odcházel potěšen, že mu netřeba odvážiti se krajního a nebezpečného prostředku, vypověděti svému šéfu.

Netušil toho dne, že rozřešení naléhavé záležitosti se blíží, že mu kyne skutečně odpočinek naprostý.

XIX.

Nadcházel podzimek a paní Petrboková již se obírala starostmi zimními, uvažovala o zásobení sklepa uhlím, dřívím, snášela pomalu všeliké zavařeniny, sušila ještě houby, ba odvážila se taky sama vařit povidla, ač to byla práce pro ni obtížná. Svědomitě při všem tom jí pomáhal Karafiát, účastnil se jejích rozpočtů, odhadoval, jak co stačí. Dávno již nebyl pouhým strávníkem, dávno již neúčtoval s paní Aloisií měsíčně, dávno měli pokladnu společnou. Vždy posledního dne v měsíci přišel Karafiát a odevzdal peníze své, ponechávaje si jen několik zlatek na drobnou útratu mimo dům. Paní „tchyně" zapsala si, co dostala, vydávala z peněz a šetřila více než z vlastních, a co na konec měsíce zbývalo, odnášela svědomitě do záložny na knížku Karafiátovu, neboť i tu ji Karafiát svěřil, a nemohl míti lepšího správce svých důchodů.

Bylo posledního září, Karafiát vrátil se večer domů a podivil se, že zastal v kuchyni jen do-

movnici, následnici staré Kabátky, a ne starou paní, kterou posud vždy zastihoval u plotny.

Vstoupil do světnice paní Aloisie, a tu ležela domácí na pohovce, obložena poduškami, ukrytá po krk vlněným šátkem, s hlavou ovázanou.

„Co se stalo, maminko?“ ulekl se Karafiát.

Paní Aloisie dobyla pravici ze všech těch obalů a pokryvek, vztáhla ruku na stůl a položila ji na knížku.

„Filípku,“ šeptla stonavým hlasem, „zítra si musíte peníze uložit sám, abyste nezmeškal den a nepřišel o úrok.“

„Co se stalo?“ opakoval Karafiát naléhavěji.

„Nic, Filípku, nic,“ chlácholila paní a usmála se. Bylo však cosi bolestného v tom úsměvu.

„Chtěla jsem odpůldne do záložny, Filípku, abych vám uložila, a pojednou na schodech se mi zamotá hlava, obejde mne mrákota, a — —“

„A dále — co dále, maminko?“ naléhal Karafiát, jemuž se zdálo, že stará paní cosi zatajuje.

„A musela jsem se vrátit, zůstat doma. Přišla horkost — a zas mne rozrazila zima — —“

Ještě tušil Karafiát, že to není vše. Spěchal do svého pokojíku, aby se svlékl, při čemž v kuchyni popadl domovnici za rameno a táhl ji k sobě.

„Víte o tom něco?“ šeptal k ní. „Byla jste při tom, když na paní přišla mdloba?“

Domovnice vyvalila oči a hned neodpovídala. Bylo zjevno, že byla navedena, aby mlčela. Ale jak těžko bylo mlčet, když ji pán zraky svými za velikými okuláry téměř probodával a když jí přímo jazykem potrhovalo, aby pověděla, o čem věděla samajediná.

„Kdyby byla jen mdloba, milostpane!" proklubávalo se z ní tajemství.

„Nu, a co ještě se stalo?" třásl jí Karafiát.

„Ale paní domácí taky na schodech padla, jak se jí hlava zamotala."

„Padla, pro Pánaboha!" lekl se Karafiát.

„A hlavou udeřila o schod," pokračovala domovnice.

S otevřenými ústy vyčkával Karafiát dalších slov.

„A rozrazila si čelo -— a tekla jí krev. Chvíli byla docela bez sebe, měla jsem co dělat, abych ji dovlékla do pokoje..."

„Byla jste pro lékaře?"

„Chtěla jsem, ale panička ani slyšet o tom!"

Karafiát nesvlékl se. Jak byl babku z kuchyně přivlékl, tak ji tam zase kvapně dostrkal.

„Buďte u paní!" velej jí. „Dejte pozor, jsem tu hned!"

A chvátal pro lékaře.

Vrátil se po chvíli a poučoval domovnici:

„Dejte pozor, až přijde pan doktor. Nechte dvéře přivřené, aby nemusil zvonit, a kdyby přišel dřív, než budu hotov, aby chvilku posečkal

v mém pokoji. Musím paní připravit, aby se ho nelekla."

Potom vstoupil zase k paní Petrbokové.

Churavé paní nebylo ušlo, že se Karafiát vytratil z bytu, že se něco kutí. Když teď vstoupil, dívala se na něj skoro úzkostlivě, zraky její plály jako horečkou. Snažila se vzchopiti se, ale byla příliš slaba, hlava klesla jí zas do podušek.

„Kde jste chodil, Filípku? Proč pak jste odešel?"

Neměl hned odvahy, aby se přiznal. Odpovídal otázkou, v níž ležela šetrná výčitka:

„Proč pak jste mi vše neřekla, maminko? Vždyť jste na schodech upadla! A ublížila jste si!"

„To je stará žvasta!" rozhorlila se paní Petrboková. „Měla mlčet! A kde vy jste chodil, Filípku?"

„Proč jste si hned neposlala pro lékaře, maminko?" vytýkal dále Karafiát.

„Kde jste byl, Filípku?" dotírala neústupně paní Petrboková s onou tvrdošíjností churavých, kteří se brání návštěvě lékařově.

Karafiát chtěl sice nemocnou na příchod lékařův připravit, ale panin odpor mátl ho. Poznával, že se nesmíří tak snadno s jeho opatřením.

„Nuže, u lékaře jsem byl," doznal náhle. „Měl tu dávno být. A požádal jsem, aby hned ráno přišel."

„A zas může odejít," řekla vzdorně paní. „Ráno vstanu a budu běhat jako jindy."

„Ale snad přijde ještě dnes, maminko," oznamoval Karafiát v nesnázích. „Shledá-li, že vám nic neschází, tím líp. Ale jestli jste si ublížila, maminko, hnětla by mne výčitka, že jsem omeškal zavolati ho."

Zdálo se, že tato Karafiátova starostlivost smiřuje churavou a činí ji povolnější. A bylo na čase. V kuchyni skřípIy dvéře, ozval se jakýsi šramot. Lékař tu byl. Karafiát, obávaje se dalšího průtahu, otevřel dvéře z pokoje a kynul doktorovi, aby vstoupil.

„Ale Bože," volal doktor, spatřiv churavou, „to je naše paní domácí Petrboková, stará známá! Co pak nám schází, co, milostpaní? Snad bychom si taky nezastonali?"

A podávaje Karafiátovi klobouk a hůl, požádal ho významně:

„Prosím vás, pane Karafiáte, dejte to někam — třeba ven — prohlídnu si milostpaní, podíváme se."

Karafiát rozuměl. Má se vzdáliti. Odešel tedy s věcmi lékařovými do svého pokoje.

Dlouhá to byla čtvrthodina, než lékař za ním přišel. A dychtivě se zeptal Karafiát:

„Co jste shledal, pane doktore?"

Lékař podíval se naň zhluboka.

„Jste patrně sám a jediný, kdo má na jejím osudu zájem. Nuže, to poranění na čele pranic neznamená, pouhé škrábnutí. Ale jinak je stav její povážlivý. Jsou to počátky konce. Nesmírná, předčasná sešlost. Vysílení. Organismus jako vyhořelý. Buďte na vše připraven. Soudím, že již nepovstane. A myslím, že to půjde rychle. Nastává podzim, pane Karafiáte, zlá doba. Ráno se dostavím co nejdříve. Jen se tvařte hodně vesele, aby nic nepozorovala."

Venku zapadly za lékařem dvéře na chodbu. Karafiát stál ještě na prahu svého pokojíku a zíral do předsíňky, osvětlené mžikavou olejkou.

Slova lékařova dolehla naň jako hromové kladivo — a má se tvářit vesele!

XX.

Toho večera Karafiát nevečeřel, té noci do své postele ani neulehl. Po odchodu lékařově přisouvl velikou lenošku po nebožtíku Petrbokovi ke stolu proti pohovce a usedl blízko nemocné, aby byl každé chvíle a na pouhé šeptnutí její pohotově. Domovnice přinesla z lékárny láhev tekutiny, již lékař byl předepsal, a Karafiát poslal pak babku dolů, domů.

„Snad bych měla zůstat v kuchyni, milostpane? Lehla bych si na podlahu...“

„Ne, ne; jen se jděte pořádně vyspat. Bude-li třeba, zazvoním na vás. Ohlídám si paní sám.“

Ale když pak osaměl a když churavá paní k půlnoci usnula, přepadla Karafiáta skoro úzkost. Dech nemocné byl krátký, namáhavý, hvízdavý. Zdálo se, jakoby o každý doušek vzduchu pracně zápasila. Karafiát naslouchal skoro s pocitem bázně a vzpomínal na slova lékařova: Organismus jako vyhořelý. — I zdálo se mu, jakoby

viděl do nitra paní Aloisie, do hrudníku jejího, a tam byla prázdná dutina — jako vyhořelo. Nebylo tam již ústrojí, které by se dechem nassávalo a zvolna jej zas vypouštělo. Jen srdce visí v té dutině, a majíc tolik místa, zmítá sebou a bije o žebra. Zbystřelý sluch Karafiátův postihoval toto hlasité bušení a vždy větší úzkost skličovala jej. Ach, její srdce, které tolik milovalo — a které i jej milovalo! Snad již buší posledními údery!

Karafiáta pojímala bázeň pověrečná. Sedí tu sám, bytost bdící, a přece se mu zdálo, že není sám, ale že kdesi tu dýše a číhá ještě cosi jiného, příšera jakási s kostnatými, dravými spáry, kteréž stejnoměrně rozpíná a zase zatíná, vyčkávajíc okamžiku, aby se vrhla na obět, která již neunikne. Takovou hrůzu pocítil Karafiát, že se neodvážil ohlédnouti se, neboť byl jist, že by tu příšeru spatřil — a nesnesl by toho pohledu.

Paní Petrboková spala a teprv k ránu zdřiml na chvíli také Karafiát.

Druhého dne, zas po mnoha letech poprvé, nešel Karafiát do závodu, ale poslal tam domovnici s omluvou, že ze závažné příčiny musí zůstati doma. A netrpělivě vyčkával příchodu lékařova. Neboť se mu zdálo, že matce Petrbokové je hůře než včera. Byla nadmíru ochablá a sama se tázala:

„Přijde pan doktor? Proč už nejde?“

Včera ho nechtěla vidět a dnes nemůže se dočkati. Ó, zlé znamení!

Konečně bylo devět hodin a lékař přišel.

„Nu, jak se daří, milostpaní? Hajali jsme dobře?“

Karafiát postřehl, kterak tento nuceně žertovný tón lékařův je v odporu s jistým zákmitem starostlivosti v jeho výrazu. Byl asi lékař sám překvapen rychlým ochabováním nemocné.

V Karafiátovi zatajil se dech, skoro se potácel, když odcházel do svého pokojíku, aby lékaři nepřekážel.

Ani se nenadál, jak brzy a tiše za ním přišel lékař.

Karafiát nepromluvil, jen tázavý pohled na něj upřel.

„Jde to rychleji, pane Karafiáte, než jsem s počátku myslil. Neschvátila se panička v posledních dnech? Neměla nějaké starosti, nechodila příliš? Neuhnala se?“

Karafiát chraptivým hlasem a stručnými slovy vypověděl, že paní Petrboková skutečně konala mnoho pochůzek a nad obyčej se zaměstnávala. V trhu byla několikrát a časně z rána. Nedala si brániti.

„V té sychravině, v těch mlhách!“ potřásal hlavou lékař. „Domníval jsem se tak. Nadýchala se studeného vzduchu, uhnala si zánět plic. A zkornatěním cév trpí dávno. Nuže, pane Karafiáte, spěje to ke konci. Jste příbuzný?“

„Nejsem," řekl temně Karafiát. „Ale paní Petrboková je mi víc než příbuzná."

„Je-li tedy co vyříditi, pane Karafiáte, v příčině záležitostí majetkových, dědických, slovem — stran posledního pořízení — byl by nejvyšší čas, abyste ji připravil a pohnul, aby vše spořádala — —"

Karafiátovi zakalily se oči.

„Pane doktore, nemám co pohledávati, nemám co požadovati. Co zde vidíte, krom některých nepatrností, vše jest její. Svoje věci mám na půdě. Odejdu, jak jsem přišel."

„Kde jsou její příbuzní?" tázal se lékař.

„Nemá žádných," odpovídal Karafiát. „My dva byli jsme si poslední rodinou, ač jsme si oba cizí. Ale s ní — s drahou tou paní odejde mi vše — vše — —"

Karafiát skoro zaštkal.

Lékař díval se soucitně na starého mládence, zdrceného zármutkem.

„Pověděl jsem vám, co bylo mojí povinností. Odpůldne, přejete-li si, přijdu se podívat. Případ je takový, že mohu na chvíle jen uleviti, avšak zachrániti — není v mé moci. Je zjevno, že chátrala dávno, dlouho, a je to stará paní. Ostatně není vyloučeno, že příroda sama tu pomůže. Dějí se někdy takové zázraky — ale to jsou skutečné zázraky." Podával mu ruku, ale Karafiát pro palčivé slzy v očích neviděl jí. —

O chvíli později, když otřel oči namočeným ručníkem, vkradl se do světnice paní Aloisie.

„Co říkal doktor?“ ptala se paní slabým hlasem a přece s výrazem dychtivosti.

„Že bude zas dobře, maminko,“ lhal Karafiát a snažil se říci to co nejveseleji. „Jenom klidně ležet, maminko, a pilně užívat, co předepsáno.“

Nemocná dívala se na Karafiáta pronikavým pohledem, jakoby z něho očima chtěla vypiti, co vše mu lékař svěřil, a náhle pronesla:

„Doktoři se někdy tuze mýlí, Filípku!“

Karafiáta zamrazilo, s jakou určitostí to nemocná pověděla. — Vzpomněl, co mu lékař byl pověděl, a všechno jeho nitro se rozechvělo. Zázrak! Ale na zázraky ani Karafiát nevěřil.

Těžce plížil se den skrovnými prostorami příbytku paní Petrbokové. Nemocná chvílemi podřimovala a dech její chvílemi jakoby se zastavoval. Nebylo slyšeti nejmenšího zvuku, a tu pojímala Karafiáta neskonalá úzkost a bylo mu, že musí vykřiknouti, aby paní probudil zas k novému životu.

Smrákalo se již, když lékař přišel podruhé. Zraky nemocné hleděly k němu plny odevzdanosti, a pravice, vybavivši se zpod pokryvky, vztáhla se namáhavě. Nemocná podávala ji lékaři, aby ohledal tepnu.

„Nu, malá horečka,“ řekl skoro šeptem. „Ale zas bude dobře, milostpaní...“

Nemocná podívala se pevně na lékaře a tvář její přeletěl úsměv podivný, nevěřivý, kterýž znamenal:

„Co jiného mně můžeš říci?“

Lékař chvíli poseděl, hovoře tiše a pozoruje nemocnou, pomalu pak vstával a hotovil se k odchodu.

„Počkejte, pane doktore,“ žádala nemocná, a otočivši hlavu ke Karafiátovi mluvila:

„Filípku, v šuplíčku šicího stolku je ten dutý klíček.“

Již byl Karafiát u stolku, vyňal povědomý klíček, podával jej nemocné:

„Ne! Otevřte šuplík prádelníku.“

Karafiát učinil tak.

„Vyndejte moji krabici.“

Stalo se.

„Otevřte ji. Na dně v pravo jest veliká bílá obálka. Ano, ta. Podejte ji panu doktorovi.“

Karafiát vykonal to.

„Přečtěte si, pane doktore, co je na ní napsáno.“

Lékař četl:

„P o s l e d n í v ů l e m o j e, A l o i s i e P e t r b o k o v é, n a p s a n á v l a s t n í r u k o u, v e z d r a v í a p ř i d o b r é m r o z u m u.“

„Sáhněte, je-li v obálce, pane doktore.“

Lékař se přesvědčil.

„Ano, milostpaní.“

„Dejte ji Filípkovi.“

Karafiátovi třásla se ruka, když sahal po dokumentu.

„Vložte ji do kapsy, Filípku. Dobře ji schovejte, Filípku. Pan doktor je svědkem, že vám ji odevzdávám, že pochází ode mne, že je to pravá a jediná má poslední vůle. — Pan doktor je hodný muž, rád by mne uzdravil, kdyby mohl, ale v noci ve snu byli u mne moji drazí, Petrbok a Lucinka, a vzali mne za ruce a řekli: Lojzičko, maminko, čekáme na tebe a těšíme se."

Hlava lékařova snížila se, Karafiátovi ronily se slzy po líci. Ve světnici stmívalo se.

„Proto chci, aby bylo všechno v pořádku. A drahý náš Filípek mi osladil konec života a dosloužil mi k smrti."

Lékař vztyčil teď hlavu a usmál se:

„Ale, milostpaní, kdo by hned myslil na smrt. Ta je daleko."

„Stojí za dveřmi, pane doktore," řekla tiše paní Aloisie.

„Však já ji popadnu za uši a s sebou odvedu!" zažertoval lékař a rozloučil se.

Po jeho odchodu vnesla domovnice do světnice rozžatou lampu. Nemocná nemluvila, ale sledovala očima každé hnutí Karafiátovo. — —

Bylo devět hodin večer, hrobové ticho zaléhalo světnici. Pojednou paní Aloisie zašeptla:

„Filípku!"

Karafiát vytrhl se z těžkého, trudného zamyšlení a vzhlédl k nemocné.

„Filípku, brzy se rozloučíme. Vím to, Filípku. Osiříte, chudáčku. — Dům je váš, Filípku. Je na něm dluh, Filípku, ale budete mít času dost, abyste ho umořil. Ale kdybyste chtěl být v čistém, je tu věno Lucinčino. Podíval jste se, Filípku?"

„Nepodíval, maminko," zachraptěl Karafiát. Zraky nemocné se zaleskly.

„Vím to, drahý Filípku! Měl jste v srdci jen Lucinku, nic jiného. — Co tam je, stačí dvakrát na dluh. Jen mám poslední přání, Filípku; neprodávejte ho, dožijte v něm, jako můj František, jako Lucinka, jako já — —"

Karafiát sklonil se a líbal okoralými rty ruku nemocné.

„Maminko, vždyť vy neodejdete!"

Paní Petrboková snažila se stisknouti pravici Karafiátovu, ale neměla k tomu síly.

Plamen lampy bzučel, a nemocná, jednotvárným tím zvukem jako ukolébána, usnula po chvíli stále držíc pravici Karafiátovu, až pak ve spánku ruka její povolila.

Schylovalo se k půlnoci, když se nemocná ze spaní protrhla. Zraky její padly na Karafiáta, který střehl každý její oddech, ale zraky ty hleděly nyní jako z jiného světa.

„Kde je Lucinka?" vyhrkla nemocná.

Karafiát vytřeštil oči. Poznal, že z nemocné mluví horečka, fantaz. —

*

„Ne, nebuďte ji, Filípku, nechte ji spát. Modlila se, slyšela jsem ji, a plakala. Ať nepláče. Třeba že odejdu, vy jí tu zůstanete. Filípku, Filípku! Slibte mi, že ji nikdy neopustíte, umřela by vám — — —“

„Nikdy, maminko, nikdy,“ sliboval Karafiát, sám nevěda, co mluví, a brada se mu rozdrkotala.

Byla to poslední souvislá slova, jež slyšel z úst paní Petrbokové. Pak již vyrážela jen jednotlivé zvuky, které se změnily v tiché, nesouvislé blabolení, až i to umlklo. Ještě chvíli se pohybovaly rty její, a náhle zpozoroval Karafiát v nesmírném úžase, kterak ústa nemocné zůstala otevřena, jakoby lapala po vzduchu, a hlava přepadla hluboko vzad, jakoby se šíje rázem byla nalomila.

„Maminko!“ vyrazil šeptem Karafiát.

Ale nedostalo se mu odpovědi. Jen krátký, řezavý chropot nasvědčoval, že Smrt, kterou byla paní Petrboková viděla za dveřmi, vešla již a vztáhla na ni kostnatou ruku.

K ránu unikl z úst umírající poslední sten a Karafiát svezl se s lenošky na kolena a zaryl ruce i hlavu do pokryvky, pod níž vychládala jeho domácí a „tchyně“.

— — — — —

XXI.

Třetího dne odpůldne jen se lilo z oblohy zatažené a jak olověné, když Myslíkovou ulicí vlekl se prostý, krátký pohřební průvod. Jen malý hlouček nezvaných účastníků ťapal blátem, hlavně žen, jimž občasné truchlení i nad rakví nebožtíka zcela neznámého jest životní potřebou, a jen jediný skutečně zarmoucený, z duše truchlící a zdrcený člověk šel za rakví s hlavou obnaženou, na niž stříkalo i skrze deštník: Filip Karafiát.

Pohřební vůz zahýbal již na Karlovo náměstí, když z hokynářského krámku blíže Černé ulice vystoupily na ulici dvě nebo tři ženy.

„Kdo pak to umřel do takové psoty?“ zněla otázka prvé z nich.

„Domácí Petrboková ze Zbořence,“ odpovídala hokynářka z krámku.

„A kdo je ten pán za rakví?“

„Nebožčin zeť; měl její dceru.“

„Vždyť povídali, že nebožka byla stará panna.“

Hokynářka již taky stála na prahu a mávla rukou do deště:

„Lidé toho napovídají! Jak pak stará panna, když byla vdova a měla vdanou dceru! Ale ta už dávno umřela…“

Poslední účastníci pohřbu mizeli za rohem, ženy se vrátily do krámku. — —

* * *

Taková jest historie, jak náš někdejší soudruh Filip Karafiát ovdověl, aniž se oženil, a jak i tchyni pochoval.

A ke svému pultu v nízkém, šerém skladišti nevrátil se již. Poslední pořízení paní Aloisie Petrbokové, která ho učinila dědicem všeho jmění svého, zbavilo ho starosti o budoucnost. K naprosté spokojenosti však a dokonalému štěstí chybělo mu jediné: právě paní Petrboková, jejímž odchodem příbytek jeho na dlouho zpustl a zesmutněl.

JEŠTĚ NĚKOLIK STAROMLÁDENECKÝCH

Starý mládenec.

(Typ z galerie „Bodrých Pražanův". Poprvé otištěno ve Švandovi Dudáku 1887.)

Pan Antonín Balšán měl vždycky dost upřímných rádců, kteří mu doporučovali, aby nezůstal sám, aby se pořádně oženil. Poprvé uslyšel důtklivou tu radu z úst milé paní matky, když se loučila navždy se světem.

Bylo mu tehdáž právě dvacetpět let.

„Toníčku," mluvila stará paní Balšánová namáhavě, když viděla, že se blíží poslední její hodinka, „Toníčku, poslechni mě, jak ti teď poradím — pamatuj si: takhle do třicítky můžeš zůstat s tatínkem — ale pak se ožeň — neodkládej to. — Nevšímej si nějakých těch mrzutostí — co jsem měla s tatínkem — to je vždycky — ale ožeň se. — Je to nejlepší — kdybys neposlechl — vzpomněl bys na stará kolena..."

Mladý Antonín naslouchal se záplavou v očích, tiskl matčinu stydnoucí ruku a slíboval, že učiní, jak mu radí.

Několik let uběhlo, pan Antonín Balšán uvykl životu bez maminky, jedl zcela spokojeně, co uva-

řila hospodyně, a byl rád, že mrzutému tatínkovi mohl večer utéci do hospody, kde scházel se s jinými „synky z měšťanských rodin". Bylo tam tak veselo, pilo se tak spokojeně pivo, hrálo se o nějakou tu zlatku nebo pětku — a v masopustě místo hospody nastal Žofín, Konvikt — při „ostřejším tažení" šlo se někdy i přes vodu do „Lázní" -- eh, děvčat a holek bylo všady dost — to je živobytí!

Mladý Balšán žil po pražskomládenecku, zapomínal na slova matčina a na slib svůj, a zapomněl na vše úplně, až pojednou zase zaslechl podobnou radu z úst otcových, když starý pán účtoval se světem. Starý pán totiž pobíhal neúnavně od rána do večera ve své podskalské ohradě, počítal, přehlížel, nařizoval, křičel, zlobil se s lidmi, kteří špatně překládali latě a prkna — a jednou pozdě na podzim nastudil se hodně, z čehož se nevzpamatoval. Nastalo sice nové jaro a ohrady podskalské voněly znova daleko pryskyřicí jako les, ale starý pan Balšán neobjevoval se mezi svými hradbami prken, mezi hranicemi a pyramidami dříví. Byl tam uvnitř v domě za ohradou, polo sedě polo leže v lenošce, oddychoval těžce, a v prsou jeho to podivně hrálo a chrčelo. Venku hřálo sice již dosti silně jarní slunce, ale v pokoji milostpánově topili ještě o přítrž. Vždyť bylo dříví dost a starý pán chtěl užiti tepla, jehož mu z těla tak ubývalo. Mladý pan Anton pracoval nyní zcela sám za

tatínka, a každého večera podával mu zprávu, jak to v závodě vypadá. Ale jednoho dne již netoužil starý pan Balšán po suchopárných číslicích, nechtěl slyšeti, kolik že krychlových stop trámů bylo prodáno, kolik sáhů dříví odvezeno; pokynul Antonínu, aby přisedl co nejblíže, a pak slovy jedva srozumitelnými, hlasem chroptivým naznačoval synu, že cítí, kterak mu pára dochází, svěřil mu ledaco, o čem dosud nikdy se synem nemluvil, a konečně řekl: „Toníku -- nebuď dlouho sám — až mě odvezeš — ožeň se. Jak není žena — všecko hyne — a já bych rád — abys to držel po mně a zanechal dále dětem — žeň se...“

Brzy byl pan Antonín Balšán samostatným velitelem v ohradě — starého pána nebylo již. Mladý dědic upřímně želel otce, náležitě zachovával smutek po něm, a pro smutek zapomenul v první době na přání otcovo. A když se počal vybírati ze zármutku, bylo nutno, aby se podíval do společnosti přátel, kteří ho již dlouho pohřešovali. Ale tato společnost nedoporučovala mu nikterak sedmou svátost.

„Jakže, Toníku, ty a ženit? Teď, když jsi volný jako pták a můžeš po chuti světa užiti — a chtěl bys na sebe uplésti oprať?“

„Balšáne, Balšáne — neopouštěj nás!“ přizvukovalo deset jiných hrdel, a Balšánovi lahodily tyto projevy přátel a jejich zdržování — vždyť v nejhlubších hlubinách nitra byl beztoho

přesvědčen, že by ho bylo škoda, aby se prodal již teď, kdy je mu třicet let, kdy začíná světu trochu rozuměti.

Ku podivu, jak čas utíká! Pan Antonín Balšán chodil do své hospody, ve kruh milých, dobrých, veselých přátel, a nepostřehoval ani, jak ubíhá rok za rokem, jak Sylvestr stíhá Sylvestra — a ten den slavívali také společně a velice hlučně — jak prchá masopust za masopustem, a jak ponenáhlu je mu tanec obtížným, a pojednou se mu zdálo, že „již to trdlování není pro něj“... Ale nepřipadlo mu ani, aby přemítal, čím to je, neuvědomil si, že náhle jaksi pohodlní, leniví, ba nevšímal si ani, kterak mu nad čelem řidnou vlasy. Čím dále netrpělivěji strojíval se do plesů, na něž chodil nyní už jen z pouhého zvyku, z povinnosti representační, a čím dále časněji odcházel z osvětlených sálů žofínských, aby ještě zastihl přátelský kroužek někde u Pecolda, u Pinkasů, snad v Besedě. Tam bylo mu volno, teplo, útulno, při dobrém plzeňském a někdy i při partii taroků̊v.

Pan Antonín Balšán překročil čtyřicítku. Den ten oslaven byl ve společnosti přátel velmi vesele. Nikomu nepřipadlo, aby se vzchopil k nějakému tklivému proslovení, nikdo se neodvážil špatného vtipu o stáří páně Balšánově. Byli všichni tak stejně staří, ba mnozí již se té čtyřicítky silně vzdalovali — a ti nejméně by byli vtipkovali o staromládenectví páně Balšánově. Každý se

držel houževnatě myšlenky, že to ještě není tak zlé, a kolikrátkoli se dnes připíjelo na zdraví Balšánovo, tolikráte opakována moudrá věta, již nejdříve vyslovil pan kasír Brček: „Pijme, pijme — tak mladí se nesejdeme již!"

Ano, tak mladí! Sháněl pan Brček také již velmi pracně seřidlé ty dlouhé vlasy se spánků na prostředek lebky, aby přikryl ohavnou lysinu... Tak mladí!

Pojednou upadla veselá ta společnost nadějných „ženichů" v rozmar velice trudný. Jeden z nejstarších členů nepřišel kteréhosi večera, a druhého dne věděli všichni mládenci, že pohřešovaný stůně. Těšili se, že přijde brzy zas, ale nedočkali se ho již. Za tři měsíce doprovázeli nehostinný černý vůz, v němž nikdo nejede dobrovolně — a toho dne u večer bylo málo hovoru u stolu, u něhož seděl pan Antonín Balšán. Pojednou nořili se všichni ve hluboké přemýšlení a vzpomínání a odcházeli dnes mnohem časněji než jindy. Neplakal z nich nikdo, ale pálilo je v očích, a když ředitel asekurace pan Marcán podával ostatním ruku, pronášel jako bezděky, s pohledem truchlivým: „My se neopustíme!"

Pan Antonín Balšán stupal ke své ohradě, do tichého domu, a když se ocitl ve chladném, opuštěném bytě mládeneckém, když rozžal onu velikou, starou petrolejovou svítilnu a po jizbě rozlilo se žlutavé světlo, upřel Antonín mimovolně zraky na podobizny zemřelých rodičův, a náhle

zatanula mu na mysli poslední slova matčina, otcova: „Toníčku — Toníčku, ožeň se, nebuď sám!“

Ano, byl by se měl oženit, již asi tak před desíti lety — ale teď... Nemohl ani hned vzpomenouti, je-li mu čtyřicet osm nebo čtyřicet devět. V těch letech nesnadno se k tomu člověk odhodlává!

Za několik dnů pan kasír Brček vytasil se ve schůzi mládenců se zprávou z brusu novou: našelť kdesi v novinách, v nějakých „Různých zprávách“, statistiku úmrtnosti lidí svobodných a ženatých, a oznamoval s patrným pohnutím a rozrušením, že svobodných lidí mře asi o třicet procent více nežli ženatých. Je prý to ku podivu, ale je to vytištěno a pochybnost je tedy vyloučena.

„A!“ vyhrkl, takřka vyštěkl pan ředitel Marcán, „to je vejmysl starých panen nebo nějakého zoufalého tatíka osmi dcer. Statistika — to je čistá věda! Tou dokážete všecko!“

„Inu!“ řekl pan Brček, a co vše do tohoto „inu“ vložil, pochopili teprv po čtyřech měsících, když mládenecký stůl překvapen byl — snubním lístkem, kterýž stručně a nějak výsměšně hlásal: „Kristián Brček a Emma Jakšova oznamují uctivě...“

Avšak to nebyla jediná zrádná duše, pan Brček. Za dalšího půl roku oznamoval podobný lístek, že také František Skokan, knihkupec,

opouští prapor mládenecký, za nedlouho uprázdnilo se u stolu „ženichů“ i místo pana Jaroslava Křena, sládka, pak přišel na řadu Ignác Hořínek, účetní záložny, a jednoho dne seděli u osiřelého stolu dva lidé: pan ředitel Marcán a — Toníček Balšán.

„Zatracená statistika!“ bručel pan Marcán, „ta do nich střelila. Ti pospíchají, aby si nastavili svůj mizerný život!“

A pak o nejbližším kvartále oznamoval pan Marcán Balšánovi, že se stěhuje na Malou Stranu a že již nebude navštěvovati „jour fix“ na Starém městě — že je pak mrzutá cesta v noci přes nekonečný Karlův most.

Rozumí se, že i pan Balšán přestal chodit k Pecoldovi, jehož útulná jindy místnost připadala mu nyní jako hřbitov. Darmo by tu vzpomínal oněch veselých večerů, kteréž tak bídně skončily. Každá židle připomínala by mu někoho jiného — eh, k čemu takové vzpomínky!

Stůl „ženichů“ u Pecolda obsazen byl novou, mladší společností, a pan Antonín Balšán chodí nyní sám a sám. Bloudí z hospody do hospody, hledaje nových známostí, ale nenalézá jich. V okamžicích, kdy mu bylo nejteskněji, zapadl k některému z oněch zpronevěřilých, nyní ženatých přátel, ale i těchto návštěv zanechal brzy. Připadá si všude jako páté kolo u vozu, dráždí i nudí ho laškování „mladých“ manželů, něžnosti mladých paniček, a všecek rozmrzelý prchá do-

mů, umiňuje si pevně, „že tam do smrti již nevleze". A když se ukládá na lůžko a maně pohlédne na obrazy rodičů nad rozložitou koženou pohovkou, zdává se mu, že na něj dva ty staré obličeje hledí s výčitkou, jako by chtěli říci: „Proč jsi nás neuposlechl, Toníčku! Radili jsme ti tak upřímně a dobře..."

A neskonale tklivé pohnutí zachvacuje všechnu bytost opuštěného starého mládence.

Blínový květ.

(Psáno pro „Národní Listy“ v září 1893.)

Kdykoli se skláněl ke konci školní rok, vzmáhal se pana Buddeusa značný nepokoj. A když se školy vyprázdnily a zavřely, když zmizely ty houfy dětí před nimi a jen jednotliví kluci se proháněli s draky po ulicích, když přibývalo po Praze uzavřených oken, za nimiž byly spuštěny záclony, naznačující, že obyvatelé se rozprchli do různých koutů venkova, když také v jeho denním hostinci ubyla řada stálých navštěvovatelů, od nichž pak docházely rozmarné pozdravy z městeček a vesnic, když přibývalo vedra a celé Prahy zmocnila se ospalost a lenost — tu pan Buddeus již neměl stání. Toužil také po oddechu, po zelených lukách, po tichém lese, po venkovské říčce, po vonných jitrech a dlouhém, nenáhlém soumraku, za něhož z nevysoké věže osady snáší se klekání do širé, usínající krajiny.

Pak tedy jednoho dne se rozhodl, zaklepal na dvéře, za nimiž seděl jeho šéf, vstoupil a dosti rozpačitě řekl:

„Prosil bych zas o svoji dovolenou, vašnosti. O čtyry neděle.“

Však ho šéf již denně očekával. Pan Buddeus byl výborný pracovník, svědomitý, pilný. Po celý rok nezanedbal minuty, ba vynakládal i večery, aby s prací byl hotov, aby si „dnes udělal kousek zítřka“, jak říkával. Byl první v písárně a poslední z ní odcházel. Ale s klesajícími dny léta vjela do něho touha po venkovském vzduchu, a tak již po řadu roků přicházel k svému patronu s žádostí o dovolenou. A patron mu ji rád uděloval. Byla to výjimka, celé čtyry neděle. Nikdo v závodě netěšil se takové výhodě. Ale konečně i tuto umenšovala se s vrcholem léta práce; o povinnosti páně Buddeusovy rozdělí se mladší jeho kollegové, a zamešká-li cosi, však to po svém návratu vynahradí. To věděl šéf. A věděl taky nebo aspoň tušil, že by pan Buddeus, kdyby mu nebylo vyhověno, dal výpověď. Bylť trochu podivín, jak o něm říkali. A jeho by byl šéf nejneraději ztratil. Neboť pan Buddeus krom jiných vzácných vlastností měl jednu velice vzácnou. Ode chvíle, kdy dosáhl služného, které mu na jeho skromný život stačilo, s nímž vycházel jako dobrý hospodář, nepřipadlo mu, aby žádal o přídavek.

„Nu a kam tedy letos?“ tázal se šéf s úsměvem.

„Letos k našim rybníkům, na jih,“ odpovídal pan Buddeus.

„Na celé čtyry neděle? Žádnou odbočku, pane Buddeuse?“

„Ne, prosím. Je nejlépe sednout a zůstat na místě. To člověk odpočine nejlépe.“

„Nu, jeďte, jeďte, pane Buddeuse. A kdy pak?“

„Prosil bych zejtra. Už jsem připraven. A od pozejtřka za čtyry neděle jsem zase v pisárně.“

„Dobře, dobře. Já vím, jste přesný. Dobře se tam mějte, pane Buddeuse.“

Šéf mu podal ruku, pan Buddeus rozloučil se večer s kollegy a druhý den ráno vyjížděl z Prahy.

* *
*

Pan Buddeus vracel se do Prahy pravidelně o den dříve, než vypršela jeho dovolená. Chtěl míti zbývající den zcela pro sebe, aby v Praze zase zdomácněl, aby zvykl na těžší ten vzduch, aby si „srovnal byt“ — ač tam nebylo mnoho k rovnání, neboť staromládenecký jeho pokoj byl udržován stále v nejpečlivějším pořádku. A tak posledně vrátil se v sobotu večer — zbyla mu celá neděle. Dopoledne prochodil Prahou, odpůldne hodlal zůstati doma. Žil tak celý rok, v neděli odpůldne vůbec nevycházel.

Toho dne navštívili jej později odpoledne dva staří přátelé. Počítali neděle jeho nepřítomnosti a tušili, že je dnes již doma. Nemýlili se, našli ho.

Poseděli s ním hodinu a vyptávali se, jak strávil dovolenou. První dny po návratu byl pan Buddeus vždy jaksi unaven, ochablý. Účinek jeho pobytu na venkově dostavoval se vždy později. Tentokráte však byl starý druh na pohled unavenější než jindy. Tak po hodině hovoru odcházeli přátelé, z nichž jeden s úsměvem poznamenal:

„Jdeme zas po svých a tebe tu zanecháme — s tvými myšlenkami...“

Pan Buddeus usmál se rovněž, ale jaksi omrzele, a odpověděl:

„To budu hrozně osamocen — v bídné společnosti. Nemám žádných myšlenek...“

A zastrčil za kamarády závorku.

Pan Buddeus nemluvil pravdu. Měl právě vždy po návratu z venkova myšlenek podivných, ale pravdu děl, že to nebyla společnost veselá. Neboť pan Buddeus vzpomínal.

A vzpomínal zase tentokráte. Neřekl přátelům, že slaví dnes čtyřicáté narozeniny. Byli by mu gratulovali — nebylo k čemu. Podíval se do zrcadla a viděl, kterak mu spánky valem šedivějí; podíval se na čelo a viděl, kterak se mu dvěma úhly po stranách rozšiřuje k temeni. Byla pátá hodina a pan Buddeus vzpomínal, že právě tuto hodinu před čtyryceti lety spatřil světlo světa, jak mu nebožka matka vyprávěla.

Tedy čtyrycet!

Mládí oprchalo, vstupoval do padesátky.

Pan Buddeus obýval pokoj, který byl kdysi nejspíše pokojem dětským. Zůstala v něm ochranná mříž, kterou nikdo po vystěhování oné rodiny neodklidil. Také panu Buddeusovi to nikdy nepřipadlo. Avšak dnes mu překážela. Hleděl do dvorů a zahrádek, do dvorů prázdných, tichých, do zahrádek oprchávajících a žloutnoucích. Připadal si jako zvíře v kleci a vzestupovala v něm zádumčivá nálada.

Otevřel zásuvku svého stolku a přemítal se ve starých dopisech, v památníkových lístcích, jejichž inkoust rezavěl víc a více, nalézal výpisky některých básní, na něž dávno zapomněl, a konečně otevřel krabici, naplněnou různými podobiznami.

Na okamžik zastavil se u své. Byla to jeho poslední; od té doby neseděl před aparátem fotografickým. Tehdáž bylo mu čtyryadvacet let. Pan Buddeus hořce se usmál. Jak ho tehdáž těšilo, že je zletilý, že je svéprávný, že je mužem! Ah, jaká to byla malicherná radost! Co z toho měl? Co by za to dal, kdyby znova mohl prožiti mládí, kdyby se vrátila jeho dvacátá léta!

Sotva se poznával. Jakoby na něj s podobizny hleděla neznámá tvář. Byl to mladík suché, nevyplněné ještě tváře bez určitého výrazu, s tenkými knírky pod nosem, ale s hustými, dlouhými, kadeřavými vlasy na hlavě. Ty vlasy! Kterak se do nich kdysi zarývaly kterési ruce! Ale o ty právě nestál. Ruka, kterou jen jedinkráte

v životě políbil, po níž toužil, která mu ve snách svítila svojí bělostí — tato ruka nepohladila jich nikdy.

Obrátil podobiznu. Bylo na ní — také již písmem vybledlým — věnování dívce.

„Slečně Julii.“ A jeho podpis a datum.

Dostal ji zpět.

Pan Buddeus odložil podobiznu a chopil se obálky, z níž vyňal jiný obrázek.

Byla to podobizna sličné dívky. Malá, avšak energická ústa byla pevně sevřena, veliké oči hleděly vážně do světa.

Pan Buddeus vzpomínal, kterak se nažebronil o tuto podobiznu. Dostal ji konečně, ale to bylo vše. Na jejím rubu nebylo ani slova.

Sáhl opětně do obálky a vyňal odtud lístek tuhého papíru, téže velikosti jako podobizna. Na tento lístek zahleděl se. Byl na něm připevněn — květ blínový, pod ním napsán jeho rukou den a rok.

Květ byl pečlivě slisován, teničký již jako pavučina, a dávno pozbyl původní barvy. Byl skoro hnědý.

Panu Buddeusovi nebylo třeba onoho data a letopočtu. Pamatoval dobře ten den.

Schylovalo se tehdáž také léto, jako tentokráte. Pan Buddeus byl pozván do blízké villy u Prahy, do veselé společnosti na kuželky. Hrál, ale na hru nemyslil. Jak protivná mu byla teh-

dáž ta zábava, jak protivně veselé a nevázané hovory a výkřiky tam zaznívaly.

Ovšem, byl by nejraději meškal v nedaleké besídce, kde seděla nad knihou ona — Julie. Konečně však využitkoval přestávky ve hře, zmizel od valounu a spěchal k besídce.

Jakoby byla tušila jeho příchod a záměr, vystupovala z besídky dívka, která tu na něj hledí s podobizny. Jakoby chtěla zabrániti, aby s ní chvíli pomeškal o samotě a ukryt zrakům ostatních. Jakoby se té chvíle obávala.

Měl přece tolik odvahy, že se jí otázal, smí-li se s ní do besídky vrátit, smí-li s ní chvíli posedět, smí-li jí něco říci.

V tom okamžiku zaznívalo od kuželníku jeho jméno. Pídili se po něm, volali jej.

Aniž odvětila na jeho otázku, řekla mu:

„Hledají vás — jděte hrát...“

„Víc ani slova, slečno?“ otázal se tehdáž pan Buddeus.

A ještě teď, když na to vzpomenul, cítil, jaké horko jej polilo.

„Nesmím promluvit? Nechcete mne vyslechnouti? Nedáte mi odpovědi?“

Dívka se shýbla a utrhla květ kalné, špinavé barvy. Podávajíc mu jej odvětila:

„Jděte — hrajte kuželky — chyběl byste jim...“

Přijímaje květ, chopil se její ruky, již políbil.

Nepozoroval v tom okamžiku, kterak ruku odtáhla, nerozuměl tomu.

Ale pak, vraceje se ke kuželkám, pohlédl na květ — a zbledl. Květ blínový!

Kterak se vyskytl v této ozdobné, pečlivě pěstované zahradě? Kterak to, že dívka právě u toho květu stanula? A proč tento květ utrhla? Vždyť tam bylo množství květů jiných!

A tu teprv cítil — zpřítomňuje si okamžik právě uprchlý — kterak její ruka lehce jeho pravici se vymyká, a zdálo se mu, že rozumí tomu darování. Jaká to hrozná odpověď! Květ blínový!

Ještě jednou setkal se onoho dne se zbožňovanou dívkou, za soumraku, na postranní pěšince, nenadáv se jí. Byl by rád uprchl, ale jako kouzlem jat, nemohl s místa. Dívka stanula, vzpřímena, a hleděla na něj pevně a pronikavě, jako by vyčkávala otázku.

„Slečno Julie," vyhrkl pan Buddeus, „víte, jakou květinu jste mi dala? Květ blínový!"

„Vím!" zněla stručná odpověď.

„Květ jedovatý!"

„Jest!"

„Avšak, slečno" — a hlas mladíkův se třásl lítostí a hněvem — „co znamenala pak dříve všecka vaše přívětivost, proč jste mi naslouchala, co znamenaly všecky vaše pohledy, které jako by mě přímo povzbuzovaly? Proč jste to vše činila?"

Dívka pohrávala si s pozdní růží, dýchajíc do ní, a nyní odpověděla:

„Poněvadž mě to bavilo. Ale již mne nebaví. A jaké vy máte vyhlídky a naděje? Do života?"

„Mysle na vás, jenom na vás, nemyslil jsem prozatím na nic jiného, ale stále pracuji," odpovídal pan Buddeus. A náhle, pohleděv na její růži, zvolal: „Hle, máte růži, — a mně jste dala blín!"

„Snad najdete kazijed," pronesla dívka skoro úsměšně.

„Dejte mi tu růži, slečno Julie!" zvolal prudce.

Místo odpovědi rozmáchla se dívka a odhodila daleko růži, po níž Buddeus sahal. Daleko, do tmavých záhonů. — — —

Stačil ten jediný květ blínu, aby otrávil panu Buddeusovi život. Plných šestnáct let uplynulo od onoho večera, ale hlavou jeho letěl nyní celý ten hovor, od slova k slovu, oživla v něm všechna ta trýzeň, následovavší po onom posledním setkání. Dávno zmizela villa, ustoupivši rostoucímu městu, na jejím místě vyrostl vysoký činžák. Zmizela krásná ta zahrada, proměnivši se v ulici, kterouž hrčí nyní nepřetržitě vozy tramvajové. Všechno to přežil uschlý květ blínový a — vzpomínky v nitru páně Buddeusově.

* * *

Den šedl, barva oblohy přecházela ve studené zelené tóny, pan Buddeus pohlédl oknem v zimavý soumrak a v jeho hlavě se zatmělo. Jakoby právě dnes byl zažil všechno to zklamání! Jakoby se Julie právě od něho vzdalovala.

A náhle se na něčem ustanovil. Odložil uschlý květ blínový, vyhrábl z podložky na stole čtverec papíru, chopil se péra a psal:

„Milí soudruzi!

Vrátil jsem se z venkova, ale snad Vás již nespatřím — hodlám podniknouti novou dalekou cestu. Píši, abych vám pověděl, že Vás venkov pozdravuje.

Pozdravují Vás vzdálené modré hory a lesy, pozdravují Vás zelené lučiny a tmavé řeky, utíkající v neznámou dáli. Pozdravují Vás kořenné bory a smrčiny, bílé březiny a zpívající v nich ptáci, pozdravují Vás staleté duby, jejichž koruny šumějí větrem v rozsáhlých oborách, pozdravují Vás ryšavé i černé veverky, kmitající se ve tmavém kmenoví lesa. Stráně, vršiny, skály i rozpadávající se zříceniny Vás pozdravují. I potoky Vás pozdravují, vinoucí se v olšinách a vrbinách a pod chvějícími se osykami. Vzkazují Vám pozdrav zoraná pole, sytící se k novému plození tučnou mrvou, šťavnatá sousední řepniště, na nichž dozrává cukrovka, jejíž lupení okusuje hladový dobytek, i brambořiště s hnědnoucí a usychající

natí, s rozhrabanými a vybranými prvními řádky. Pozdravují Vás ohníčky v závětří, rozdělané na suchém vřesovišti a na širokých kamenných deskách, živené praskajícím smrčím a prskajícím zeleným, křivým, pichlavým, vonným jalovcem, z něhož vychází modrý, třesoucí se, průhledný dým. Pozdravuje Vás žhavý popel těchto ohníčků, v němž se dopékají a pukají upytlačené zemáky, po nichž chtivě sahají ovětralé ruce malých pasáků a pasaček, kteří obklopují ohniště.

Pozdravují Vás kejhající husy, klopýtající kolébavě s pastvy na občinách, i stáda dobytka, bučícího zádumčivě za večerního soumraku na pokraji lesů a valícího se hlubokým úvozem k blízkým osadám, do svých stájí, k žebřinám a jeslím, napájejícího se a chladícího v mělkých kalištích u vesnice a v rybníčkách návesničkách.

Pozdravují Vás roje nesčetných špačků, slétajících se k brzkému odletu a zapadajících chvílemi do bramborů a řepy, i hejna havranů, vykračujících vážně v zoraných polích a táhnoucích u večer s krákoráním do usínajících lesů. Pozdravují Vás jeleni i laně i černá zvěř od zásypů v oborách, i zajíci, kteří prchají přes pole a luka před blížícím se a hučícím vlakem. Pozdravují Vás houkavé výstřely myslivců, drazí přátelé, pozdravují Vás velká luka se zrádným ruměncem četných kalichů kvetoucího nízkého ocúnu. Pozdravuje Vás umírající, dokonávající léto, a ze

všeho toho Vás posledně líbá uprchlé, zmizelé, nenavracející se mládí! Líbají Vás osamocené, opozděné, špinavě fialové zvonky blínu — blínu — blínu — — —

Váš starý, oprchalý soudruh Buddeus."

Panu Buddeusovi šířily se zornice, když dopisoval, papír šedivěl mu pod rukama, písmo se míhalo. Dopsal, osušil, složil papír do obálky a na ni napsal adresu nejstaršího kollegy v závodě.

Potom z kouta zásuvky vyňal revolver, jediné své dědictví po zemřelém před lety bratrovi. Otevřel jeho buben a přesvědčil se, je-li nabito. Byly tam staré náboje, vložené do lůžek nebožtíkem bratrem.

„Je ho dost, toho života..." zamumlal. „Viděl a zkusil jsem skoro všeho. Dost."

Oblékl se a vyšel z bytu, aby vhodil psaní do poštovní schránky. Byl čirý večer.

Pan Buddeus chodil ulicemi, aniž věděl, kterými. Byl chladný večer, bylo chladno i temno v jeho nitru. Vyhnul se své denní hospodě, kde by se byl sešel s přáteli, a zapadl do krčmy v končině, kde ho nikdo neznal. A bylo k půlnoci, když z ní vycházel.

„Blín — blín!" mručel do sebe.

Tu náhle stanul u nároží, osvětleného plynovým plamenem, který ozařoval jasně veliký plakát.

„Počátek školního roku! Školní knihy —“ stálo tam velkými písmeny.

Pan Buddeus četl bezmyšlenkově názvy knih, známých mu po řadu let, až sklouzl na podpis oznamujícího. Bylo to jméno nakladatelské firmy, u níž byl po tolik roků zaměstnán.

A náhle jako by mu byl kdosi hlavu odklopil, nahnul ji a všecky posavadní myšlenky z ní vysypal a jinými naplnil.

Hleděl upřeně na plakát a mluvil šeptem:

„Školní rok! To bude nové, nekonečné práce — — —“

Šel pomalu domů a v hlavě ozývalo se jediné slovo. Práce — práce! Vzpomínal na svůj psací stůl, na svého principála, na roj sluhů knihkupeckých, na balíky a na účty, motouz a pečeti, nákladní listy a dobírkové knihy.

Za chvíli potom vstoupil do svého staromládeneckého pokojíku. Rozsvítil, sesouvl vše, co bylo na stolku, do zásuvky, hodil do ní i revolver, uzamkl ji bedlivě, svlékl se, zhasil svíci a ulehl. Za okamžik spal.

* *
*

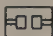
Když v pondělí ráno vstupoval do písárny, hleděli na něj soudruzi udiveni.

„Pane Buddeuse — co váš dopis, co to znamená...?“

Pan Buddeus podíval se klidnými zraky na soudruhy a řekl obvyklým, tichým způsobem:

„Blín — nachomýtl se mi blínový květ — to otravuje, víte? Já myslil, že umru. — Teď, když nastává tolik práce! Ale už je dobře!“

Nikdo mu nerozuměl a pan Buddeus nevysvětloval dále. Sedl ke svému stolu, zotvíral všecky zásuvky a přehlížel, co všecko ho očekává.

Předčasně.

(Psáno pro „Nar. Listy" v září 1894.)

Pan Vratislav Jaryš, náš stolový soudruh, byl výborný muž. Byl výborný ve všech směrech. Především „si dobře stál", jak říkáme. Jeho malý krámek na živé, hlavní třídě, nebyl by se sice hodil ani za trafiku, ale Jaryšovi byl zlatým dolem. Krámek sice hluboký, ale uzoučký a polotemný, kde bylo viděti jenom na krok ode dveří, vedle nichž byla úzká výkladní skříně. V této výkladní skříni vězelo tajemství obchodního zdaru Jaryšova. To bylo lákadlo, u něhož se po celý den zastavovaly mladé i starší paničky, nezkušené žáby i slečny na vdaní. Nebyla přecpána klenotnickým zbožím, ale vkusným a svůdným. Ach, zavěsiti si krásné tyto opálové naušnice! Ach, zatknouti pod bradu tuto jehlici, s českým granátem jako velký hrách, ověnčeným drobnými brilianty! Ach, navléci tento náramek, výborně to modelovaného zlatého hada, jehož měnivé oči byly dva skvostné brilianty! Tato přání, palčivá, neodolatelná, vzbuzovala se

v každé obdivovatelce, která se u výkladní skříně Jaryšovy zastavila. Ach, ach, ach!

Nebyla přecpána ta skříň, ale co v ní bylo, vše zářilo výbornou prací, vybroušeným vkusem Vše bylo tak apartní, jak si naše dámy zvykly říkati. —

Byl dále Vratislav Jaryš dobrým stolovým soudruhem. Přicházel co den do společnosti svých přátel, udeřením osmé hodiny, zasedl na svoje místo, povečeřel a setrval do jedenácté. Nikdo nebyl tak spolehlivý jak on. Mnohdy se rozběhla společnost po celé Praze. Toho lákala novinka v divadle, onen spěchal někam na zálety; tento nebyl včera spokojen s večeří a ze vzdoru zapadl dnes jinam, onen musil nevyhnutelně slyšeti nějakou novou ječivou vídeňskou „zpěvačku" nechutných kupletů ve Variété. Ale kdo neměl zamířeno jinam a věrně kráčel k obvyklému besednímu stolu, mohl býti jist, že sám seděti nebude. Vratislava Jaryše tam našel.

Byl konečně výborným přítelem. Stalo se častěji, že ten onen z jeho družiny octl se v úzkých, neměl peněz. Vratislav Jaryš měl v této věci nesmírně bystrý čich. Skoro jediným pohledem prohlédl útroby kamarádovy a pak při vhodné příležitosti přitočil se k němu šetrně a otázal se:

„Kolik potřebuješ? Na jak dlouho?"

Obyčejně každý bez upejpání přijal pomoc Jaryšovu a obyčejně každý dochvilně splácel svůj

dluh. Cítili všichni dobře, že důvěru tohoto člověka zklamati nesmějí.

Jinak byl Jaryš nemluva, skoro nelida, jak o něm soudili, kdo ho lépe neznali. Dovedl vyseděti celý večer beze slova. Naslouchal, bavil se hovorem jiných, někdy se zlehka usmál úsměvem, jemuž jsme říkali „tenký", a zase mlčky naslouchal.

Vratislav Jaryš byl v polovici čtyřicítky a tedy starý mládenec. Aspoň stárnoucí. Od pětadvacíti do třicíti nutili ho sami přátelé, aby nezakýsl, aby se oženil. Každý z nich měl pro něj nevěstu, všichni ho nutili do ženitby, jako by jim běželo o vlastní sestru. Až se Jaryš mnohdy pohněval pro naléhání přátel. Avšak později toto donucování přestalo. Všichni byli poznali jeho výborné stránky a tušili, že by ho ženitbou ztratili, že by pak rovněž tak vytrvale sedával doma a že by jiného takového druha nenašli.

Nebyli to však jen přátelé, kteří by mu tehdy tak rádi byli hodili zlaté pouto manželské na šíji. Všímaly si ho také vdavek schopné dívky a ještě více starostlivé matky dcerek na vdaní. Tak mnohá zakázka, která mu byla svěřena, tak mnohá koupě, která byla v jeho temném krámku učiněna, nevyplývala z nejnutnější potřeby anebo že by nebyl dovedl vyhověti některý z konkurentů. Ale vědělo se, že je pan Jaryš svoboden, a že děvče, které by ho dovedlo upoutati, sedlo by hezky do tepla. Neměl velký

krám, ale ve svém maličkém stržil do roka mnoho peněz; neměl sice dům, ale měl na něj; nebyl ještě měšťanem, ale stal by se jím k vůli ženě dojista. Tak tedy mnohá rozvážná matka kladla mu osidla v zájmu dcerušky nebo dcerušek. Pan Jaryš však odolával statečně.

Až kdysi náhle jakoby se mu bylo v hlavě rozsvětlilo. Hovořeno u stolu besedního o ženitbách a vdavkách; počítány dívky, které ubyly ze zábav a věnečků, vdavše se, a počítáni „ztracení mládenci", o něž stůl během několika let zchudl. Při té příležitosti konána přehlídka přítomných. Kdo z nich je jist, že se neztratí? A kdo z nich první ubude?

A jak se všichni navzájem zraky měřili, poznamenal kdosi, když došlo na Jaryše:

„No, o Jaryše netřeba se bát. Ten je náš do smrti! Ten má odzvoněno!"

Něco jako leknutí projelo v prvém okamžiku nitrem Jaryšovým. Jsem tedy již tak stár, že ani nemožno pomyslit, abych se oženil! A počítal. Ano, ode třiceti po čertech to utíká. Vždyť již táhne na sedmý rok do čtyřicítky.

Prvé uleknutí polevilo, když si Jaryš předvedl v duchu všechny známé, kteří se oženili v stejném věku, ano někteří i později; a když kráčel domů a přemítal o prostořeké poznámce přítelově a o všech následovavších, vznikl v něm jistý vzdor.

„No, přátelé, tak zlé to není! A což, abych vám to vyvedl...?“

A stalo se pak něco neobyčejného. V témdni po oné rozmluvě chyběl Vratislav třikrát u stolu. Na dotazy přátel, kde chodil, tvrdošíjně mlčel. A když se rozlétlo několik dobíravých poznámek, odpovídal skoro podrážděně.

A Jaryš i později nepřicházel již s touž pravidelností jako dříve, a konečně ho neviděli po celé čtyry večery. A pojednou přinesl kterýsi stolovník zprávu neuvěřitelnou: Vratislav má známost!

Jindy nebyl by tomu skutečně nikdo uvěřil; ale když uvážili, co předcházelo, věřili.

A bylo tomu tak. Vratislav Jaryš byl několikráte postižen na Příkopech, jak provázel dvě dámy. Starou, které se patrně jeho pozornost netýkala; a mladou, velice hezkou. Matku a dceru.

A po třech nedělích viděl ho kdosi, kterak šel s onou mladou a — „zavěšen“!

Tedy ztracen!

Byla to pro besední stůl rána, skutečná rána. Hrozila ztráta nejen usedlého soudruha a člena společnosti; ztráceli v něm ochotného, obětavého přítele, podporovatele všech stolových sbírek, hlavního přispěvatele na všechny zvláštní společné večeře, mecenáše, který při jistých příležitostech dal vynést ze sklepů krčmářových mnohou láhev výborného vína „pro bono publico“. Nyní se ožení — bude opanován ženou — kontrolo-

ván, držán doma — započne šetřiti na domácnost, na děti — je ho škoda, škoda, škoda!

Všichni členové besedního stolu změnili se náhle na vyzvědače. Jak je to s Jaryšem? Není mu již pomoci? Nemůže býti zachráněn? Stíhali ho v patách, ale Jaryš unikal.

A jednoho večera přinesl malý kasír Kropáč zprávu, že Jaryš si najal velký byt a že kupuje — nábytek. Poslední naděje zmizely — veta po něm. Toho večera vykonána skoro jakási smuteční slavnost za Jaryše. Kupuje nábytek! Ten to žene!

Ano, hnal to. Byl skutečně již u továrníka nábytku, který mu kdysi jeho mládeneckou domácnost byl zařídil, vybíral tam a objednával, a spěchal na to.

Kterak to, že kupoval nábytek sám? Obyčejně tak činí nevěsta. Ano, obyčejně, má-li na to. Avšak nevěsta Jaryšova, ač pocházela z „rodiny", měla sotva výbavu na sebe. Dokud žil otec, ouřadník, byl to velký dům, ale po jeho smrti zůstala vdova s pensí asi třístovou a s — dluhy po nebožtíku. Vypínala však stejně vysoko nos a hlavu, jako dříve, byla neméně pyšna a hrda, jako za živobytí manžela. Vězela posud v klamu, že je ouřadník největší zvíře na světě. Proč políkla na Jaryše, který nebyl ouřadníkem? Ah, ten se svými výdělky, se svým pevným základem schoval deset ouřadníků do kapsy!

Tedy Vratislav se zařizoval. A jednoho dne vyzval nevěstu a její matku, aby se šly na „to hnízdo" podívat.

Šly.

Jaryš kráčel rozvážně před damami do druhého patra krásného, někdy vrchnostenského domu v Panské ulici, s klíči v rukou, odemkl dvéře předsíně, odstoupil, vpustil dámy a vešel za nimi.

Nevěsta překročila práh, sotva dýchajíc, ale nastávající paní tchyně vplula do bytu, kynoucího dceři, jako hrdý koráb vítězného admirála do přístavu. Pevně, na očích skřipec, a zraky její těkaly znalecky po místnostech.

Prošla předsíní, kuchyní, jídelnou, salonem, ložnicí, koupelnou, aby přehlédla situaci celou, načež jala se zkoumati podrobnosti.

„Kuchyňka je hezky tmavá, pane Jaryši," pronesla určitě.

Byla to kuchyně značně velká, jak se domýšlel Jaryš, ale paní tchyně řekla úmyslně: kuchyňka. Cítil to Jaryš. Tedy první vada.

„Voda je v předsíni — měla by být v kuchyni," řekla dále. „To je nepohodlné."

Jaryš mlčel. Vodovod nezařizoval, ten tu již byl. Co měl dělat?

Matrona zašla do ložnice, mladí za ní.

„Postele by nebyly podle mého vkusu," poznamenala paní. „Byla bych si přála vyšší hlavy, mohutnější . . ."

„Vybral jsem nejbohatší, jaké byly,“ poznamenal stručně nemluva Jaryš.

„Jsou mně trochu světlé — mám ráda tmavý nábytek. Je to elegantnější.“

Jaryš mlčel. Věděl, že mu byl doporučen nábytek nejmodernější, výborný, a jemu se zařízení ložnice líbilo.

„Také koberce bych byla vybrala jiné,“ vytkla zase panička. „Temnější, hlubší barvy.“

„Mám rád jasnější barvy,“ odvětil suše Jaryš a zadíval se kamsi do kouta.

„A tuhle tu obyčejnou lampu v prostředku? Proč pak tu není růžová nebo modrá ampule? V ložnici má býti barevná ampule!“ hrozila se tchyně.

„V které pak nikdo nesvítí, protože z toho bolí oči,“ řekl Jaryš.

Paní vešla do salonu. Dcera a ženich za ní.

„Můj bože, proč pak jste vybral bordó plyš?“ trnula paní matka. „Proč ne makartskou zeleň? A proč pak tu jsou jen bílé záclony? Proč pak nejsou druhé, temnější, nějaké marokánské? Proč pak jste neopatřil story?“

„Mám rád světlo,“ odvětil Jaryš. „A v téhle ulici není ho nazbyt.“

Radost, kterou měl dříve ze vzorného zařízení bytu, nabývala znenáhla hořké příchuti.

„To jsou lacinější koberce než v ložnici, viďte?“ otázala se paní ostře, poťukávajíc slunečníkem na podlahu.

„Ne, stejně drahé. Vybíral jsem věci nejlepší.“

„Lépe by se byly vyjímaly perské,“ řekla chladně paní. „Nad perské není. Totiž pravé perské.“

Jaryš hryzl se do rtů. Ano, pravé perské. Byly by stály asi tři tisíce do celého bytu!

Vrátili se do jídelny.

Ta uspokojovala paní tchyni nejméně.

Nebyl tu dost elegantní nábytek po jejím soudě. Bylo to křiklavě světlé, jak pronesla.

„A co to malování na tom?“

„To je žíhané, želízky vypalované. Jídelnu jsem zařídil po staročesku. Zde nám bude nejlépe — je zde nejútulněji.“

Paní usmála se pohrdlivě.

„Ah, jděte mi se staročeským. Staročeského nic nebylo. Ano, altdajč, to bych souhlasila. — A sestaveno to není dobře. Ta kredence nemá být u okna, ta patří ke dveřím — no, později to srovnáme jinak.“

Nyní však v Jaryšovi překypělo. A při jeho povaze bylo skutečně mnoho třeba, aby se odhodlal poznamenati:

„Ale dovolte, milostpaní — budeme tu my dva, já a žena, a nám se to bude líbit... Viďte, Růženko!“

Růženka byla jako pivoňka. Než však mohla odvětiti, řekla matka s důrazem, rozhodně:

„Růženka! Růženka tomu ještě nerozumí. Věřte, věřte, že my matky nejlíp víme, jak má

co být. Proto má matku a ta jí poradí, jak a co. Viď, Růžo! No, až po svatbě se do toho dáme a trochu vám to zreformujeme. Je vidět, že při tom nebyla ženská . . ."

„Moje sestra při tom byla," vyhrkl Jaryš. „Moje vdaná sestra. S tou jsme vše upravili!"

Paní tchyně neodpověděla, ale Jaryš postřehl, kterak jí kolem koutků šlehl úsměch.

Jakže, pohrdá tím, co zařídila jeho sestra? Jaryšovi se zdálo, jakoby se před ním trhal závoj, jímž měl posud oči zastřené.

Sám vše koupil, se vším se snášel, tak rád, ochotně; teprv nyní pocítil, jak smutně tu vypadá, on, kterýž vše opatřil, ač si mohl vybrati nevěstu, která by — —

Ale u všech čertů, tedy on má dodati jenom ženicha a o všem jiném by rozhodovala paní matka? Hned po svatbě mu začne reformovati?

Jaryš cítil tlak v prsou, tlak v hlavě, hučení v uších. Zdá se, že je to žena, která pak mu bude rovnat nejenom nábytek, ale i jiné věci! A zaráželo ho, že nevěsta trpí, aby mluvila jen matka, že sama posud nešpetla, jeho nebránila, svoji spokojenost neprojevila. Jakže, loutka v rukou matčiných?

Myslil si to trochu jinak.

Již nemluvil, neodpovídal pranic. Vyslechl mlčky, co ještě pověděla paní tchyně, pe-

člivě zas zamkl byt, když dámy vyšly, a slézal za nimi pomalu se schodů.

Slečna již byla z průjezdu na ulici, když se matka obrátila k Jaryšovi a řekla mu:

„To již dovolíte, abych za dceru zařídila vše, čeho třeba a jak to má být. Bude dobře, když vám dohlédnu na domácnost...“

Mělo to zníti dobromyslně a slibně, ale Jaryš cítil, že dolita poslední krůpěj do nádoby, která jižjiž přetékala. Pokývl hlavou.

Paní se domnívala, že pokývnutí to platí jí, že je to jeho souhlas, ale Jaryš pokyvoval si na nějaké svoje vlastní rozhodnutí, které v něm dozrávalo.

A ještě se k němu naklonila paní:

„A ne mnoho dětí, Jaryšku, rozumíte? Chcete-li, aby vám žena zůstala dlouho hezká. Nerada bych, aby se s nimi utýrala, víte? Jedno — dvě, a dost! Dost! Docela dost!“

Vratislav Jaryš nedoprovodil tentokráte dámy až domů. Rozloučil se s nimi na Příkopech a vracel se rovně do svého závodu.

Večer, když odešli dělníci z dílny za krámem, vyhledal Jaryš listovní papír a psal na pultě krátké psaníčko. Takovéto:

„Velectěná paní!

Poněvadž představení začalo, než zazněl zvonek a než se vyhrnula opona, odcházím z divadla Totiž rozhodl jsem se, že toho nechám.

Neožením se. Rozumím jen své fasoně zlatnické, ale nedovedu se vpraviti do domácnosti a manželství dle Vaší fasony.

V hluboké úctě oddaný

Vratislav Jaryš."

Složil, vsouvl do obálky, zalepil, zamkl krám, vhodil dopis do nejbližší schránky — a kráčel známou cestou do staré společnosti.

Od toho dne uplynulo deset let a pan Jaryš chodí k svému stolu denně, rázem osmé hodiny. Nic se v jeho životě nezměnilo. Jest jenom o něco nemluvnější než býval jindy.

Vzpomínka dušičková.

(Psáno pro „Národní Listy“ v listopadu 1893.)

Jsou zde zase, ty truchlivé, kalné dva dny, Všech svatých a Dušiček. A přišly se vším chladem a sychravostí, jako jiná léta. Jako by těmto dnům slunečný jas a křišťálový vzduch ani neslušel.

Má někdo veselé vzpomínky na dny dušičkové? Potkalo kdy koho štěstí v tomto období, kdy se zachmuří, rozslzí příroda a kdy snad všichni — komu již přeletěl značný kus života nad hlavou — naplněni jsme v nitru steskem a pomyšlením na smrt? Kdy nás s rostoucím šerem večera obletují postavy všech milých a drahých, kteří nás předešli v ony osady mrtvých?

Líně se vleče čas, mrtvě plynou rmutné vody řek do daleka neznáma, ale bleskem letí hlavou trudné vzpomínky a předbíhajíce nás ukazují cestu k záhrobí. Tam se všichni sejdeme s oněmi, kdo nás očekávají, a tam ve studených tmách budeme čekati ostatních, kdož přijdou po nás. Řada je nekonečná, pochod k tomu cíli nepřervaný, a má jen krátké, kratinké odpočinky.

Připadá mi stále jedna vzpomínka — skoro dušičková. Neumřela tehdáž osoba, ale láska. Neumřela mně, ale srdci blízkému a mně tak drahému. Byl jsem krom zapřeného, odstrčeného milence jediným svědkem jejího umírání, jediný jsem šel v tom v pohřebním průvodě, aniž jsem na počátku jasně rozuměl. Ale pak čím dále více jsem rozuměl.

Bylo Všech svatých, kdysi, dávno.

Mladý doktorand seděl v malém, úzkém pokojíku, v němž tehda vládlo šero od rána do večera. Byl sychravý, slzavý podzimek, v kamnech praskalo uhlí, ale jurista počítal tesklivě, kolik krejcarů stráví ten oheň. Byly vzácny ty šestáky a bylo třeba umělého počítání, aby se jimi uhradily všechny potřeby.

Toho dne vyžádal si dovolenou z kanceláře. Studoval k poslednímu rigorosu, lámal to, zápolil jak o život. Však zápolil o život. Lepší jeho polovička beztoho již uprchla — mládí bylo to tam — a ani jeho mládí nebylo usměvavé. Studie, práce, dření!

Zápolil nyní o druhou, nastávající polovici, o budoucnost. Neboť tuto chtěl sdíleti s půvabnou, milovanou bytostí. A aby mohl, bylo mu kvapiti. Kterak se nemohl dočkati okamžiku, až ve velikém sále Karolina zazní kotle a trouby k jeho doktorátu.

Ale tiše, nemaťtež ho myšlenky na ni, na Žofii! Vždyť k ní zalétá často dosti — jsou to

chvíle sladkého odpočinku, kdy založí v knize, kde přestal, kdy odsouvne přednášky a vyhlédne modravým sklem okna na pusté dvory, zalétne okem přes vlhké střechy tam daleko, na předměstí, kde bytuje ona, sladká, dobrá, přítulná Žofie.

A vzpomínal vždy znova na ty počátky. Na první věneček minulého masopustu v Konviktě, kde ji spatřil, s ní se seznámil. Jak podivné jsou cesty a setkání v životě! Z matky byla Němkyní, otec byl voják, setník ve výslužbě, ne Čech, ne Němec. Pensista. Však Žofie hovořila česky, sice s cizím přízvukem, ale právě v tom žvatlání, v jejím zadrhování bylo tolik půvabu. A hezká! A její oči k němu tak hovořily! A její psaníčka — jak byla milá i se svými chybami!

A když zvedal unavenou hlavu od studií, vždy sahal po těch psaníčkách.

„Ach jediný, milý, kterak tě mám ráda!" psávala.

„A Žofinko, kterak já tebe!" šeptával si jurista, čítaje ty řádky. „Rozumíš mně, rozumíš? Duše drahá!"

Ob den docházel k hejtmanovům. Cítil sice, že mu není matka nakloněna. Byla Němkyně a z drobné šlechty, krom té kauce pracně sehnané a krom toho „z" neměla již nic a vdávajíc se za setníka Kiemana, plebejčíka, přišla i o toto „z". Želela trpce té ztráty a aby je přece někde za-

chovala, měla na navštívenkách pode jménem svým dle manžela: rozená z...

Čím byla starší, tím bolestněji oceňovala tu obět, kterou přinesla svému zaopatření. Nu ale ano, když nepřišel jiný, když ne kavalír, byl dobrý setník bez „z". A doufala, že tím také učiněno dosti a její obětí že to „sestupování" se zastaví. A tu pojednou dcera se zahledí a zamiluje do juristy, do studenta, do českého studenta. A jak své češství stavěl na odiv! Nosil čamaru, odporný ten kroj. A kulatý klobouk — dokonce s třapečky! Nu neměla tak brzy zemřít, dobrá paní hejtmanka, byla by se dočkala se zadostučiněním, kterak pomalu čamara mizí, až vymizí.

Avšak slečna Žofie již překročila jaro svého života, již byla přes dvacet a nehlásil se kavalír. Ba ani kauce nebylo, aby uvázl aspoň oficír. A tak — ač s vnitřním odporem — trpěla matka, že dcera miluje českého studenta. Prý má tři rigorosa. Jen udělá-li čtvrté? Cítil to a dřel tedy, aby staré paní co nejdříve položil k nohám titul doktora. Tím ji usmíří. Ač přece mu někdy připadala výstražná slova starého strýce, který říkával:

„Dobře ať hledí každý, s kým se žení. Nežení se jen s děvčetem — ženívá se s celou rodinou."

Eh, staré hejtmanky a staří strýcové mívají divné nápady; zastaralé, ovšem.

— — — — — — — — — — — —

Seděl a četl nahlas. Praskal sice oheň v kamnech, ale jurista seděl u okna a ruce mu tuhly, chvílemi po těle ho mrazilo. Listopad se prokusoval nepřiléhajícím oknem a fičel skulinou nad prahem.

Tu bylo zaklepáno na dvéře.

„Vejděte!“

A do juristova pokojíku vstoupil muž prostřední postavy, složitý, s rázovitou hlavou, s mohutnými prošedlými kníry pod ostrým nosem. Setník Kieman.

Vyskočil mladý muž a nabízel židli.

Setník usedl, ale hned z počátku byla na něm zjevna jistá rozpačitost. Okolkoval chvíli, jako by hledal, kudy nejblíže k jádru věci, až konečně ho napadlo, že nejlépe rovně vytasit a tnouti. A tedy rozťal:

„Doktore — (říkal mu již předem tak přátelsky, třeba jurista měl diplomu teprv dobyti) — nezlobte se, ale jdu o něco prosit... Nechoďte k nám dnes večer...“

Byl svátek — v neděle a svátky docházíval mladý muž k hejtmanovům bez výjimky.

Jurista zahleděl se na setníka. Zarazil se, nechápal.

I pomáhal setník:

„Víte — k vůli manželce vás prosím...“

Tedy paní hejtmanka jej vyslala. A hrdina šel!

„To je tak, doktore — ale nezlobte se. On přijede dnes major — švakr, její bratr, víte. No, a aby nebylo zbytečných řečí a vyptávání — nechoďte k nám. Až třeba zejtra — raději pozejtří. Nevíme, nezdrží-li se déle. On pořád ještě o ničem neví. Naši to posud před ním tají. Pravda, nic od něho nemáme, ale major si domýšlí na svoji hodnost i na rodinu, mohlo by dojíti k roztržce mezi námi, kdyby zvěděl, že vy — — Ale nezlobte se, doktore.“

Juristova bledá tvář pobledla ještě více. Chápal výborně. Hejtman nepřichází z vlastního popudu. Je poslán. Hejtmanka chce zabrániti setkání dceřina nápadníka s bratrem majorem. Totiž stydí se za něj. Za to, že je Čech, že nosí čamaru. Pan major má také sice jenom prosté „z“, ale je to hrozně veliký pán. A náš jurista ještě není ani doktorem. A vždy mluví česky.

Ale čím důrazněji hejtman zdůvodňoval svoji žádost, aby se nápadník dceřin domu jeho dnes vyhnul, tím palčivěji a raněji padalo každé jeho slovo do duše doktorandovy. Rodina! — Ale což on není z rodiny? Ovšem že jest, ale ze zchudlé, bezvýznamné. Vzpomněl na domov, na svoji matku, na otce, a v duši mu otravně zahořklo.

Mladý muž hleděl upřeně na setníka a všechno jeho myšlení zaměstnávalo se jen jediným jménem. Žofie — Žofie!

Přejel si rukou čelo, zaryl prsty do vlasů,

stiskl rty, polykal — ale náhle se odhodlal k otázce, na niž musil míti odpověď.

„A Žofinka, pane setníku — slečna Žofie o tom ví? Že jste šel ke mně? Že nemám přijít?"

„Ví — ví," horlivě dotvrzoval setník, domnívaje se, že jurista tím spíš uposlechne. „Dala mně pro vás lístek, kdybych vás nebyl doma našel."

A vytáhl z kapsy psaníčko.

Jurista sáhl po něm bezděky — ano, její to písmo. A již ho nevrátil setníkovi, nýbrž položil na stůl, na knihu.

„Tedy se nezlobíte, doktore?" ptal se setník povstávaje a podávaje mladíkovi ruku.

„Kterak bych se mohl zlobit! — Když taky si Žofinka nepřeje — tedy nepřijdu..."

Po odchodu setníkově jurista z hluboka vydechl.

Co píše Žofie?

Roztrhl obálku a vyňal navštívenku.

„Milý příteli, prosím Vás, dnes k nám nechoďte. Vaše ·/."

To jest vše? Žádné vysvětlení, žádná omluva aspoň od ní? Tak lehce se poddala? Nejen že nezabránila poselství otcovu, že ho nezadržela, že necítila, jaká v té žádosti urážka, ale vše to svým souhlasem a stručnou žádostí sesiluje?

Jurista, bledý, vážný, pronesl určitě:

„Tedy nepřijdu."

Ale studovati zatím nemohl. Zavřel knihy, složil přednášky, oblékl oprchalý, obnošený svrch-

ník, upjal se a vyšel do sychrava. Nemohl dýchati v té těsné prostoře.

Chodil ulicemi, všady se setkával s věnci na hroby, míhaly se mimo něj v rukou pěších i na kočárech, kteréž všemi směry hrčely ke hřbitovům. Připomenul si, jaká truchlivá slavnost nastává.

Však i v jeho nitru připravovala se jakási pohřební slavnost, tryzna nejsmutnější. Něco se v něm trhalo, hroutilo, bořilo a strhovalo jej s sebou do propasti.

Ještě se pokoušel, aby si namluvil, že co se stalo, stalo se ze šetrnosti, ale toto vlastní přemlouvání nemělo síly. Nikoli — bylo to odstrčení. Pro dnešek — tak se domnívala paní hejtmanka, ale jurista cítil, že nastává roztržka snad navždy. Co mu po tom, že se objevuje strýc major — a kdyby to byl jenerál, admirál, — co mu do něho! miluje Žofii, jí chce věnovati celý život, co mu do příbuzenstva!

A zas a zase vtírala se mu ledová výstraha starého strýce: Kdo se žení, nežení se jen s děvčetem — žení se s celou rodinou. — Nu, chápal jurista, že se do této rodiny nehodí; ale vždyť chce jen Žofii.

Však nyní poznával, že ani ona mu nerozumí. Jak lehce se poddala, a kterak sama přispěla k tomu, aby se před ním zavřely dnes dvéře její domácnosti.

Snad by nebyl tak těžce nesl toto pokoření v jiných poměrech. Ale vytušil dobře, že platí

jeho chudobě, jeho nezaviněné ošumělosti, jeho čamaře — — —

Připadlo mu, aby bez ohledu ke vzkazu a k danému slibu i dnes večer vstoupil směle do hejtmanovy rodiny a čelil tam vzácnému hosti, k vůli němuž byl vyhoštěn — ale jeho hrdost vzepřela se tomu. Nesmí tam jíti — a nevkročí tam nikdy již. To bylo posledním jeho rozhodnutím.

— — — — — — — — — — — —

Pak nastalo útrapné období. Neboť nejen že byla podlomena jeho láska, i jeho duševní síla utrpěla úraz. Nemohl studovati — zdálo se mu to zbytečným. Pro koho? Desetkrát začal — ale jak se mu zprotivil ten suchopár! Kterak mu připadaly všecky zkoušky na světě malichernými proti bolesti, jíž zmítáno bylo jeho nitro.

Když se neobjevil týden, zmocnil se dívky nepokoj. Proč nepřichází? A jurista dostal dopis, z něhož vyznívalo znepokojení dívky, podivení, obava, a kterýž končil výčitkami. Mladý muž zachvíval se, když četl, zápasil dlouho, ale pak složil dopis a — mlčel. Neodpovídal. List za listem letěl k němu — konečně žádala dívka bouřlivě za vysvětlení.

Bylo stručné.

„Jen jednou mohl jsem býti vyzván, abych nepřišel. Nechci zavdati příčiny, aby se podobné vyzvání opakovalo . . .“

Bylo skončeno a marny byly všecky pokusy o nové sblížení.

Marně starý hejtman dvakrát nebo třikráte jako mimochodem navštívil juristu, marně nadešel mu několikrát na křižovatkách ulic. Tušil jurista neklamně, že všechny ty návštěvy, všechna ta setkání nejsou náhodná. Tušil, ano byl přesvědčen, že jsou poselstvím, ač setník nikdy ani slovem o dceři se nezmínil.

Jistě trpěla nešťastná Žofie a pykala za nerozvážný vzkaz matčin i svůj. Avšak taky jurista trpěl velice. Ještě v něm zápasila láska s pýchou opovrženého chudáka — a na konec pýcha zvítězila.

Uplynuly neděle a tu doletěl jednoho dne k sluchu juristovu výrok hejtmančin:

„My jsme to přetrhli — věděli jsme, že nedostuduje."

Zatím však mladý muž byl se vrátil ke knihám a přednáškám a horečnou pílí doháněl, co po netušeném ústrku pronedbal. Slova hejtmančina jen ho pobodla ke chvatu zdvojenému. A po dvou měsících zaslal jurista setníku Kiemanovi tištěný lístek, jímž ohlašoval svoji promoci. Nepřipojil k němu ani slova.

A když o několik dní později stál na podiu v sále Karolina, když mu zavěsili zlatý řetěz na šíji. když zazněly fanfáry, — zabloudily zraky doktorovy maně do zadní lavice a utkvěly tam strnule na okamžik.

Bledá, přepadlá, chvějící se a slzící seděla vedle svého otce — Žofie.

Po promoci obklopen byl mladý doktor přáteli a příbuznými, sto rukou vztahovalo se k němu. Chápal se jich, ani nevida, hlava se mu točila v tom roji. Tu ucítil malou, třesoucí se, horkou ruku ženskou ve své pravici. Vzhlédl, — a otevřel i odtáhl svoji ruku. Z ní klesla bezvládně pravice dívčina.

Bylo to poslední setkání.

— — — — — — — — — — — — — — —

Léta plynula, někdejší mladý jurista sestaral sám. Ale vždy ve výročí dušiček vzpomínal, co se událo v těch dnech před posledním jeho rigorosem, kterak byl posílen a povzbuzen ku práci.

A teskliv ější vzpomínky táhly mu hlavou, kdykoli vypršelo další celé pětiletí. Tato období byla jako těžké, černé mezníky, kterými víc a více byl oddalován od své někdejší lásky. Přečkal čtvero takových lhůt — nedočkal se páté.

Ročí se opět smutná, truchlivá ta doba, nad námi táhnou šedé podzimní mraky, z nichž tryská chladný, pichlavý déšť — páté pětiletí dovršilo se nad studeným hrobem doktorovým, v němž spí i se svými vzpomínkami.

Odešel — své přátele ostavil.

Návštěva.

(Psáno pro „Nár. Listy" v květnu 1894.)

Pátek!

Nikdy neletí hodiny jako v pátek. Jako by v nich vězel roj potměšilých šotků, kteří zlomyslně točí kolečky a pohánějí rafije. Za mnou na stěně kyvadlové, přede mnou na stole kapesní, nad těmi budíček. A všecky ty stroje a strojky jako by spolu závodily, kvapí, zípají, ručičky letí. Zdá se mi, jako by všechny ty hodiny byly průhledny. Vidím, kterak se odvinuje struna v kyvadlových, kterak se uvolňuje péro v budíčku, kterak rychle, horečně oddychuje nepokojka v kapesních. A rafije krouží a krouží ve svém nekonečném běhu a sotva dozní jedna čtvrt kyvadlových — ještě se mi tetelí hluboký zvuk ocelové spirály v uších — již bije druhá, dál a dále, rychleji a rychleji. A vysměvavě dorážejí ke mně z venčí údery hodin věžních, několika v blízkém okolí.

Bim, bim, bim, bim!

Nikdy neslyším tolikero hodin a tolikráte za den. Ale v pátek...!

Neboť přede mnou leží kupka čtvrtek bílého papíru, bílého, nepopsaného, majícího býti popsánu. Letím v duchu do velikého prostoru sazárny, naplněného stojany s kasami liter, před očima kmitá se mi sto neúnavných rukou, zápolících s těmi drobnými olověnými čertíky, kteří těsně podle sebe kladou se v sázítka. Plní se sázítka, obsah jejich vyzvedá se na loďky, rostou sloupce a vyrůstají obšírné strany sazby — hodina stíhá hodinu, a já posud nepřicházím. A konečně zaznívá povětrnou cestou až do mého pokojíku hluboký hlas metérův: „Ještě ho čerti nenesou?“

Ne, ještě mne čerti nenesou. Ale bodají mě tuto v mé separaci všemi svými pekelnými nástroji a okazují posměšně černými drápy na prázdné čtvrtky, jež se přede mnou rozšiřují v nekonečné bílé plochy, jako sněhové pouště polární, až mne oči přecházejí. A tyto sněžné pláně musím dnes překročiti, musím se přes ně přepraviti.

Do této trýzně — a jen aby ji zvýšil — drnčí co chvíle zvonek v předsíni, dvéře se otvírají a pak zaznívá jednotvárný hlas paní Marty, strážkyně mé studené mládenecké domácnosti: „Není doma — není doma — není doma!“

Jakou práci mi dalo, než jsem ji naučil takto vytrvale lháti. Nejsem doma! Ovšem že nejsem

a nesmím býti doma. Každá minuta drahá a každé slovo s kýmkoli rozházelo by mně nadobro myšlenky pracně sehnané. A čas utíká. V pátek nejsem skutečně doma. Ani pro nejmilejší přátele, ani pro pokrevné příbuzné, ani pro vlastní krev. Totiž — vždyť nemám vlastní krve. Vždyť jsem starý mládenec.

Konečně minul čas návštěv, slunce se níží, blíží se večer. Nastalo příměří?

Zadržte — znova zadrnčel zvonek. A nyní tak důrazně, energicky, velitelsky. A slyším dva hlasy. Hlubší, rozpačitý a jako zbraňující paní Marty, bytné a zároveň hospodyně mé, která již po tolikáté odmítavě pronáší: „Pán není doma...“

A hlas druhý, jasný, zvučný, melodický: „Ale vždyť prý tou dobou bývá doma! Musí býti doma! Je doma — ptala jsem se domovníka!“

Pak ovšem! Náš ostražitý Cerberus dole neviděl mne odejíti, zradil mne bezděky.

A tím jistým útokem paní Marta zmatena počíná se zakoktávati. Není vyváznutí — musím sám zakročiti. Ten cizí hlas zní tak lahodně, neodalatelně.

Chvátám do předsíně.

Dáma!

Velmi elegantní dáma!

„Nu vida, že jest pan redaktor doma — nemýlila jsem se...“

A ztepilá postava překročila práh předsíně a blíží se, nevšímajíc si dále přemožené a zahanbené paní Marty.

Jaká podivná hudba hlasu! Jako bych jej byl kdysi slýchal — a přece dáma neznámá, jak se mi zdá. Arci její líce zakrývá temně rudý šlojíř, jen krásná brada je nepokryta.

Uklonil jsem se a chtě nechtě — jinak nemoha — pokynul jsem jí, aby vstoupila do mé mučírny.

Vstoupila jako dáma velikého světa, bez ostychu, jako dáma uvyklá, že každé dveře na její povel se otevrou. Zpozoroval jsem, jak její zraky jediným pohledem přelétly prostor, v němž se octla po prvé, jako by přehlížela jeviště.

Pak pokročila, chopila se křesla a pronesla žertovně:

„Bez obřadu, je-liž pravda, dovolíte? Dávno snad jste odvykl ženským návštěvám — pročež umenším vaše rozpaky."

A s těmi slovy usedla, kynouc mně, abych usedl také. Skutečně výborná návštěva! Vrhl jsem těžký, zoufalý pohled na své bílé čtvrtky a usedl jsem potom do lenošky v uctivé vzdálenosti.

„Miloval jste kdysi sedati mně blíže," promluvila moje návštěva záludně, a plná, ač drobná a neskonale luzná ruka ve višňové rukavičce vznesla se, aby odhalila závoj s obličeje.

Můj bože . . .!

Hleděl jsem na ten obličej, jako sametový, přisnědlý, z něhož zíralo dvé žhoucích tmavých očí. Hleděl jsem na krásná ústa, nad jejichž vrchním rtem rýsovalo se lehýnké temné chmýří, hleděl jsem na ladné čelo, v jehož středu byla maličká, bílá jizva, jako vosková. Ah, znal jsem kdysi takovou jizvu, pokrýval jsem ji nesčetnými polibky, ale teď nevěřil jsem si — neosmělil jsem se věřiti...

Zatím dáma svlékala rukavičky, svlékala je s uměním tak nevystihlým, jak jen málokterá žena umí — a zase jako ve snách vzpomínal jsem na podobné svůdné, zdlouhavé, slibné svlékání kdysi, kdy jsem práhl nedočkavostí — — — a zase jsem netroufal si uvěřiti...

„Nuže, milý pane redaktore," mluvila dáma, a šotek lehkého výsměchu a radosti z mých rozpaků hrál jí v očích, „přináším vám nějaký příspěvek, ač nejste-li příliš zásoben. Ale snad ze starého přátelství..."

Její ústa nedomluvila, její oči spočinuly na mně — a mne přepadlo divné chvění.

„Můj bože, prosím za prominutí, že jsem nepoznal — že jsem si netroufal poznati vás, milostivá — milostivá — —"

Nevěděl jsem, mám-li dořici slečno — paní.

„Pro vás pořád Klára, jako kdysi," usmívala se návštěva, zdálo se mi, že důvěrně. „Klára, jako tehdy, kdy jsem vám, milý redaktore, říká-

vala Hynče. Nuže, škraboška spadla. Našla jsem vás a vy jste poznal někdejší svoji Kláru...“

A zdálo se, jako by se pásla na mých rozpacích, které mi tímto prohlášením způsobila. Ale jen okamžik. Povstala, přistoupila ke mně a podávajíc mi ruku, pronesla žertovně:

„Ale nyní sama se kaju. K čemu zbytečných frásí a divadelní hry! Jsme sami. Nuže, jak mě shledáváš, Hynče?“

A posun, jímž mně podávala ruku, velel mi, abych tu ruku políbil. Oh, políbil jsem, rád — rád. Vždyť jak jsem ji líbával kdysi...

„Milostivá slečno — —“ chtěl jsem promluviti.

„Zanech toho, Hynče. Je mi to cizí — od tebe. Říkal jsi mi tak někdy jen jediný den — a pak jsem byla již jen tvojí Klárkou. Pamatuješ na onu noc, na onen ples?“

Její nenadálá návštěva, její skvělý zjev, její hovor, vše mne tak pomátlo, vše mne naplnilo neskonalými rozpaky — a její důvěrné oslovení konečně bylo příčinou, že jsem zalétl očima ke dveřím. Snad bylo v tom pohledu trochu úzkostlivosti. Postřehla to a spočinula na mně výrazem, v němž — zdálo se mi — blesklo cosi zlomyslného, mučivého. Ale jen blesklo.

„Rozumím, Hynče,“ ztišila hlas, „již nejsi, jako jsi býval. Nejsi bezpečen...?“

Opanoval jsem se ihned.

„Nikoli, paní Marta nikdy nenaslouchá. Jsem pánem v této prostoře, a tedy můžete — můžeš mluvit — — Klárko..."

„Stojí tě práce, Hynče, to staré, důvěrné K l á r k o. Ovšem, časy se změnily. Neboť tehda, když jsi mne v žertovném laskání nazýval svojí malou divadelní princeznou, nebál ses, že někdo uslyší, a byť byl uslyšel — — viď?"

Sklonil jsem hlavu. Mozkem letěly mně staré vzpomínky jako bouře. Počítal jsem v duchu: čtrnáct, patnáct let... Je tomu skutečně již tak dávno? Ah, jaké to bylo tenkráte štíhle, útloboké, vytáhlé. A tu přede mnou stojí skutečná princezna, jako z pohádky. A který to čaroděj zastavil u ní léta a způsobil, že stárnutí nezanechalo stop? Vždyť počítám, že pružná, svěží tato bytost již překročila svoji třicít —

Vari, nezdvořilé myšlenky! Jsou ženy, které nestárnou, aspoň do jistého věku ne.

Návštěva moje ozvala se zase:

„Nuže, abych tě zbavila brzy své společnosti, tak neočekávané a snad nemilé — —"

Chtěl jsem promluviti.

„Ah," mávla rukou, „žádných zdvořilostí. Slyšela jsem jich v životě dosti, a přes to jsem vzpomínala vždy s touhou na ty tvé první, neobratné a někdy neurvalé, ale vždy ohnivé a vášnivé. K věci. Dráha moje ukončena, chci klidně žíti, nechci opustiti bojiště sestaralá. Dlouho jsem byla v cizině a vracím se, abych sama přihlédla, kte-

rak mně zakládají domácí krb. Neboť již mně jej zakládají. Ale dříve jsem chtěla viděti tebe. Sama nevím proč, ale chtěla jsem. Snad proto, abych se přesvědčila, ztratila-li jsem něco, co stojí za řeč, ztrativši tebe. A řeknu ti upřímně, jak tě vidím: myslím, že neztratila. Jsi nějak popelavý v tváři, máš barvu, která nevěstí dlouhý život. Nu, nebyla bych se ráda plahočila jako vdova. A popelavíš také na hlavě, skutečně. A hle — (tu moje vzácná návštěva povstala a hrábla mi drobnými prstíky do vlasů) — také nějak řídneš. Mám ještě někde tvoji kudrnu, jak jsi mi ji při loučení svázal modrým hedvábím. Myslím, že ji mám. Byla to trochu jiná barva, a byla lesklejší. Nedělej si z toho nic. — Avšak nyní: máš ode mne podobiznu z oněch dob, na níž jsem něco napsala. Pamatuji si, kterak jsi mně slíbil, že ji vrátíš, kdykoli tě o ni požádám. Přicházím si pro ni."

Podíval jsem se do Klářiných očí, z jejichž palu jsem kdysi býval šílený.

„A nevrátím-li ji?"

„Vrátíš!" odvětila stručně a s vědomím naprosté jistoty krásná dáma. „Mám také něco."

A vyňala obálku, z obálky list sežloutlého papíru. Rozvinula papír a předčítala. A když dočetla, pohlédla na mne vítězně.

Hrůza hrůzoucí! Čtla „báseň", kterou jsem jí kdysi v nepříčetné chvíli napsal. Poznával jsem ji po rýmu rachotného dopěvku: víří — žíří...

Ten refrén pronásledoval mě celá dlouhá léta.

„Nuže, vrátíš? Za tuto báseň?"

„Byl to žert, Kláro; vrátím ovšem, slíbil jsem to. Avšak i tys něco slíbila. Slíbila jsi, kdykoli požádáš o svoji podobiznu, že ji vyplatíš políbením, budu-li se té náhrady domáhati. Stojím na smlouvě..."

„Hoho, mám báseň!" zasmála se.

„Nech si ji," rozhodl jsem se rychle. „Vyvedl jsem už tolik hloupostí, že mi nepřitíží tato jediná, kdybys ji dala třeba na nároží nalepit. Neboť jinak pro tě tato zbraň nemá ceny. A to ty přece neučiníš! Byla jsi odjakživa šlechetná duše..."

„Čerte!" udeřila mě Klára rukavičkou. „Víš o podobizně? Vrátíš mi ji hned?"

„Kterak bych nevěděl o sladkém, zlíbaném obrázku tvém, který mi býval jediným těšitelem za dnů i za nocí, kdy jsem vzdychával po tobě vzdálené!"

Klára zastřela zraky hustými, hedvábnými řasami.

„Mlč, a hledej a vrať!" povelela mi.

Po krátkém a jen předstíraném hledání nalezl jsem starý, vybledající obrázek. Posledně jsem přečetl několik řádek na jeho rubu, a když jsem pohlédl na Kláru, jako bych patřil na nejtemnější růži. Dobře si pamatovala, co mi před půldruhým desítiletím byla napsala.

Vsouvl jsem podobiznu do obálky a položil ji na stolek, k němuž jsme měli oba stejně daleko.

„Hle, zde jest. Čekám na výkupné — a obrázek ti náleží...“

„To jest výpalné, nikoli výkupné — zákeřníče!“ zvolala návštěva moje v rozmarném hněvu. Načež zavřela oči a — —

Vynasnažil jsem se, abych si poslední ten polibek dobře vtiskl do paměti — vynasnažil jsem se, aby trval co nejdéle.

Potom kvapné tři kroky — a Klára zmocnila se podobizny.

„Hněváš se?“ tázal jsem se skoro šeptem.

„Proč?“ odvětila lhostejně, až mne zamrazilo. „Učinila jsem další poznání. Líbáš jako vychládající škvár. Není to ani stín oněch polibků, při nichž jsi zpíval: Pij, o milko, rychle pak... Pamatuješ, z Netopýra? — Vidím, že i žena někdy, vyčká-li, zcela snadno dovede oželeti, ba častěji než muž...“

A pomalu navlékala višňové rukavičky.

— — — — — — — — — — — — — — —

Zapadly za ní dvéře, dávno zmizela, zanechavši v jizbě mé jen dech opojné vůně, s nímž byla vstoupila, a tu sedím v roji vzpomínek s hlavou skloněnou nad bílými čtvrtkami svými.

Dnešního pátku zůstaly nepopsány...

Ticho.

Ze zápisků starého mládence.

(Psáno pro „Nár. Listy" v říjnu 1894.)

Velebím Boha! Jest mně, jako bych měl padnouti na kolena a vroucí modlitbou děkovati mu, že řídil moje kroky v tento tichý, klidný kout, po dlouhém putování dům od domu, z ulice do ulice, ode vrat ke vratům, s jedněch schodu na druhé.

Myslím, že Kolumbova plavba za novými díly světa — ale k smíchu, Kolumbus! Plul, kam ho vítr nesl, a konečně doplul. Konečně musil Ameriku najíti. Avšak, hledá-li našinec byt...!

Oh, ženatí lidé neprávem závidějí nám starým mládencům. Co jsou všechny jejich obtíže proti útrapám starého mládence, když dostane výpověď z bytu, v němž strávil řadu let života, a když mu nastane nekonečná, beznadějná výprava za novým hnízdem! Jak dlouho trvá, než si vyhlédne a vystele hnízdečko nové, bezpečné, s nadějí, že z něho nebude za krátko vyštván.

Mráz mne pochází, když vzpomenu onoho běhání, té křivolaké, hrozné cesty křížové s bez-

početnými zastávkami, té generální inspekce všech pražských vrat, na nichž lpí povědomé cedulky, ohlašující „byt pro svobodného pána“ se zvláštním vchodem nebo bez něho; když vzpomenu pátravých pohledů domovníků, pohlížejících za mnou neznámým, zda nejsem snad zakuklený zloděj, který jde vykrádat byt partají, jež meškají na letním bytě; když vzpomenu pronikavých očí zvědavých bab a babek, roztahujících se po všech pavlačích v nejpodivnějších nedbalkách a stíhajících mne zrakoma, pokud nezmizím v některých posledních dveřích ve třetím nebo ve čtvrtém patře — (neboť to bývají pravidelně poslední dvéře a vždy třetí nebo čtvrté patro!) — a očekávajících mne zase při odchodu, aby si mě ještě jednou a co nejdůkladněji prohlédly; když vzpomenu mnohonásobného, více méně tajeného a někdy vůbec netajeného chechtotu a hihlotu děveček, vidoucích mne, kterak se potácím ode dveří ke dveřím, kterako klopýtám a padám přes nastražené, jednotlivé schody v tmavých chodbách, číhající zákeřně na nevinného, netušícího chodce; vzpomenu-li na polohlasité nebo zcela zřetelné poznámky těchto všetečných děveček, jimiž mne z domu vyprovázejí; vzpomenu-li konečně všech těch řvoucích a rvoucích se dětí na dvorečku, v chodbách, na schodištích; a bývá právě nejvíce dětí v oněch domech, kde se „pronajme byt pro svobodného pána“. A svobodný ten pán obyčejně mívá pošetilé přání bytu v domě tichém.

Jakéž tedy štěstí, najdeme-li konečně tichý pokojík v domě skutečně tichém.

A to se mi zdařilo! Mám jej, jsem ubytován. A velebím Boha, kterýž řídil moje kroky až sem, do tohoto domu na Starém Městě, blíže Kamenného mostu, kde jsem se usídlil ve třetím patře, kde mám pod sebou zahrádku a odkud vidím velebné Hradčany. S jakou radostí jsem přenášel svoje skrovné svrchky, svoje knihy, svoji sbírku podobizen, jimiž jsem ověsil celou jednu stěnu, jak radostně si vystýlám nové svoje hnízdo!

Arciť, uvykati musím, i na novou krajinu okolní, na ulici, kterou jsem posud znal skoro jen dle jména, na dům a jeho tmavý vchod, na schody, které se jinak zatáčejí než v bytě předešlém, i konečně na pokojík jiných rozměrů, jiného malování atd. Avšak uvyknu brzy. Vyhlídka na Hradčany smiřuje mě se vším.

*

Bydlím u manželů. Jsou bezdětni. Aspoň tou dobou bezdětni. Nedovedu odhadnouti jejich věk, ale doufám, že to tak zůstane. Jsou-li rozumni, zůstane to tak. Neboť je to pohodlnější, tišší, lacinější. Slovem — je pokoj.

Obývají ve dvou pokojích, mně pronajali třetí. Mám zvláštní vchod z předsíně, dvéře z mého pokoje do ostatního bytu jsou po obou stranách zataraseny prádelníky a na jejich straně

ještě ověšeny kobercem, aby se tlumily zvuky. Pomýšlím, že i se své strany je nějak ověsím. Naše služka jest již trochu starší, žádné třeštidlo, sotva má milovníka, bude pečlivější, pořádnější. Mám rád starší služky. Nemají každého za blázna, nehihlají se mu, nešpitají o něm. Na úklid dohlíží sama paní. Mám čisto, všady pořádek a přece nedělají mně ten hloupý pořádek ženský, aby vše, co leží na stole, narovnaly na jednu kupu. Hledejte se pak s něčím!

*

Bydlím dva měsíce, již jsem se udomácnil. Teď v podzimku také pozoruji, že je pokojík teplý. Jsou tu stará sice kamna, ale drží teplo od ranního zatopení do večera, od večerního do rána. Věc neocenitelná!

*

Hm, hm, počínám míti jisté obavy. Hledím na paničku, zdá se mi, že vypadá poněkud jinak než tehda, když jsem najímal pokoj. Nevyznám se v tom, nestaral jsem se nikdy o takové věci, tedy nevím ještě. Ale byl bych po čertech nepříjemně překvapen, kdyby... Takový pěkný pokojík, tak vzácné ticho! Pak by ovšem nebylo ticho.

*

Moje obavy rostou. Nic naplat. Myslel jsem, že jsem se přehlédl — nepřehlédl jsem se. Panička stále vypadá jinak, pořád víc jinak. Chodí sem nějaká divná paní. Snaží se sice všichni domácí, aby její návštěvy zůstaly pokud možno nepozorovány, ale přece jsem ji dvakrát viděl. Příbuzná to není, poněvadž jí říkají paní Vondráčková. Je mi až ouzko, pomyslím-li, že bych se měl zase stěhovat, v několika měsících po druhé. Co jsem se nazarážel hřebíků, než jsem všechny své fotografie pověsil! A knihy! To bylo tahání!

*

S Bohem, ticho a klide; s Bohem, spokojenosti, s Bohem, milý pokojíku, s Bohem, Hradčany! Neboť jest jisto, že se postěhuji.

Věc mi jest jasna. Když jsem se ráno ubíral do kanceláře, pozoroval jsem neobvyklý ruch v domácnosti kvartýrských. Slyšel jsem hlas manželův — jindy bývá tou dobou dávno ve svém úřadě. Všechny dvéře se otvíraly a zavíraly, služka Katy běhala sem a tam. Kráčeje se schodů, potkal jsem onu podivnou paní.

A když jsem se večer navrátil, slyšel jsem z bytu kvartýrských hlas, jehož jsem tam posud neslyšel. Vlastně hlásek. Žalostivý, pronikavý hlásek. Vrní to, jak říká Jakub Arbes ve svých ro-

manetech. Ano, ano — dětské vrnění. Výborné označení!

Ach, teď, před Vánocemi!

*

Byl jsem z večera rozčilen, náramně rozčilen touto událostí, ale ku podivu dobře jsem spal. Nic mne neprobouzelo. Zaplať Bůh za to, neboť dnes mne čekala veliká, úmorná práce. Děsil jsem se, že budu nevyspalý, ale nevyplnilo se to. Spal jsem až do ranního světla.

Ráno přinesl mi snídaní sám kvartýrský, pan Jeřábek, a jako by byl dopaden při nekalém činu, oznamoval mi rozpačitě, že mají děťátko. Včera večer o šesté prý. Rozuměl jsem jeho rozpačitosti. Bojí se, abych se nestěhoval. To se ví, že se postěhuji. Ale pak radostněji a skoro pyšně dodával, že je to kluk. Mně je to jedno. Kluk nebo holka. Vrní všechno stejně. Zdali prý jsem měl klidnou noc? Nu měl. Těší prý ho to, doufá, že nebude dítě mnoho plakat. Bodejť, to se řekne. Kdo pak může ručit za takového caparta! Ještě nikdo na ně nevynašel disciplinární řád. Jeho choť prý leží ve druhém pokoji, aby mne to co nejméně rušilo. Dobře, dobře! Ale když cikáně v noci neusne, budou s ním lítati po celém bytě — na ty proháňky by nestačil ani žofínský sál.

Pomaloučku se budu ohlížet po nějakém příhodném bytě. Ach Bože -- pomaloučku! To se naběhám!

*

Ku podivu, přírůstek domácích skutečně mne tak neruší, jak jsem se obával. Je to nějaké dobré dítě. Ne, že by nevrnělo, ale neřve. Také pozoruji, že vedle pečlivě zavírají dvéře druhého pokoje. Je pravda, jsou šetrní.

Byt ještě nemám. Nemohu nic podobného najíti. Ale můj úmysl je pevný. Nezůstanu zde. Až dítě povyroste a sesílí, zmohutní jeho hlas a bude ho slyšet za devátou zdí.

*

Nebyl bych myslil, jak se takovým věcem uvyká. Brečí to sice vedle, ale tak piano, že mně to skoro zní jako příjemná hudba. Někdy pracuji, pracuji, studuji, a náhle se divím, že jsem celou hodinu neslyšel, jak dítě pláče. Cvakot kyvadla také neslyšíme celý den, jsme-li v něco pohroužení.

Dnes u mne byl pan Jeřábek, nechci-li se na „kluka" podívat. Už prý tomu čtrnáct dní, už prý žena vstala, už prý se tam může. Inu, ďas mne nevezme, pro jednou, ale tohle snad nenáleží k mým nájemnickým povinnostem! Návštěvy še-

stinedělky! Snad abych také posílal mandlovou polívku a slepici s nudlemi, ne? Ale slíbil jsem přece, že tedy zítra přijdu. Dnes bylo již pozdě.

*

Podíval jsem se tedy na „kluka". Panička ho rychle od sebe odtrhla, když jsem vstoupil, a utírala mu hubičku... Zčervenala jako pivoňka, styděla se. Nemohu za to, proč mne zvali! Snad jsem něco hloupého řekl — pan Jeřábek se smál jako liška.

Ale kluk hezký, a k smíchu. Má roztomilou hubinku, žádné zuby, černá očka, a na hlavičce takové hebounké přizrzavělé vlásky. Ale ručičky a nožičky! Je to jako pacinky takové bílé myšky, zrovna k líbání. Teď chápu bláznovskou radost otců, když se jim takové mrně narodí. A panička jak vypadá! Tak rozkošně, řekl bych mnohem oduševněleji, než dříve. Inu, je ona to zkušenost a vědomí! A pak že je to kluk. To je pýcha, to je hrdost.

Skoro jim to dítě závidím. Nevěděl bych ovšem, co s tím dělat, ale je to kratochvilná hračka. — Je asi zvláštní pocit, býti zakladatelem rodiny!

Zvali mne, abych se přišel na „kluka" zas podívat. Rozumí se, že přijdu.

*

Jsem to starý blázen! Chodím se dívat na kloučka Jeřábkových denně. Kluk očividně roste. Je jako buchtička. — Jeho maminka radostí hoří, že se s klukem tak obírám. Jeřábek je jako blázen. Dělá s dítětem, až mu je paní Vondráčková musí z rukou brát. Vida, nebyla mně příjemná ta podivná paní, když jsem ji spatřil po prvé, ale vidím, že to jsou užitečné ženy.

Mladá maminka včera mně svěřila, že dřívější „pán", totiž můj předchůdce, dal výpověď jen z té příčiny, že se „to" blížilo. Ze strachu před křikem a vším tím nepohodlím. Panička měla skoro slzy v očích, když mně to vyprávěla. Bála prý se, že také odejdu, až to nastane. Upadl jsem v rozpaky, když to vyslovila. A myslím, že mně vyčtla z očí, že jsem to skutečně chtěl učiniti. Řekl jsem jí, že mně to pranic nevadí, že jsem rychle uvykl a že mám děti rád. Zčervenal jsem při té lži. Ale malého Jeřábka mám skutečně rád. Nemohu za to, že jsem dříve nikdy k tomu nepřišel. Kdo by nemiloval takového drobného, bezbranného človíčka!

Sám se divím, jak jsem tomu uvykl.

*

Sedávám nyní u Jeřábků jako doma. Už dva měsíce. Ani mně nevadí, když se rozkřikne, v mém pokoji docela mi to nevadí. Včera jsem mu přinesl

darem fialkový kořínek se stříbrnou rolničkou. Poradil mi to kolega v úřadě, který má také děti. Připadá mně, jako by mi ten kluk také tak trochu náležel.

Pro Pánaboha, vždyť já ho také chovám!

Po prvé mi jej maminka kladla do rukou bojácně, abych ho neupustil, ale teď už to umím. Ovšem, takové dítě je jako peříčko. Měkkounké, poddajné — musí člověk dát pozor, aby mu neublížil.

Myslívám si, proč na příklad staří mládenci nemohou míti takovou drobotinu, a také staré panny? Bylo by to mnohem veselejší.

*

Jsem všecek roztržitý. Náš Otakárek churaví. Plakává tak žalostivě, jako by měl veliké bolesti, a nevíme si s ním rady. Chodí sem lékař, arci, ale bývá nějak v rozpacích. Nyní mne pláč Otakarův rozčiluje, ale jinak, nežli jsem se s počátku obával. Není mi to nemilé pro vlastní pohodlí a ticho, ale mám o něj starost. Nějak očihledě se spadá, sesychá. Říká ovšem jeho babička — matka paní Jeřábkové — že je dítě hnedle na hromadě a hned zase zotaveno, ale již to trvá s Otokárkem týden.

Jak jinak zněl pláč Otakárkův dříve, pokud byl zdráv! Tak výbojně. A nyní pláče chudera, jako by nás všechny volal na pomoc. Kterak nyní

lituji, že jsem nestudoval medicinu, jak jsem původně hodlal. Snad bych mu dovedl pomoci.

Jak je mi líto robátka a jak mi líto jeho maminky! Je plna úzkostí, nevyspalá, oči mívá uplakané. A pan Jeřábek chodí zasmušilý z kouta do kouta.

Mám podivný strach...

*

Otakárek už nepláče. Seslábl tak, že nemůže plakati. Jen povzlykává — škytá, ale to do svého pokojíku neslyším. Je tu trapné ticho, také svých kvartýrských neslyším. Ani tam již nechodím denně, jako dříve. Čekám dychtivě, až mi Katy oznámí, že je děťátku lépe. Ale až se uzdraví, to mu koupím pěknou hračku. To se paní Jeřábková zasměje.

*

Sedím, dívám se na Hradčany, a je mi skoro do pláče. Dnes odvezli Otakárka — na Volšany. Chudáček, měl nějaký zánět útrob nebo co — nezapomenu na jeho modré bříško. Ještě nikdy nepocítil jsem takové lítosti, jako když jsem se díval na maličkou tu mrtvolu. Co vytrpěl, než nám odešel!

Paní Jeřábková pláče nad jeho titěrným prádélkem, otec vzlyká na pohovce u okna — musil jsem utéci, nesnesl jsem toho.

Mám zase ticho, ale to je truchlivé, hrozné ticho hřbitovní. Cítím, jak se mi stýská po jeho pláči — a jak se mi teprv bude stýskati.

Tak ze srdce bych přál Jeřábkovým, aby měli zas co nejdříve podobného malého Otakárka. Jak bych se na něj těšil...!

O DVOU POZDNÍCH ŽENITBÁCH

Doslov.

Povídečka o muži, jenž přece nezmeškal.

(Psáno pro „Nár. Listy" v červnu 1902.)

Seděl jsem za horkého dne červnového a hryzl jsem zoufale násadku péra. Teploměr v koutě světnice okazoval čtyřiadvacet stupňů „Rajmunda", jak říkával kdysi starý švejda Václav, a západní slunce takřka mi leželo v celém pokoji. Nebylo proti němu obrany. Spustil-li jsem žaluzie, zatmělo se ve světnici a bylo mi k udušení, vytáhl-li jsem je, opékal jsem se zvolna jako husa v troubě, a když jsem je rozepjal před okny, vnikal pod nimi rozpálený vzduch venkovský dovnitř a měnil moji pracovnu v sudatorium. Nebylo obrany proti vzteklému bzukotu a kousání much, horkem jako pominulých. Nevšímaly si nastražených jedů, nalitých do misk a rozložených po všech stolech a židlích, a jakkoli slepě vrážely do všeho, co jim v posunčivém letu překáželo — a zdálo se, že to je hlavně moje hlava a nejhlavněji můj nos, jejž snažily se otlouci — přece neobyčejně obratně dovedly se vyhýbati metli-

cím, které jsem byl natřel „neomylným" lepem na mouchy a v zemáky zaražené nastavěl, kde jen bylo trochu místa. Lípl jsem se sám při každém hnutí na zlořečené ty vějíčky — z much neuvázla na nich jediná, ač materialista, u něhož jsem byl neomylný lep koupil, měl ve svém výkladci pruty tisíci much jen obalené. Ano, vím, to bývá práce učedníků. Když není co dělat, chytají a přismolují mouchy.

Práce blaží, říkává se. Ale toho dne, zdálo se mi, těšila práce jen rtuťový sloupek teploměru. Lezl výš a výše a již okazoval stupňů dvacet šest. Věřte však, že mnohem milejší, než takováto šestadvacítka na teploměru, je šestadvacítka ve „figurové", ať ji uděláte na dočko denárské nebo baštonské. To je konečně ještě nejpříjemnější práce za nesnesitelného vedra letního — rozumí se, že jenom někde ve stinné besídce.

Zadrnčel zvonek — návštěva! To ještě scházelo! A již zaklepáno na dvéře a návštěva vstupuje. Ani jsem neměl času, abych odklidil aspoň vějíčky nejnápadnější.

Vstupuje letnější pán, za ním dívka.

Na první, letmý pohled jevil se mi pán jako muž tělnatý, otylý. Ale když jsem pohlédl bystřeji, byl to sice muž rozložitý, avšak nikoli nezdravě tučný. Byl silné kostry a pevných svalů, tváře osmahlé, jak ovětralé. Na té osmahlosti pracovalo slunce dlouhých let, toto ovětrání nasvědčovalo, že vzdoroval všem nepohodám počasí

celý svůj život. Kypěl zdravím i silou. V celém jeho zjevu bylo cosi sukovitého, nepoddajného. V nápadném odporu k tomuto siláckému vzezření bylo jeho rozpačité, ostýchavé, skoro nesmělé počínání. Byl to nepochybně venkovan. Snad zámožný statkář, snad hospodářský správce nebo ředitel vrchnostenský. Rozhlédl se plaše a pronesl nedokončenou otázku:

„Mám čest s panem — —?"

„Prosím! račte se posadit — pardon, jen co tu misku, prosím — —"

Neboť málem byl by místo zlořečených much sedl na odvar kvassie neznámý pán, kterýž nevěděl, kam s kloboukem a kam s holí.

Tak, jedna miska, druhá — dvě křesla byla uprázdněna. Slečinka posud stála, a bylo třeba nejen dvojího pobídnutí mého, ale i šeptného vyzvání pánova: „Tak sedni si, Boženko!" — aby se posadila.

Všecek zoufalý podíval jsem se na nepopsané čtvrtky na podložce, zoufale mrskl jsem očima úkradmo na hodiny a taky jsem usedl. Jediné pomyšlení oslazovalo mi toto vytržení z práce. Že snad moje mouchy dají teď pokoj mně a budou žráti trochu mé hosty, zvláště toho pána. Jeho snad by nebylo škoda, kdyby ho nadobro sežraly, a slečinku bych nějak zachránil. Neboť slečinka byla velmi hezká. Ale nějak jako ustrašená, chudinka. A hlavou kmitlo mi hrozné podezření. Tento pán — nejspíše otec — přivádí ke

mně dcerušku, která má v pompadúře nějaký objemnější rukopis. Přihází se to, velmi často se to přihází.

Pán usednuv, těkal zrakoma rozpačitě po stole, po stěnách, a cítil jsem, že se snaží upnouti oči na mne. Ale kdykoli se o to pokusil, rozpačitost jeho vzrůstala nesmírně, a zas oči jeho sklopily se, jako by se chtěly schovati někam pod stůl. Sličná dívka s úzkostným výrazem hleděla si upřeně do klína.

Poněvadž nemluvil pán, začal jsem já.

„Čím vašnosti mohu posloužiti?"

Neskonale vděčný jeho pohled odměnil mne za to, že jsem mu podal ruku pomocnou. Konečně tedy se odhodlal.

„Neznáte mne, pane, že ne?"

„Nemám potěšení, pane, věru ne. A smím-li se ptáti — — —"

Znamenalo to, aby mi pověděl svoje jméno. Avšak pán, jako by byl přeslechl, nebo snad přeslechl úmyslně, nevyhověl mi a rychle, tišeji však a rozpačitě řekl, kyna hlavou k dívce:

„Moji dceru taky neznáte?"

„Ještě méně než vás, pane, jakkoli by mi bylo potěšením — — —"

Pán oddychl z hluboka. Zdálo se, že touto mojí odpovědí se mu ulehčilo.

Oddychl, odkašlal a pokračoval:

„Taky vás neznáme, pane, jen dle jména. Ale máme k vám oba důvěru — — Totiž —

Boženka tuhle četla před časem nějakou vaši knihu, a když pak došlo na naši záležitost, nedala jinak než abychom šli k vám. Vy prý máte rozhodnouti — nebo aspoň poraditi. Souhlasil jsem. Je věru možno, že někdo jiný, cizí, nestranný lépe tu poradí než dovedeme sami. Běží o její celou budoucnost. Má-li, nemá-li — —"

Uklonil jsem se.

„A proto jsme se rozhodli, že se k vám uchýlíme."

Již tomu tak, jak jsem tušil! Rukopis, teď přijde rukopis!

A dívka již zvolna rozevírala pompadúru.

V tom okamžiku vzchopil se pán, podal mi přes stůl ruku, stiskl silně moji a řekl skoro zajíkavě:

„Jdeme k vám v záležitosti velmi choulostivé. A jak rozhodnete, tak se zachováme."

Vstal jsem taky, opětoval jsem jeho stisknutí a pokynul mu pak, aby hovořil. Jen rychle, rychle, abych zas byl se svými mouchami sám. Hodiny letí.

Pán mne pustil, sedl zas a teď násilně vyrážel.

„Moje — dcera — pane — má se vdávat..."

Dívčina ruka vjela do pompadúry, vytrhla něžný kapesník a rychle jej povznesla k očím, z nichž vyhrkly slzy. Zachránila mne tím, že jsem nepronesl neprozřetelně: „Gratuluji!" —

což bylo již na jazyku. Ah, interview jest vážnější, než jsem se domníval.

„Má se vdávat," opakoval a pokračoval otec, „ale nechce. Vzpírá se tomu. Je jí maloučko přes dvacet, a muži, který se o ni uchází, je padesát. Právě tak starý, jako já. Je zámožný, mohu taky říci, že je dobré, klidné povahy. Pokládal by si za štěstí, kdyby mu podala ruku — —"

„Je to vdovec, pane?" přerušil jsem ho.

„Není," odpovídal rychle. „Starý mládenec. Nenutil bych ji do vdovce, zvláště kdyby měl děti, ač se říká, že s druhou ženou nakládá vdovec vždy lépe než s první, že je druhá žena větší paní, že si lépe svého muže ochočí, zvlášť je-li mladá. Ale není to vdovec. Svobodný. Nehodilo se mu dřív, aby se oženil. Musil vždycky pracovat, vydělávat. Když byl ve věku, kdy by se byl nejraději ženil — a to chtěl udělat, musím to říci — měl ještě matku a sestru, o něž se musil starat. Konečně vdala se mu sestra, taky maminka mu po letech umřela — staroušek dobrý — a teď tedy by se byl mohl oženit. Ale, drahý pane, jde to pak těžko. Nelíbí se každá — a jsou okolnosti, okolnosti! Až se tu zahleděl do naší — Boženky, a pak neměl jiné myšlenky než ji — ji — jenom ji — —"

Oči otcovy na mně jen visely, dívka tiše štkala do šátečku.

„A jak o tom soudí slečna Božena?" otázal jsem se. Nebylo tu jiné otázky.

Otcův hlas sevřel se tísní, když mi odpovídal:

„S počátku, pane, zdálo se, že by si dala říci, že by neodporovala, ač je takový rozdíl u věku. Neměla před tím žádné známosti. A nápadník již se oddával radostné naději, že si ji odvede pod svou střechu. Neboť, abyste věděl, má dům, má statek, polnosti, má peníze, těžce, poctivě vydělané, zahospodařené peníze. Není útrata, nepije, touží po rodinném životě — a má Boženku hrozně, hrozně rád. Inu pravda, ví, že je bezmála o třicet let starší, dal by s radostí polovičku všeho jmění, kdyby si mohl jen deset let věku urazit — ale zázraky se nedějí. Tak doufal — sama Boženka tuhle mu skoro tak dávala naději. Ale když se to málem již schylovalo, vyskytl se u nás mladý člověk — nějaký adjunkt cukrovaru, a Boženčino srdce — tak mi teď říká — teprve se probudilo . . .“

„Pak arci jest velmi na pováženou, abyste dcerušku nutil do sňatku se starým nápadníkem,“ řekl jsem.

„Nenutím, pane drahý, nenutím,“ řekl otec lítostivě, až mu v hrdle kloktalo. „Ale, pane, rád bych, aby byla šťastná, spokojená, aby i rodinu svoji ve štěstí a zdaru vychovala — — —“

„A myslíte, pane, že bude šťastnější s padesátiletým než s mladým, k němuž srdce její přilnulo? Je vám snad mladý ten muž malým pánem? Zaslepuje vás majetek nápadníka starého?“

Otec mávl rukou.

„Ne, pane, nevíte vše. Ó, kdybych věděl, že bude tak šťastna, jak by zasloužila, jak sama si maluje! Avšak mladý ten člověk, který jí hlavu popletl, pije — praví se tak, nechci pomlouvati a nechci usvědčovati — a co horšího, jest karbaníkem. Tvrdí to o něm lidé. Dostane prvního plat — a za tři dny je bez krejcaru. I prý za každou zástěrou běhá — — —“

„To jsou klepy!“ zvolala tu pojednou dívka rozhorleně, ba vášnivě. „Závidí mu!“

Otec ujal dcerušku mírně, laskavě za ruku. Zdálo se, že mu ji dívka chce vytrhnout, ale vzpamatovavši se, ponechala mu ji. A otec mluvil:

„Nechci já ho pomlouvat. Opakuji, co se o něm povídá, Boženko. A věru, kdybych byl přesvědčen, že je to pouhý výmysl, povolil bych ihned. Ale pomyslím-li, že by všemu tomu bylo tak, že by byl pijákem, karbaníkem, větroplachem, že by tě chtěl jen, že jsi mladá, hezká, a že máš taky několik tisíc, které by ti pak ubil — a ty bys byla nešťastná, věř, srdce by mi to utrhlo!“

Dívka osušila oči a připadalo mi, jako by přes vše rozčilení byla vzhlédla k otci s výrazem vděčnosti za tu starost. Ale hned zase skryla tvář v šátek.

„A nyní, pane, řekněte mně — nám oběma, co činiti? Neboť jsme si navzájem slíbili, že se zachováme, jak poradíte.“

Dlouho jsem se díval na otce, ještě déle na

dceru, která teď na mne bez ostychu a pevně upírala zraky.

„Jaký to choulostivý úkol na mne vznášíte, pane,“ odpovídám. „Rozhodovati o celém životě dcery vaší, ctihodného nápadníka a mladého, snad bouřlivého muže, který po čase může býti nejvzornějším chotěm a pečlivým otcem. Jest jediná jen rada: Vyčkejte! Slečna Božena nemá na spěch. Za rok nebo za dva bude stejně hezká, stejně žádoucí. Zatím lépe poznáte onoho mladého muže. Ale nenuťte ji do starého, byť i sebe hodnějšího muže. Pravíte, že jest padesátník. Uvažte, že dceruška vaše teprv za deset let vyzraje v plné ženství. Teprv za deset let bude si vědoma všeho, co manželství žádá i podává — co podávati má. A váš přítel, jemuž — zdá se — jste nakloněn, bude pak šedesátník. Jste otec, muž, rozumíte mi. Ale dcera vaše porozumí teprv za deset let. Pravím vám tedy: nevnucujte jí muže letitého a dejte sobě i jí lhůtu v příčině mladého. Pane, jenom její srdce ať pak rozhodne.“

Bylo mi líto otce, jak všecek sklíčený svěsil po těchto mých slovech hlavu. A když jsem pozoroval, jak se uhýbá mým zrakům, obrátil jsem se k dívce. Z jejích očí vyšlehl ke mně vděčný pohled.

Otec sáhl pro kapesník, otřel pot, perlící se mu na čele, ujal pak dívku za ruku a řekl k ní vlídně:

„Poděkuj se, Boženko, a máš rozhodnuto. Dostojím slovu, jež jsem byl řekl. Již se neboj toho — starého — — Poroučej se a počkej na mne venku.“

A když vyvedl dívku do schodiště, vrátil se, podal mi ruku a řekl s výrazem lítosti — ba, zdálo se mi, že i výčitky, ač se snažil, aby to výčitkou neznělo:

„Vězte pravdu, pane: rozhodl jste o m n ě. Nejsem jejím otcem — je sirotkem, ubohá Boženka. Sirotkem po vzdálených příbuzných — ba ani to nebyli příbuzní. Nikdy mi nebylo jasno, proč se naše rodiny hlásily k sobě jako z přízně. Nebožka moje matka ujala se jí, když osiřela, a já se stal jejím poručníkem. Vynaložil jsem na ni, dal jsem ji na školy, vychovat, i v Praze byla. A když se po všem vrátila zas pod mou střechu, zalíbilo se mi v ní. J s e m s á m t í m s t a r ý m n á p a d n í k e m. Ale po tom, co jste k nám řekl, upouštím od ní — budiž svobodna. Ale nemějte mne v křivém podezření. Co jsem řekl o svém soupeři, je do slova pravda. Ba, jest více pravda, hrozná pravda, ale toho Boženka netuší. Ale cítím, že je taky pravda, co jste k nám pronesl. Ano — za deset let! A mně se pořád zdálo, že mám tolik síly k životu, ke všemu. Jakáž pomoc! Zmeškal jsem přívoz!“

— — — — — — — — — — — — —

Když odešli, neslyšel jsem bzučení much,

necítil jsem úpalu slunce. Pálila mne jakási výčitka, ač jsem si neměl co vyčítati. Proč přišli tak záludně, na zapřenou!

*

O dva roky později vyjel jsem na krátké letní prázdniny do města T. Před hotelem, v němž jsem se zatím ubytoval, zastavil již druhý den venkovský kočár, a sluha doručil mi lístek se stručným pozváním:

„Manželé N—ovi snažně vás žádají za návštěvu. Kočár nesmí se bez vás vrátit. Vyhovte nám!"

Byl jsem nejen udiven, že o mém pobytu v T. — nikomu předem neohlášeném — vědí i kdesi v okolí, ale byl jsem i překvapen neočekávaným pozváním na statek lidí neznámých. Avšak malé dobrodružství mne lákalo. Za chvíli byl jsem připraven, vsedl jsem do kočáru, a za hodinu blížil jsem se stinnou alejí lipovou k rozkošnému sídlu venkovského statkáře. Na věžičce domu — jistě kdysi panského — vlál bělorudý praporeček, u širokého vjezdu očekával mne — můj neznámý „otec" z předloňska.

Jevil upřímnou radost z mého příchodu a po stručném přivítání uvedl mne do krásné zahrady, dýšící všemi půvaby června. Pod rozložitou lipou prostřeno bylo na velikém stole, u něhož stála — Boženka.

Ale již to nebyla Boženka. Byla to paní Božena, v plném rozkvětu ženském. Někdejší její štíhlá postava rozkynula za krátká dvě léta všemi směry, i na výšce jí zdánlivě přibylo. Z půvabné, útlé dívky vyvinula se lepá, zdravím a blahobytem překypující venkovská „paňmaminka". Líce její podlilo se temným ruměncem, když mi podávala ruku:

„Vítám vás u nás upřímně. Nehněvejte se, že jsme vás vyrušili, ale byli jsme vám dlužni tento doslov — —"

Nebylo třeba, aby mi „otec" řekl, že to jest j e h o žena. Bylo to tak srozumitelné. Když odskočil pro láhev chlazeného vína, nemohl jsem přece potlačiti otázku:

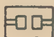
„Milostpaní! Jak se to událo? Ale promiňte, že se odvažuji — —"

„Vím, na koho vzpomínáte. Bylo tomu všemu tak, jak jste tehdy slyšel. Ó, bylo to horší. Byl dávno dlužen jméno své dvěma nevinným bytostem — a ke všemu se dopustil zpronevěření. Nic ve mně po něm nezbylo — — —"

Snad se domnívala čísti v očích mých, že nevěřím, i kynula rukou ke skupině hlohových stromků, růžově kvetoucích, kde mladé děvče pojíždělo s dětským vozíčkem se sněhobílými záclonkami.

„Máme syna," řekla mi. „A brzy budeme chovati po druhé. Jsem z c e l a s p o k o j e n a..."

Věřil jsem tomu. Ba, snad i šťastna byla, neboť v onom vozíčku dřímalo robě tak roztomilé. A teprv až k němu přibude ono druhé — — A v tom zátiší, světa vzdáleném, kde není pokušení — —

Příběh páně Papouškův.

Povídka o muži, jenž měl ještě počkati.

(Psáno pro „Nár. Listy“ v červenci 1899 a v únoru 1900.)

I.

(Jakým byl pan Papoušek skrblíkem.)

Tehda před lety, když jsem pana Floriana Papouška poznal, nepocítil jsem k němu žádné náklonnosti. Ano, zcela naopak: byl mi v prvé chvíli protivný. Nemám rád skrblíků, a v panu Papouškovi jsem poznal skrblíka.

Tak nepatrná okolnost prozradí člověka.

Seděl jsem za letního večera u Doušů, v té útulné, hezké zahradě, o niž nás domařská spekulace taky již oloupila, a u stolu sousedního posrkával svoje smíchovské pan Papoušek, zvolna, opatrně, téměř po krůpějích, jako by jedu upíjel.

Dopil druhou, a bylo věru velmi časně odejít. Letní den těžce a jako nerad se loučil, ustupuje noci, do níž stále ještě rozsíval poslední zbytky soumraku, bojuje úporně s plynovými plameny,

jež v lucernách po zahradě znenáhla vyskakovaly. Vzácný večer, jakých i v létě bývá pořídku.

Avšak pan Papoušek patrně měl již svoji dávku. Dopíjeje, dlouho podržel sklenici na rtech, aby vyždímal poslední kapičku moku, pak ji postavil na tácek dnem vzhůru a zaklepal na číšníka.

Číšník přiskočil a pan Papoušek platil útratu. Nebylo toho mnoho. Ledvinky snědl nebo cosi podobného, za pětadvacet krejcarů, hlasitě se ohražoval, že bez chleba, a dvě piva měl. Platě, vytahoval z váčku samé krejcary a čtyráky, kladl obezřele na stůl a přepočítal nejméně třikráte, než peníze odsouvl k číšníkovi, jemuž přidal dva krejcary. Ještě chvatně škrtl sirkou ze stojánku, snad aby ušetřil svých, zažehl v dýmce, a posmeknuv, drobným krokem odcházel ze zahrady.

Vše to mi vypadalo na skrblíka. Ledvinky, dvě piva, samé krejcary! Nu arci, my taky počítali na krejcary, ale my jsme byli pisárními zřízenci, s měsíčnou „gáží“ od třicíti do čtyřicíti zlatek, a neměli jsme možnosti, abychom si pomohli k nějakému vedlejšímu výdělku. Ale pan Papoušek byl obchodník, a soudil jsem, že se mu v obchodě daří výborně.

„To byl mydlář Papoušek tuhle z Vodičkovy, viďte?“ zeptal jsem se později číšníka, abych se ujistil.

„Ano, vašnosti.“ A jako by uhádal moje my-

šlenky, dodal: „On vždycky tak časně odchází. Spat chodí skoro se slepicemi. Ale je zazobán . . .“

Vida, potvrdil mi to. Číšníci znávají někdy dobře poměry svých denních hostí. Mnoho shlídnou, mají všude uši, vyslechnou, o kom kdo co povídá, vidí lidem do žaludků a do tobolek. Skrblík! Neomýlil jsem se v prvním odhadu.

*

Nebyl bych k němu vešel, ale toho dne, kdy jsem tak učinil, nezbývalo mi mnoho času. Odjížděl jsem a téměř v posledním okamžiku vzpomněl jsem, že potřebuji na cestu kousek mýdla. Právě jsem šel kolem jeho krámu, tedy k němu.

„Kousek toaletního mýdla — zcela obyčejného, prosím . . .“

Sáhl do přihrádky a položil přede mne mýdlo vejčitého tvaru.

„Osm krejcarů,“ řekl stručně.

Sáhl jsem na ně, bylo vlhké, syrové.

„Nemáte kousek suššího?“

Vzal beze slova mýdlo, uklidil je a položil na pult jiné. Úmyslně jím klepl o desku, že to vydalo jasný zvuk, jako by ťukl dřevěnou paličkou.

„Devět krejcarů,“ řekl jako dříve.

„Kterak to, vždyť je to stejný druh,“ pravím.

„Ano,“ přisvědčil, hleďe mi přes rameno do

ulice, „ale půl roku se mi tu vysouší. Devět krejcarů.“

Pravda. Leží-li půl roku, proleží se v něm něco. Zasmál jsem se v duchu a zaplatil jsem.

*

Nevím, proč, ale nepatrná ta příhoda s mýdlem trochu mi ho přiblížila. Ten jeho suchý způsob se mi nějak líbil.

Po tomto prvém přímém setkání častěji jsem k němu docházel. Někdy bylo třeba knůtků, někdy sloupku, někdy sirek, někdy svíček. Vše to měl.

Zdálo se, že jako já již dříve jeho, taky on mne znal z ulice, „od vidění“, jak říkáme.

Jmenoval mne „panem sousedem“, a již při druhé mé návštěvě, když jsem si kupoval sloupek, řekl:

„Dvanáct krejcarů — ne, jedenáct, pro dobré sousedství.“

Hle, jak velikomyslné, ten skrblík! Sleví krejcar! Či je to nějaký sloupek brakovní? Ne, nic mu nescházelo.

*

Ani nepostihujeme, kterak se nitky navazují, známost utužuje.

Návštěvy moje byly vždy častější, snad i proto, že jsme se taky u Doušů častěji setkávali a již od sebe neodsedávali. A někdy se

mne náhle zeptal na nějakou okolnost z mého soukromého života, až mne to překvapilo. Kterak mne zná? Což o mně vyzvídá?

Vysvětlilo se mi to. Jako maně prohodil kdysi, že zná mého staršího bratra, že s ním v mládí sokoloval.

A potom tedy dělo se, že jsem neodcházel ihned z krámu, koupiv jakousi šarapatku, ale chvíli u něho postával.

Nic naplat, zdálo se mi, že je přec jen skrblík, třeba že krejcary slevoval.

Přišli k němu zvát z kterési arény na benefici. Chladně podíval se na herce nebo na herečku, kteří podávali program, majíce plnou hrst vstupenek, mrskl okem po ceduli a řekl:

„Děkuji — nechodím do arény, nemám nazbyt času — ani peněz...“

A řekl to tak suše a určitě, že úsměv na líci zváčově pomřel a ustoupil výrazu zklamání, mnohdy ostychu, studu.

„Snad milostpaní... vašnosti...“ učiněn poslední pokus.

„Nemám žádnou milostpaní — jsem sám rád, že jsem živ...“

Bylo to poslední slovo, a zváč odcházel. V takovém okamžiku mi bylo velmi nevolno, skoro jsem se styděl společně s odmítnutým.

Pan Papoušek se na mne podíval, a tuše snad, jak mi je, chladně vysvětloval:

„Zanesli by člověka! Ale kdo se má tak ohánět, jako já...“

Nevěřil jsem mu. Tak všechno, co jsem o něm zaslechl, nasvědčovalo mi neomylně, že mu není zle.

Dočkal jsem se jednoho dne jiné návštěvy. Přišly dvě dámy, zvoucí na nějakou slavnost národní. Líbezně pozdravily a s plným vědomím svého poslání i vítězství položily na pult program slavnosti s pozvánkou a rozevřely subskripční listinu.

Podivil jsem se, že ji pan Papoušek přijal. Jakže — přece by...?

Nu, však se hned vzpamatoval. Přehlédl jediným pohledem listinu a již ji vracel.

„Pokazil bych vám ji, dámy! To je pětková. Snad máte ještě jinou, zlatkovou?“

Líbezný úsměv dam scvrkl se na menší, lacinější kalibr, a jedna z nich sáhnuvši do kabelky vyňala jinou listinu, skutečně „zlatkovou“.

„To ano,“ řekl pan Papoušek. Chopil se archu, vepsal tam nedbale jméno své a podal paničkám zlatku. Dámy odešly.

Při tomto výjevu, který mne uvedl v rozpaky, byl jsem poodstoupil do kouta. Znám ty milé pocity „zvoucích výborů“, taky jsem kdysi obcházel s podobným posláním. Ach, tu bývá člověk polévám horkým i studeným!

Pan Papoušek mi nepochybně rozuměl.

Dvéře za paničkami dávno zapadly, pan Papoušek na mne pohlížel, jako by uvažoval, má-li mi co vysvětliti.

A teď promluvil:

„Mnohý by rád dal, kdyby mohl, pane sousede, a je mnoho lidí, kteří by mohli a nedají nic. Špína z nich kape. Já bych dával, dával —"

Odmlčel se, jako by byl řekl mnoho. Avšak náhle vytrhl zásuvku starého pultíku, na němž ležela nějaká obchodní kniha, vynesl odtud odřený juchtový portfejl, odklopil jej, vyhrábl nějaké papíry a potřásaje jimi, zvolal:

„Ale kdo tohle za mne dá?"

Chvěl se mu při tom hlas a chvěla se i ruka jeho.

Teď rozložil papíry na pultě. Byly to směnky.

Nu, co s tím? Směnky má každý obchodník a každý je musí platit.

Pan Papoušek ťukal kotníky pravice po papírech a mluvil:

„Každá rodina má nějaký škraloup, pane sousede — naše taky. Podívejte se, čí je to podpis? Mého tatíka: Kryštof Papoušek. Ale nepodpisoval je tatík! To nám udělal můj bratříček. Všechno mu smrdělo, chtěl jenom na vojnu — dobrá, dal ho tatík na vojnu. Ale konečně i na vojně člověk musí dělat nějakou dobrotu. František nedělal, František byl ničema, a musil z vojny. Ale něčemu se tam přece dokonale naučil. Lehkému životu. To je lepší než práce, myslil

si. A když nebylo peněz, pomohl si k nim. Za patnáct tisíc jich podepsal, pane drahý! — samých falešných, a pak utekl do Ameriky. Ano, pane sousede! Arciť, nemusil jsem platit nic — já je nepodpisoval. Ani tatík je nemusil platit — a nemohl taky, už mně všechno odevzdal, už byl obchod na moje jméno. Ale byli by vydali na kluka zatykač, nebyl by se směl nikdy vrátit, a rodina by byla zostuzena. Tak jsem to vzal na sebe, zaplatil jsem, jak jedna po druhé přicházela, tatík chuďas prodal domek na Pohořelci — všechno nestačilo. Pak jsem j á musil podepsat směnky — je tomu deset let, a ještě to vylizuju! Ano, ještě vylizuju."

Kolem úst páně Papouškových kroužil se hořký úsměv při této zpovědi. Teď shraboval směnky, na nichž byl padělané podpisy otcovy pro jistotu dávno již silnými čarami přeškrtal, a pozorně — jako by to byly bankovky — kladl je na sebe, vložil do portfejlu a schoval zas do zásuvky.

Jak jsem teď hleděl na jeho tvář, která v té chvíli byla zpopelavěla a náhle jako o deset let sestárla, pocítil jsem zahanbení, že jsem ho podezříval ze skrblictví, a v duchu jsem ho odprošoval.

Zatím pan Papoušek, zamknuv pultík, obrátil se ke mně a hovořil dále, stále s tím trpkým úsměvem, ale hlasem klidnějším.

„Ano, ten nám nadrobil, František! On býval tatíkovým mazánkem — dobře se mu odměnil. Však má starý chudák po něm památku. Sekla ho mrtvice po levé straně, když mu to po prvé přinesli — já ještě o ničem nevěděl — a zůstal mrzákem nadosmrti. Ale jinak je zdráv, zaplať Pánbůh. Jen s chůzí to nejde. A mně zkazil ženitbu ..."

Podíval jsem se na něj tázavě.

„Inu arci!" pokračoval pan Papoušek. „Mohl jsem se toho odvážit? Živit sebe, otce — a utáhnout se ještě starostí o ženu a snad o rodinu? Měl jsem takřka před svatbou, když se to stalo. A sám bych ani nebyl couvl. Ale víte, jak to bývá. V prvním poprasku jsme to neutajili — ani jsme na to nemysleli, a nastávající tchán se ulekl, že se propadneme. Dal mi to na jevo, nesmírně delikátně dal na jeho — prý si to ještě rozmyslí, než dá dceru do „takové" rodiny. Nu ano, není to radost, takový vekslíř v příbuzenstvu — ale brala si j e h o? Já nebyl dobrou rodinou? A ještě bych nebyl povolil! Ale když taky o n a se přidala k svému otci, prasklo to i ve mně. Věděl jsem, kolik uhodilo a jaký bych měl život. Později, když jsem to srovnal a všechno převzal, a když viděli, že jsme se nepropadli a že žijeme dále a že se z toho vytřískám, vzkázali mi zase, že by dceru dali, ale jenom prý, když se obchod převede na j e j í jméno — —"

Pan Papoušek se odmlčel a zahleděl se skle-

něnými dveřmi do ulice. Pojednou mávl rukou, jako by cosi odháněl, a dodal s nepochybnou ozvěnou dávného toho bolestného odříkání:

„Ne, pak už jsem nechtěl já. Ani na její jméno, ani na svoje jméno s ní. Vždyť bych byl mohl učinit, co učinilo na sta jiných rodin: on si podepsal — chyťte si ho — spravte se s ním...“

Zhnětен odcházel jsem tehdy od pana Papouška. Věru, raději bych býval zůstal ještě v klamu svém o jeho povaze. Neboť odhalené tajemství rodinné, jež mi náhle poskytlo netušený vhled do jeho života, skličovalo mne. Připadalo mi, jako by tímto důvěrným odhalením byl mezi ním a mnou vyrostl trnitý plot. Naproti tomu však bylo mi od onoho dne nepochybno, že mám pana Papouška rád.

II.

(Kterak se oženil.)

Pana Papouška, s nímž jsem se tak dost podivně seznámil, nazývali sice napořád mydlářem, ale vlastně jím nebyl. Později, když častějšími našimi styky byla protržena jeho uzavřenost a zdrželivost, jakou jevil na počátku, pověděl mi ještě ledacos o sobě i mnohou záležitost rodinnou.

Sešli jsme se opět za večera na sklonku léta v tiché zahradě u Doušů, a tehda byl pan Papoušek velmi sdílným.

„Ano, ano, pane sousede — kdyby nás ten Amerikán nebyl strčil do louže, stáli bychom si dnes jinak... Náš tatík neměl zlou spekulaci. Mě staršího dal k obchodu, František měl zůstat při mydlařině. A později, až by to byl otec popustil, měli jsme to vésti spolu, víte. Tatík byl sice dobrým mydlářem, šlo mu hezky, ale pořád jenom cítil, oč by se to zvedlo, kdyby se to mohlo pro-

vozovat více po obchodnicku. Už byly jiné časy, se všech stran se hnala konkurence, fabriky porážely malého mydláře, zevšad rojili se agenti jako komáři. Tatík počítal: Franta bude vařit mýdlo, lejt svíčky, Váša tomu pomůže na trh. A později si z toho udělají taky továrničku...“

Pan Papoušek se odmlčel. Zraky jeho ztrácely se v obláčcích dýmu, jež mu v tom okamžiku byly snad obrazem někdejších rozpočtů otcových.

„Chudáci tátové!“ povzdechl po chvíli. „Zatraceně se jim to mnohdy zhatí. Já šel podle něho, já mu vyhověl, ale náš František! Nic mu tak nesmrdělo, jako mydlařina.“

Několikrát prudce vybafl, naklonil se ke mně a řekl mi hněvivě:

„Víte, pane sousede, většině našich synků vůbec nic tak nesmrdí jako tatíkovo řemeslo. Mohl bych s vámi jít z ulice do ulice, dům od domu, a ukazoval bych vám, co snesli tatíci a kam to po nich dotáhli synkové...“

Opět se odmlčel, bafal a hleděl do dálky. A za chvilku pokračoval:

„Když nám to František tak vyvedl, měl jsem co dělat, abych udržel jedno. Byl jsem zapracován v obchůdku — nechal jsem si krám. Zaplať Pánbůh, jde to — a bylo by to teprv šlo, kdybych se byl oženil a dostal nějaký přínos. Jakáž pomoc, však já se prosekám. Ale víte, pane sousede, mám tak jeden jediný ideál — —“

Z úst páně Papouškových znělo to slovo podivně, skoro mělo přídech komický. Ale nikdo to nemyslil vážněji než pan Papoušek.

„Až budu hotov s tou polízanou po našem Amerikánu — a už to nebude dlouho trvat, už mám v povětří poslední dva akcepty — pak jenom ten obchůdek trochu rozšířit, zvětšit. Mám tam všelijaký starý póvl — žere to prach a mně to vyžírá úroky — to všechno bych vyhodil a pořídil bych si nové, krásné zboží. Kompletní voňavkářství bych si zařídil, všechnu kosmetiku a vedle toho pomalu pomaloučku galanterii v tom oboru. A pak, pane sousede, vylezl bych z té utopené díry ve Vodičkové, sem někam, níže, mezi lidi. Dlouhé trvání mně tam beztoho nekyne -- můj domácí dřív či později bude bourat a stavět. Jen abych mohl vyrazit, než k tomu dojde..."

Sivé oči páně Papouškovy leskly se při tom, jako by patřily kamsi do zaslíbené země. V tom okamžiku jistě před sebou viděl vyšperkovaný krám kdesi na Václavském náměstí, blíže Můstku, s novým, lesklým štítem „Václav Papoušek", s pestrým výkladcem za širokou tabulí z belgického skla — krám, jehož dvéře po celý den se netrhnou.

Chvíli hleděl tak pan Papoušek do neurčita jak u vytržení, ale znenáhla mizel ten jas, tvář jeho zachmuřovala se, jako když nad krajinu, posud sluncem ozářenou, náhlý vítr přižene mrak.

„A zas někdy myslím,“ hovořil hlasem tlumeným, „k čemu všechno to starání? Načal jsem už pátou desítku, potýkám se od rána do večera, a pro koho, na koho, když jsem tak sám? Je mi sychravo v krámě, je mi sychravo doma. Myslil jsem si to kdysi docela jinak...“

Hlavou páně Papouškovou táhla v tom okamžiku jistě vzpomínka na překaženou jeho ženitbu. Pravda, bylo tomu již deset let, ale na takové věci se nezapomíná. Nebýti lumpáctví Františkova, byl pan Papoušek již deset let ženat, měl by hromádku dětí, a věděl by, pro koho se potýká.

Tvář jeho sivěla v takových okamžicích a mně připadalo, jako by tu pod popelem vydoutnávaly poslední zbytky někdejší životní síly. Posud byl poháněn snahou, aby čestně zaplatil, co z lidí buď lehkověrných nebo z lichvářů na falešné podpisy vymámil bratr „Amerikán“, a až pomine napjetí této zpruhy, nastane živoření. Na sousto své i na sklenici piva vydělá dostatečně — a pro koho by se dále pachtil?

*

Přece se zdálo, že pan Papoušek nezkysal. Po čase vstoupil jsem do jeho krámu, a hle, již tu nebyl sám. Stál jako vždy u svého vysokého psacího stolku, a za pultem zaměstnávala se ženština, dívka.

Pan Papoušek, zpozorovav moje překvapení, zcela suše mi představoval:

„Frajln Tóny — moje pomocnice. Vždyť jsem tu byl jako otrok, nemohl jsem ani na minutku z domu — již to nešlo. Musím trochu po lidech — nemohu se spokojit jenom s tím, koho sem vítr zanese, musím shánět obchůdky . .“

Slečna Tóny nebyla již v rozpuku mládí; počítal jsem, že je bližší třicítce než dvacítce, ale nebyla odkvetlá. Jen jako trochu unavena. Byly to snad jisté stopy zažitých zklamání, jež ulehly výrazem unavenosti na její tváři, ale na první pohled bylo zjevno, že slečna Tóny je z bytostí, které dovedou plně vykvésti v ženy půvabné a žádoucné, když se splní jejich silné tužby. Byla vytáhlejší, zdánlivě jako nesouměrná, ale právě takovéto ženštiny v pozdějším věku, v blahobytu a v plném uspokojení oblévají se tvary dokonalými a dlouho nestárnou.

V důvěrném pohovoru večerním pověděl mi pan Papoušek, co sám věděl.

„Mohu ji dobře potřebovat, slečnu Tóny. Je skoro jako z branše — dcera po voskáři, vyzná se u mne, jako by tam byla deset let. Trochu málo mluví, ale dobře lidi obsluhuje. Platím jí na začátek dvacet zlatých. Přidám jí později. Je mně milejší než pomocník. Bydlí u nějaké tety — a cesta z krámu a do krámu — to je její život. Nevyčuchá mi všechno jako všetečný pomocník a neusadí se mi hned vedle, jako se někdy

stává. A bude-li se chtít vdát, ať se vdá. Najdu zas jinou. Ale z vdavek u ní nebude již nic."

Bylo mi nějak líto slečny Tóny, když pan Papoušek pronesl tuto předpověď. Zdali taky ona se navždy odříká, jako tu bez plnomocenství resignuje za ni její šéf?

Suchý způsob, jakým pan Papoušek hovořil, a hlavně závěrečná jeho poznámka setřely ve mně zcela vzdálené a sotva klíčící podezření, domněnku, tušení, že by poměr jeho ke slečně Tóny mohl býti jiný než poměr zaměstnavatele k podřízenému.

„Pane sousede," prohodil jsem, „dívka se dlouho nevzdává nadějí ve splnění žádoucího osudu svého. A vaše slečna Tóny zdá se býti z oněch, které kapitulují co nejpozději."

Pan Papoušek pohodil rukou.

„Nic nemá, chudák, než sebe. Nač by si mohla mysliti! Leda na mne!"

A zasmál se.

Zasmání páně Papouškovo neomylně naznačovalo, za jakou nemožnost pokládá takové „myšlení".

*

Tenkráte se pan Papoušek nesmírně mýlil. Ovšem nebylo jeho věcí, aby luštil záhady nitra lidského. Neměl k tomu času při svých staro-

stech. A pokládaje sama sebe za odbyta, neměl ani příčiny, aby se oddával podobnému zkoumání. Ostatně slečna Tóny byla krámskou a panu Papouškovi ani nepřipadlo, aby se zabýval duševními záhadami své krámské.

Ale tak často vídají osoby jiné, nezúčastněné, mnohem jasněji než ony, o něž právě se jedná, a tak se mi zdálo, že v tomto případě vidím lépe do duše slečny Tóny než její principál.

Zkrátka: slečna Tóny myslila si patrně — a na pana Papouška myslila.

Vrozeným ženským instinktem a zvláštní svojí prozíravostí vypozorovala brzy všechny poměry svého zaměstnavatele. Seznala, že pan Papoušek, třeba nebyl boháčem, stojí pevně a bezpečně. Jeho tatínek je raněn mrtvicí a stár. Bude ještě nějaké malé dědictví. Pan Franc je v Americe — ač je-li ještě na živu — a vybral si svůj „podíl" ve falešných směnkách. Ten nesmí panu Václavu Papouškovi na oči. Její principál nemá žádného „poměru". Ale není vyloučeno, že by někdy mohl vyvést nějakou „hloupost". Kdyby to učinil, co čeká ji? Sotva doživotní zaopatření za tímto pultem. Ale byť i to: má do smrti zůstati jenom krámskou?

Nelákaly všechny tyto okolnosti k výboji? Aspoň k pokusu?

Objevilo se za čas, že tomu tak.

Ku podivu, jak počáteční málomluvnost slečny Tóny mizela. Hovořila dosti a znenáhla počala lákati odběratele, jimž druhdy ani na mysl nepřišlo, aby zapadli do utopeného krámu páně Papouškova.

„Čertova holka," řekl mi po několika měsících pan Papoušek, „ta u mne prokoukla! Ohání se za pultem, jako by pracovala ve svém. Škudlí, smlouvá, spoří — a její radost, když tak udá něco starého, co mi je tam solí v očích! A navádí mi nové známosti. Pánové tam chodí — ale přál bych vám vidět, jak s nimi umí. Je jak břitva. Víte, na krámskou si každý dovolí, ale někdy bych tak s chutí vyprskl, jak je posílá domů. Věřte, skoro jsem se obával, jestli mne ta její režie nekousne — má teď tři stovky ročně — ale ona to vydělá, ona mi to vynese — víc mi vynese, víc..."

Bylo zjevno, že slečna Tóny pracuje s rozmyslem. A svědčilo jí to. Zmizela s jejich tváří unavenost, skoro to vypadalo, jako by omládala. Nu, snad by pan Papoušek nechybil, kdyby se rozběhl a kdyby — —

*

Nebylo třeba žádného pobídnutí odjinud. Bylo nepochybno, že i s panem Papouškem děje se proměna. Od nějaké doby byl pečlivějším svého zevnějšku — a co mnoho znamenalo: odlo-

žil svoji nerozlučnou dýmku a kouřil jenom doutníky.

Byl méně sdílným, a byl častěji zamyšlen anebo roztržitý, nevím, co.

Již se nesmál žertům kupujících pánů, ale zcela vážně naslouchal, a někdy, když se mu zdálo, že hovor hrozí přeskočiti příslušné meze, otočil se od svého pultíku a upřel divný pohled na hosta. V takových okamžicích připadalo mi, jako by se v jeho nitru probouzela lehká — lehounká žárlivost.

A ještě nevypršel rok, když mi pan Papoušek svěřil — zase za letního večera v zahradě u Doušů:

„Co tomu říkáte, pane sousede: hodlám se oženit!"

Přece mne to překvapilo.

„A koho?" vyhrkl jsem, ačkoli jsem tušil.

„To je otázka," odvětil pan Papoušek, jako by se hněval, že nechápu. „Koho pak? Kdo pak je mi nejblíž?"

„Slečnu — Tóny?"

„No bodejť! Kam bych teď chodil!"

V očích páně Papouškových se zablesklo, přisedl blíže, chopil mne za ruku, a řekl nesmírně měkce:

„Pane sousede, už ničeho nelituji. Povím vám upřímně: dřel jsem se, staral jsem se, odpíral jsem si — vždyť víte, co mi bylo nadrobeno,

ženitba mi proto praskla, ale dnes vím, že jsem nic nezmeškal. Dobře bylo, že jsem počkal. Můj život jest v obchodě — a ona je pro obchod jako stvořena! Zná ho zpaměti. Hledám něco, rozhledal bych se — ona o tom ví! Zapomenu na něco — ona mi připamatuje. — Věřil byste, co posledně udělala? Byl termín — po čertech mi přišel nevhod, měl jsem všelijaké platy, a teď ještě nájem! Jaká pomoc. Vytáhnu stovku, chci jít k domácímu. A slečna Tóny povídá mi s úsměvem: ‚Už je zaplaceno, pane!' Kdo pak zaplatil? otvírám na ni oči. Tu sáhne pod pult a vytáhne z truhlíku plechovku — kasičku, a povídá: ‚Po celý kvartál každý den jsem tam dávala z tržby zlatku — a již jsem panu domácímu zaplatila.' — Vlastně to neměla dělat, ale já tu stovku jako bych byl našel. Nevím, jak se to stalo, ale já ji v tom okamžiku popad' a dal jsem jí — hubičku! A za šest neděl máme veselku...“

Za šest neděl skutečně byla slečna Tóny paní Papouškovou.

Když ji pan Papoušek vedl k oltáři, zdálo se mi, že s něho spadl všechen ten prach, jenž se byl na něm po léta usazoval. Byl jako vyměněný.

III.

(Líc a rub jeho rodinného štěstí.)

Ženitbou páně Papouškovou změnil se způsob jeho života. Bylo zcela pochopitelno, že přestaly jeho pravidelné návštěvy zahrádky u Doušů. Co bylo nutnou potřebou starému mládenci, přestalo býti potřebou mladému manželu. Nemusil již choditi na večeře do hostince, nyní starala se oň vlastní domácnost, a jistě pečlivěji a lépe.

Potkával jsem ho někdy večer, když zavřev krámek zavěsil si mladou choť na paži a vážně s ní kráčel ulicí. Šli procházkou. Činil to patrně ženě k vůli, sám neznával před tím procházek. Všechny jeho posavadní pochody Prahou bývaly obchodními pochůzkami. Běhával vždy, neohlížeje se v pravo v levo, a každý jeho krok měl určitý cíl. Neměl času, aby chodil pro zábavu, jak říkal, a dosti příkře se vyjadřoval o lidech, které vídal „trandati“, aby jen tak čas ubili. Neboť že procházka je také něčím pro zdraví, kusem oddechu, trochou nutného pohybu a tělocviku, tomu pan Papoušek nevěřil.

„Kdyby tak musili celý den pracovati, jako našinec, tančiti pro každý krejcar kolem pultu, měli by procházky dost a rádi by si večer dřepli...“

Ale nyní panička požadovala svoji procházku a pan Papoušek tedy chodil. A myslím, že chodil rád. Snad se chtěl i svým domácím štěstím trochu pochlubiti. Již nehleděl stále do země jako dříve. Za svobodna pranic nedbal — a snad ani nepozoroval — že se postava jeho značně ku předu schyluje, hrbí. Bylo to od věčného naklánění nad pultem i nad psacím stolem, i konečně od jeho rychlého pobíhání, kdy nohy sotva stačily hlavě a trupu. Zdávalo se, že spěchá, aby podchytil nachylující se svršek těla, a shýbal se vpřed, aby rychleji běžel.

Ale po svatbě se postava jeho narovnávala, ba i prsa vypínal, chůze nabyla pružnosti, pevnosti. A zraky jeho mohem více si všímaly okolí než jindy. Nechtěl snad propásti žádný pozdrav mimojdoucích, a jistě mu i lahodilo, když mu zaznívalo vstříc: Moje úcta! Rukulíbám, milostpaní!

Neboť to byla j e h o milostpaní! A hlavou jeho snad letělo v takových okamžicích: „Nu, vidíte, vždyť jsem přece nezamrz'!“

Hodinu se procházeli ulicemi a pak vážně se vraceli a zapadali ve kterýs obstárlý dům v Pasířské ulici. Tam se byl přestěhoval pan Papoušek, ježto jeho mládenecký byt nebyl by stačil dvěma,

a chtěl být i co nejblíže svému závodu. A v domě tom trávil všechny hodiny, zbývající po zaměstnání obchodním.

Přece však nechtěl tak zcela přerušiti všechen styk se světem ostatním. Po starém pražském zvyku a po vzoru jiných stanovil si den v témdni, kdy vyhledával někdejší svoji společnost. Pan Papoušek říkal tomu „bürgertag" a zvolil si čtvrtek. Tu jsem ho zase vídal v útulné zahrádce u Doušů. Schylovalo se sice k podzimu, ale byly krásné, vlahé večery.

Taky v tento svůj „bürgertag" večeříval pan Papoušek doma, ale k deváté pravidelně se objevoval. Přicházel s doutníkem v ústech, jejž byl zažehl doma, ale sotva dosedl, vyňal svoji „doutněrku", jak říkal, vložil tam šetrně načatý doutník — „prý zas na zítřek" — a pokynul sklepníkovi, který mu podal starou dýmku sádrovku s dlouhým troubelem.

„To je mi přece nejmilejší, pane sousede," říkával. „Doma nesmím — totiž nechci, stěžovala by si manželka, že jí tuze čadím — a doutník jí vypadá noblejší. Můj Bože, náš tatík doma kouříval do usnutí, i v posteli, a když se v noci vzbudil a nemohl spát, sáhl jen do kouta pro dýmku, zapálil a bafal, až zase usnul. A matce ani nepřipadlo, že by jí to překáželo. Arci, u nás nebylo co začadit, my měli všechno náramně jednoduché . . ."

Díval jsem se na pana Papouška se zálibou, vypadal velmi spokojeně. A čistě. Jeho někdejší košile, u nichž mnohá dirka byla již hodně natržena a jejichž náprsenky na okrajích bývaly roztřepeny, patrně dány na odpočinek. Pan Papoušek skvěl se novým, bezvadným prádlem. Byla tu zjevna ženská ruka, pečlivá hospodyně.

„Stal se z vás parádník," poznamenal jsem kdysi žertem.

„Prosím vás," odvětil pan Papoušek a zabafal. „Pro koho pak jsem to měl dříve dělat!"

Pomlčel chvíli, naklonil se ke mně a pronesl přitlumeným hlasem:

„Pane sousede, jen co pravda, je to hezká věc, oženit se. Ale —"

Teď přimhouřil pan Papoušek oči, zíral na mne chvilinku pronikavě, vztyčil ukazovák pravice až nad hlavu a dodal:

„ — ale kouslo mě to! Zatraceně kouslo! Víte, moje manželka mnoho neměla — abych tak řekl venkoncem skoro nic — všechno jsem musil koupit já. Měl jsem z domova ledacos — pro Boha vás prosím, samý starý mébl, mně to stačilo. Ale Tónynka nedala jinak, musilo skoro všechno pryč. Nábytek jsem koupil — jen za dvě postele jsem dal padesátku — divan, židle, trymó, šatníky — no, do dvou pokojů. Věřil byste, že jsem se na pět stovek nepodíval? A taky hned: starouši, musíš mít nové prádlo. Padesátka! A Tó-

nynku jsem taky oblíkl. A teď máme holku, služku. Povídám vám, hezké je to, ale kousne to člověka! Najednou jsme tři!"

„Ale za to máte domácnost, pořádek, svůj kout, mladou choť, pohodlí..."

„Arci, arci," přisvědčoval pan Papoušek. „Ještě aby taky toho nebylo! Ale rozdíl, rozdíl náramný, pane sousede. Dřív já sám, teď jíme tři. No, dá Pánbůh, že se to vydělá. Tónynka je k obchodu, je to její jako mé, přičiníme se. Ale teď, pane sousede, nevím, kdy se tam odtud hnu. Musím s tím počkat — nové stěhování a nové zařizování by mě zpropadeně zadrhlo. A tak jsem se těšíval, že již brzy z té díry uteču."

To se týkalo „ideálu" páně Papouškova, jeho přestěhování do lepší, větší místnosti, na ráně.

„Všechno má dvě stránky," řekl ještě pan Papoušek, skoro více k sobě, a zamnul si lalůček pravého ucha. „Musíme se hodně — hodně natáhnout. A přibude-li nás, pane sousede — —"

Mávl rukou, jako by cosi zaháněl. A přece se mi zdálo, že i při těch slovech kmitl se v očích páně Papouškových zásvit naděje a radosti.

Od sňatku páně Papouškova dosti dlouho jsem nebyl v jeho krámě. Zdálo se mi, že by to mohlo býti vykládáno za zvědavost. Ani jsem se neostýchal pana Papouška, jako spíše jeho choti.

Konečně přece jsem k němu vstoupil.

Paní Papoušková — někdejší slečna Tóny — nestála již za pultem jako dříve, připravená k obsluhování kupců. Seděla před pultem, v koutě, kam pronikalo z venčí světlo výkladní skříně, a obírala se nějakou ruční prací. Nadcházela zima, panička byla upjata v těsný aksamítový kabátec s límcem z vydroviny. Všechny její tvary za těch několik měsíců manželství nabyly větší plnosti, oblosti; jak byla skloněna nad prací, kroužil se jí pod bradou lalůček. Kotníky prstů utápěly se v hlubokých důlcích. Celý její zjev svědčil o plném blahobytu.

Vidouc starého známého, povstala — a tu mi připadalo, že o půl hlavy vyrostla. Její někdejší zdánlivá nesouměrnost nadobro zmizela. Ramena, kdysi ostře zakončená, rýsovala se ladnou linií, úzké dříve boky byly se rozestoupily a nabyly neobyčejné pružnosti. Slovem, přede mnou stála imposantní žena.

S tváře její zaplašen byl výraz někdejší poddanosti a pokory — nyní rozlévalo se na ní plné sebevědomí paní, majetnice, společnice obchodu. Zraky moje svezly se teď na pana Papouška, stojícího jako vždy u vysokého psacího pultíku, vrátily se k jeho choti, a tu mi kmitlo hlavou, že tato paní vypadá vlastně jako jediná a samostatná majetnice závodu a pan Papoušek jako její zřízenec — jako obchodvedoucí. Neměl jsem v tom okamžiku žádného jiného důvodu pro tuto představu, než ten okázalý, mohutný zjev mladé ženy,

a přece mne toto přirovnání provázelo ještě daleko, kdy jsem krám páně Papouškův měl dávno za zády. Snad byl ve mně dojem ten vzbuzen pomyšlením na jiné ženy, na vdovy, vedoucí po smrti manželů svých dále živnost s nejstaršími chasníky a pomocníky svých nebožtíků. Znal jsem počet takových vdov. Hle, paní Papoušková vypadá právě tak.

*

Co jsem věděl o manželství páně Papouškově, o jeho štěstí rodinném, věděl jsem jen z jeho úst, z nemnohých poznámek, jež dosti skoupě pronášel. A v zrcadle těchto stručných zmínek vypadal pan Papoušek jako zcela spokojený manžel, třeba že starostí plný. Byl jsem tomu ze srdce rád. Zdálo se mi, že toho plnou měrou zasluhuje. Věděl jsem o něm, že je dobrým synem, osvědčil se také dobrým bratrem. V tom zapadlém krámě popelil se po celý život a činil na mne dojem starého, šedivého, hospodárného vrabce. Kéž je mu hodně teplo v tom hnízdě!

Zdálo se mi sice někdy, že tím krámkem vane jakýsi chlad, když paní Papoušková promluvila. On byl samá úslužnost, ochota, a tak měkce vyslovoval její jméno: „Dobře, Tónynko — udělej, jak rozumíš, Tónynko — nu ano, Tónynko — “ Ale její odpověď někdy tak sychravě zařičela: „Ale

to udělám bez ptaní — do toho se nepleť — vždyť já vím —"

Bylo mi z toho teskliво, a tím teskliвěji, ježto se zdálo, že pan Papoušek nikterak necítí šlehů té sychravosti.

Ale pak jednoho dne zavanulo to zcela ostře, jako kousavý vítr, a pojednou se přede mnou rozevřela opona, za níž krylo se štěstí páně Papouškovo.

Vstoupil jsem do krámu — a tváře obou manželů neklamně svědčily, že právě byl ukončen nějaký rozhovor — a rozhovor neutěšený.

Pan Papoušek právě se oblékal, aby šel za obchodem, a jen ještě vytáhl zásuvku svého pultíku, vyňal desítku a pětku, položil na širokou desku pultu a řekl:

„No tak dobře, Tónynko, ať je po tvém. Až sem kustos přijde, dej mu — ať mne zapíšou."

A vyšel z krámu bez pozdravu.

Paní Papoušková shrábla bankovky, vložila je do své tobolky, a jako by mne tu nebylo, zlostně pronášela:

„To je řečí pro patnáct zlatých! A je tohle život? Z domova do krámu a z krámu domů? Nechce mít člověk taky trochu zábavy? Škemrám od léta, aby se dal zapsat do Měšťanské besedy, aby v zimě bylo kam jít — Sylvestr za dveřmi, a pak masopust — a co s dědkem jinak užiju . .?"

Tónynka!

D ě d e k!

Slova paní Papouškové vyfičela — bylo mi, jako by se mi sypal do očí řezavý zmrzlý sníh. Usedla vzdorně k nějaké započaté ruční práci, ale náhle otočila ke mně hlavu a zvolala:

„Řekněte sám, nemám pravdu? Což pak jsem do smrti krámská?"

Ach, ubohý pan Papoušek! Ubohý ten starý, šedivý vrabec! Ubohý „dědek"! Slova paní Papouškové osvětlila mi křiklavě rub jeho rodinného štěstí.

IV.

(Kam se přestěhoval.)

Po necitelných, nevděčných slovech paní Antonie Papouškové dlouho jsem nevkročil do krámu, který mi do té doby připadal tak útulným. Obával jsem se, abych neslyšel další tvrdá slova o svém dobrém „panu sousedu". Cítil jsem, že povýšení slečny Tóny s krámské na vladařku nevydařilo se panu Papouškovi tak, jak jistě doufal, a bylo mi dobráka ze srdce líto. Podezříval-li jsem ho kdysi s počátku, že je skrblíkem, přesvědčil-li jsem se později, že naprosto není vypočítavým sobíkem, nemohl jsem se nyní ubrániti obavě, že se v ženitbě své nadobro přepočítal.

Jen jsem ho vídal na večerních procházkách, kráčejícího s chotí, a za krátký čas zdálo se mi, že se vrací v někdejší svoji podobu. Osvěžení a vzpružení celého jeho zjevu, jež na něm bylo patrno první doby po sňatku, nevytrvalo dlouho. Na tváři ustaraného „pudlrajtra", jak sám se nazýval, štěstím mladého manželství zdánlivě vyhla-

zené a jako rozzářivší se, za nedlouho vystoupily všechny bývalé vrásky — ba připadalo mi, že jest jich více. A líce jeho opět zesivěly.

Před svatbou pan Papoušek byl shodil bradu, poněkud již prokvetalou, a ještě nějaký čas potom pečlivě se holil, ale jedné neděle spatřil jsem na jeho bradě husté strniště. Posud málo jsem si všímal, jakým způsobem kdo pěstuje svoje vousy, však u pana Papouška byla mi změna ta nápadná; byla neklamným znamením, že parádnictví jeho pomíjí. Měl asi důležitější věci na starosti než svoji bradu.

Strniště bujelo, bujelo, brada za krátko se zalesnila, šednoucích a bílých vláken v ní přibylo.

„Nic na sebe nedbá náš táta," prohodila jednoho dne paní Papoušková, když mne manžel její procházkou zastavil. „Podívejte se na něj, zas už vypadá jako Petrovský."

Mělo to vyzníti žertovně, jako laškovné podráždění jeho samolibosti, ale zcela zřejmě vyznívala z jejích slov nelibost.

„Eh, to jsou hlouposti, Tónynko," odvětil pan Papoušek tónem nezvykle úsečným. „Chodil jsem tak léta a zas tak budu chodit. Víš, na některé fasádě jsou marny všecky reparatury. Stálo to peníze a bylo mi náramně protivno, když mi ty cizí pazoury stále jezdily po tváři. Neměl jsem s tím ani začínat..."

Pan Papoušek díval se při tom někam do dálky, i neviděl, jak neskonale nevlídný pohled

paní Antonie zaletěl k němu po těch slovech. Hned však panička, vidouc, že jsem její pohled zachytil, přeladila tvář ve výraz nejpřívětivější, nasládlý, a dodala jako na doplnění své poznámky:

„Dělá ho to starším, našeho tátu. A přece by měl hledět na lidi — na svět — —“

„Tónynko,“ obrátil se k ní zcela dobrácky pan Papoušek, „co mi za to dá svět! Vždyť prodávám zboží — ne sebe. Sebe jsem už prodal.“

Myslil zcela žertovně poslední slova svá, usmál se při tom; ale panička, zavadivši o moje zraky v tom okamžiku, sevřela bezděky rty. Uhádala snad, jak vážný význam vězí v slovech, jež měla býti šprýmem?

„Svět, svět,“ opakoval pan Papoušek. „Mým světem je můj krám, Tónynko. To je důl, z něhož máme být oba bezstaróstně živi — teď, a zvláště na stará kolena...“

Panička byla dosti prozřetelná, že nevyjevila slovy, co jí na mysli tanulo. Ale její pohled hovořil jasně. „Jaký to smutný svět pro mne!“ tlumočil výraz její tváře.

Hle, jako pouhá krámská byla v něm spokojena; musila býti spokojena, ba šťastna, že se uchytila. Co v ní vzbudil požadavků neukojených a těžko ukojitelných pan Papoušek, učiniv z krámské paní! Sám to netušil.

Pan Papoušek potřásl mi upřímně rukou,

louče se, panička zcela odměřeně pokývla hlavou. A na rozchodu zvolal ke mně pan Papoušek:

„A zas někdy přijďte! Co pak jsme vám udělali?"

Ale již se otočil, abych ani nemohl odpověděti.

Stanul jsem po několika krocích, ohlédl jsem se za ním. Sebevědomě kráčela jeho choť, jako na výboj; jeho hlava však zase chýlila se níže, jako za svobodna.

*

V posledních slovech páně Papouškových, v jeho vyzvání, abych zas přišel, v otázce, co že mi udělali, jako by zněla výčitka. Kterak mohl tušiti příčinu, proč se krámu jeho vyhýbám? Tak tedy po čase překročil jsem zas jeho práh. Ještě bych se nebyl odhodlal, ale pan Papoušek již po několikáté nedodržel svůj čtvrtek u Doušů. Churavěl snad?

Hrbil se nad svým pultem, ani nevyhlédl, až když zaslechl můj hlas. Zdvihl hlavu od svých účtů a podával mi ruku.

Věru, pan Papoušek byl jistě nemocen. Oči jeho byly zapadlé, líce popelavé. Jen že jsem nevyhrkl otázkou, co že mu schází.

„Že se okážete, pane sousede," přivítal mne. „Jako bych nebyl na světě!"

„Nu, a což vy?“ opáčil jsem. „Zapomněl jste taky na své přátele a na svůj den. Stále jsme vás očekávali...“

„Mnoho práce, pane sousede, mnoho práce!“

„Ale večer, když zavřete?“

„Bylo zas něco jiného, pane sousede. Užíváme s Tónynkou masopustu — a tak praskly mé dny. Ale však já zas přijdu. Považte si — vždyť jsem taky tancoval! Málem bych to byl odležel... Začínám trochu pozdě, viďte? Však bych ani teď nezačínal, ale musím — Tónynka si přála... Tedy ať užije!“

Hovor páně Papouškův zněl podivně, nezvykle, jako by se v něm skrývaly hroty.

Teď hodila paní Papoušková hlavou od nějaké hravé práce a hledíc do ulice řekla:

„S tím je užití! A všechno omluví! Na jiného bylo peněz dost...“

V těch slovech již se neskrývaly hroty, z nich zcela zjevně vyrážely. Bylo zde dusné povětří — tušil jsem, že se již nad milým panem Papouškem protrhlo, co se bylo stahovalo, aniž sám hned pozoroval. V této náladě nebylo zde pro nikoho jiného místa. Požádal jsem o své nepatrné zbožíčko, položil jsem na pult peníz a hotovil jsem se k odchodu bez dalších otázek.

Po slovech své Tónynky hrábl pan Papoušek nervósně do husté brady, neodpověděl však. Ale teď rychle se chopil zimníku, oblékl se a řekl:

„Počkejte, pane sousede, doprovodím vás kousek.“

„Kam pak půjdeš?“ otázala se paní Papoušková úsečně.

„Povím ti, až přijdu, Tónynko,“ odvětil pan Papoušek.

Skoro mne vystrčil z krámu a sám za mnou vyrazil, s ženou se nerozloučiv.

Za námi křáply dvéře. To dovírala paní Antonie.

Pan Papoušek zatočil mnou směrem, kam jsem původně nemířil, ale sotva jsem si toho všiml. Myslím, že v té chvíli sám neměl určitého směru a cíle. Kráčel rychle podle mne, asi třicet kroků, aniž slova promluvil. Pak náhle mne chopil za ruku, a jako by se mocí opanovával, aby nevybuchl, mluvil tlumeně:

„Víte, sousede, kam to padalo, že na jiného bylo peněz dost? To je můj bratr! Hochu milý — nic vám do toho není, ale někomu to musím říci, jak se mi tahle věc vydařila. Já nespekuloval, sousede, ale se mnou bylo spekulováno. Vždyť ona byla nahá — nahá, když jsem si ji vzal. Neměla, než co na sobě. Ale já počítal: budeme dva — a budeme pracovat, abychom uhospodařili, čím by stará kolena byla zabezpečena. Ale teď vidím, že nic se jí neprotiví jako sedět v tom krámě, který živí mě a živí ji a má nás živit do smrti! Užívat! Užívat! Co jsem já užil? Mozolil jsem se — a zas mi nezbývá než mozolení,

teď na dva. Chtěla do Besedy — je tam. Chtěla kousek sedadla v divadle — má ho. Přišla oulisně, abych jí podepsal, že co mám, patří nám oběma společně — udělal jsem jí to. Honí mě do zábav, nutí mě do útrat — a ke všemu tomu vyčítá mi, co jsem udělal pro bratra — pro sebe, pro otce! Slyšel jste? ‚Na jiného bylo peněz dost!‘ Ale řekněte mi — (pan Papoušek popadl mne teď křečovitě za rameno a hlas jeho mocně se chvěl) — má právo vyčítati mi, co jsem učinil, aby rodina nebyla zostuzena? Bylo to z rozkoše? Užil jsem za to něco? A stále mi vyčítati, že mi věnuje život? Což pak je můj život hadr? ‚Jak bych žila, kdybych si byla vzala ouřadníka!‘ Proč pak si nevzala ouřadníka! Vždyť viděla, že nejsem žádným presidentem! A krom toho: kde pak byl ten ouřadník, kterého si mohla vzít? Vždyť ho nikdo neviděl, nikdy se nepřihlásil!“

Chrlil to ze sebe pan Papoušek, až jedno slovo druhé polykalo. Střádalo se to v něm dlouhé měsíce, dnes to propuklo. Tlumil to stále v sobě v šedivém tom krámku, kde nebylo průduchu, žádného svodu. Namanul jsem se mu patrně v tom okamžiku, kdy byla míra dovršena.

Stanul teprv kdesi na Karlově náměstí a tu se vzpamatoval.

„Zavedl jsem vás — nehněvejte se. A nic mi neříkejte. Vím všechno, co byste mi řekl. Arci — že jsem byl hlupákem, to mi ze šetrnosti neřeknete. A taky ani to by mně nepomohlo. —

Ano, řeknete mi, že se to časem podá, že bude zas dobře, abych nepozbýval trpělivosti. To jsou dobré rady, ale žádná pomoc. Jen jediná je tu pomoc, jediný konec: násilný! A k tomu dojde..“

*

Ve způsobu konce nehádal dobře ubohý pan Papoušek. Jeho konec byl zcela přirozený, následek vleklé, trapné nemoci. Ale kořen svůj měla jistě v jeho nezdařené partii. Odešel, chuďas, aniž se dočkal uskutečnění svého ideálu.

Tak dlouho již na jeho rově zelená se a zase usýchá tráva, že bych na něj málem zcela zapomněl, kdybych časem nepotkával „zlomenou“ jeho vdovu. Ale někdejši paní Papoušková není zlomena a není taky vdovou. Zůstalo přece po panu Papouškovi několik tisíc zlatých a zpeněžila i nenáviděný ten krám, načež tedy se objevil úřadník, kterýž byl zas *jejím* ideálem. I potkávám ji časem, tak rozložitou, opírající se o svého druhého manžela, šustící hedvábným podsazením sukní a tak sytě napuštěnu silnou voňavkou.

Kráčí, vznosná ta postava, a tak mnohý závistivý pohled za ní letí, a panička voní, voní, voní celou ulicí...

OBSAH.

Starý mládenec přejat je do tohoto svazku z „**Bodrých Pražanů**". Črty *Blinový květ, Předčasně, Vzpomínka dušičková* a *Návštěva* přejaty jsou ze sbírky „**Páté přes deváté**", *Ticho* pak ze sbírky „**Mezi dětmi**".